

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ÇEVRE KOMİSYONU
TUTANAK DERGİSİ

1'inci Toplantı
26 Şubat 2025 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mehmet Galip Ensarioğlu'nun, Komisyonun bugünkü gündemine, görüşülecek (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin önemine ve teklifte yer alan düzenlemelere ilişkin açıklaması

III.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A) Kanun Teklifleri

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile 99 Milletvekilinin İklim Kanunu Teklifi (2/2927)

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ÇEVRE KOMİSYONU**

-----0-----

**1'inci Toplantı
26 Şubat 2025 Çarşamba**

-----0-----

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Çevre Komisyonu saat 11.06'da açılarak üç oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Mehmet Galip Ensarioğlu, Komisyonun bugünkü gündemine, görüşülecek (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin önemine ve teklifte yer alan düzenlemelere ilişkin açıklama yaptı.

İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile 99 Milletvekilinin İklim Kanunu Teklifi (2/2927), tümü ve maddeleri üzerindeki görüşmeleri tamamlanarak kabul edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, toplantıya saat 19.59'da son verildi.

26 Şubat 2025 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.06

BAŞKAN: Mehmet Galip ENSARİOĞLU (Diyarbakır)

BAŞKAN VEKİLİ: Muhammet Müfit AYDIN (Bursa)

SÖZCÜ: Sadir DURMAZ (Ankara)

KÂTİP: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

----- 0 -----

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Çevre Komisyonumuzun saygıdeğer üyeleri, çok değerli milletvekili arkadaşlarımız, kamu kurum ve kuruluşlarımızın kıymetli temsilcileri, Sayın Bakan Yardımcım, toplantımıza katılan değerli basın mensupları; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Toplantı yetersayımız vardır.

Çevre Komisyonunun 28'inci Yasama Dönemi 3'üncü Toplantısını açıyorum. Toplantımızın hayırlı olmasını temenni ediyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mehmet Galip Ensarioğlu'nun, Komisyonun bugünkü gündemine, görüşülecek (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin önemine ve teklifte yer alan düzenlemelere ilişkin açıklaması

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Bugünkü toplantı gündemimiz, 28 Şubat 2025 Pazartesi günü Komisyon üyelerimize dağıtılmıştır. Bugünkü gündemimizde İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ile Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ve 95 milletvekili tarafından 20/2/2025 tarihinde Meclis Başkanlığımıza sunulan ve ertesi gün ise Komisyonumuza -esas olarak sunulan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi yer almaktadır.

Şimdi teklifin geneli üzerinde görüşmelere başlayacağız ama öncesinde görsel basının salondan çıkmasını rica ediyoruz ve sonrasında toplantımıza devam edelim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Böyle önemli bir konuda görsel basın dursun, faydası olur Başkanım.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Diğer basın var zaten. Usul gereği...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Görsel de olsun. Bu usulü kaldırın, her yerde aynı usul...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Değerli arkadaşlar, iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında ülkemiz de yer almaktadır. Akdeniz havzasında yer almamız, coğrafi konumumuz ve gelişmekte olan ülke olmamız itibarıyla iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004 yılında, Paris Anlaşması'na ise 2021 yılında taraf olan ülkemiz "2053 Net Sıfır Emisyon" hedefi bağlamında küresel iklim değişikliği ve ozon tabakasının incelenmesiyle ilgili tedbirlerin alınmasına ve yeşil kalkınmaya yönelik plan, politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin ulusal ve uluslararası çalışmaları bir bir gerçekleştirmektedir. İklim değişikliğiyle mücadelenin bir an önce toplum tarafından benimsenmesi, uygulamaların içselleştirilmesi ve uluslararası sözleşmelerin iç hukukumuzda aktarılmasında, yasal zemine oturtulması anlamında teklifin bir an önce kanunlaşması büyük önem arz etmektedir.

Bu kanun teklifinde özetle şu düzenlemelere yer verilmektedir:

1) Kamu kurum ve kuruluşlarının 2053 Net Sıfır Emisyon hedeflerinin gerçekleştirilmesi, sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri kapsamında sorumlulukları belirtilmektedir. Yenilenebilir enerji ve temiz teknolojilerin kullanımının artırılmasıyla yutak alanların korunması sağlanmaktadır. Sıfır Atık Sisteminin uygulanması ve yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Sürdürülebilir ekosistem yönetimi için iklim değişikliğinin ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe etkileri noktasında tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.

2) Emisyon ticaret sistemi ve karbon kredileriyle ilgili olarak işletmelerin sera gazı emisyon izni almaları zorunluluğu getirilmektedir.

3) Yeşil yatırımların belirlenmesi kapsamında iklim finansmanının ve iklim değişikliğiyle mücadele teşviklerinin hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

4) Yerel yönetimlerin ve özel sektörün iklim değişikliğiyle mücadeleye dair sorumlulukları daha net hâle getirilmektedir.

5) İklim değişikliğiyle mücadelede yaptırımlar ve denetim mekanizmaları öngörülmektedir. Bu çerçevede sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum noktasında kurumsal yasal çerçevenin oluşturulması amaçlanmaktadır.

III.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A) Kanun Teklifleri

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile 99 Milletvekilinin İklim Kanunu Teklifi (2/2927) ¹

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Komisyon üyelerimiz, şimdi teklif sahiplerinden ilk imza sahibi İstanbul Milletvekili Sayın Mustafa Demir'e söz vererek teklif hakkında Komisyonumuzu bilgilendirmesini istirham ediyorum.

Buyurun Sayın Demir.

MUSTAFA DEMİR (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; ben de hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Öncelikle, bu İklim Kanunu Teklifi'mizin ülkemize, ülkemizdeki reel sektör temsilcilerine, tüm kamu kurumlarına hayırlı olması dileğimle başlıyorum.

¹ (2/2927) esas numaralı Kanun Teklifi tutanağa eklidir.

Şimdi, iklim kanunu kamuoyunda da çok tartışılan ve kamuoyu tarafından da takip edilen önemli bir kanun, nedeni de konuyla ilgili ilk kanun. Dolayısıyla da ilgili kurumlar, başta Çevre, Şehircilik Bakanlığımızın yetkilileri, Cumhurbaşkanımızın kararnamesiyle kurulmuş İklim Değişikliği Başkanlığımızın, bakanlarımızın, bakan yardımcılarımızın, bürokratlarımızın ve sivil toplum kuruluşlarının ilgili üreticilerle uzun süre yapılmış çalışmaları neticesinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş ve bugün Komisyonumuzda değerlendirilecek olan kanun teklifi hakkında ben de genel anlamda bilgiyi vermeyi arzu ederim.

Bir defa şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki biz bu kanunu eğer çıkarmazsak -varsayalım çıkarmadığımızı-zaten ihracatımızın neredeyse yüzde 70'i Avrupa'ya ve Batı'ya olan bir ülke olarak sınırda karbon düzenlemesine tabi tutulacağız zaten yani 2026'nın başında yapılan tüm ihracatlarda ihracat ürünlerinin ham maddesinden işlenmesine, işte, ürün hâline dönüşmesinden transferine kadar bu süreç içerisinde karbon emisyonlarının hesaplanarak -ki biz zaten uzun süredir bu konuyu çalışıyoruz Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak- salındığı karbon oranında sınırda karbon düzenlemesine tabi tutulacak. Bizim de ülke olarak, Batı'yla bu kadar ekonomik entegrasyonu olan bir ülke olarak, iklim kanunu, muhakkak yapmamız gereken çalışmalardan en önemli çalışma. Dolayısıyla Komisyonadaki arkadaşlarımıza bu konuda bilgi vermek isterim.

Şimdi, Sayın Başkan açılışında da söylediği gibi, biz zaten Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni 2004 yılında kendi Meclisimizin onayıyla bu konuda muhatap olarak kabul ettik ve Paris Sözleşmesi'nde 2021 yılında yine Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış bir çalışma var. Bu gelişmeler kapsamında asıl hedef, dünyanın hedefi 2053 net sıfır emisyon hedefini ortaya koymaktır, 2053 yılına kadar. Tabii, sadece 2053 yılı değil, bunun ara katmanları da var. Bu süre içerisinde bütün dünyada, tüm üretimde artık, işte, ozon tabakasını inceletecek, küresel ısınmayı etkileyecek, ülkenin, dünyanın genel olarak doğasını ve ekosistemini bozacak herhangi bir karbon salımı olmama hedefi üzerinde çalışılıyor. Dolayısıyla biz de Türkiye Büyük Millet Meclisinde buna uygun bir kanun hazırlığında bulduk, şu anda da huzurumuzda. Şimdi, bu doğrultuda bir coğrafi alan ya da sektör gibi herhangi bir ayırım gözetmeksizin, karşı karşıya kaldığımız iklim değişikliği konusunda kanunda tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin iş birliği içerisinde sorumlulukları ve yükümlülükleri yer almaktadır. Demin de söylediğim gibi, temel hedefimiz sera gazı emisyonunun azaltımı, iklim değişikliğine uyum faaliyetleriyle ilgili çalışma ve ulusal katkı beyanıyla ilgili bütün çalışmalarımızı yapacağız.

Değerli arkadaşlar, şimdi, huzurunuzdaki bu kanun teklifiyle ilgili, İklim Kanunu Teklifi'yle ilgili genel hatlarıyla da bilgi vermek isterim. İklim Kanunu Teklifi'miz yürürlük ve yürütme dâhil 20 maddeden oluşmaktadır, 2 geçici maddemiz de vardır. Teklif, kanun metninin içeriğine uygun olarak bir de üç farklı kanunda değişiklik de öngörüyor kanunumuzla ilgili. Yine, İklim Kanunu Teklifi iklim değişikliği alanında baştan, sıfırdan düzenleme yapılan, temel kanun niteliğinde bir düzenlemedir. Başlangıç hükümleri, tanımları ve kanunun geneli için uygulanacak ilkeler vardır bu birinci kısımda. İkinci kısımda, iklim değişikliğiyle mücadelenin ana unsurları olan sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin kapsamının, bu faaliyetlerin hayata geçirilmesi için hazırlanan plan ve uygulama araçlarının neler olacağıın, iklim değişikliğiyle mücadelede sera gazı emisyonlarının azaltımının dünya çapındaki en somut adımı ticaret emisyon sisteminin esaslarının oluşturulmasıdır; bu ikinci kısım. Üçüncü kısım da kanun kapsamında elde edilecek gelirler ve yine bu gelirlerin yeşil dönüşüme ve iklim değişikliğiyle mücadeleye aktarılacağına dair hüküm ve yaptırımların olduğu bir bölüm.

Yine, kanun teklifini temel esaslarına ayırdığımızda bunlardan bir tanesi, kanunun genel esasları kapsamında yapılan bir düzenleme vardır. Kanun teklifinde, daha ziyade, daha az enerjiyle daha verimli bir üretim sayesinde yaşanabilir bir dünyayı amaçlayan "2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi" ve "Yeşil Büyüme" vizyonu temel alınmaktadır.

2'nci maddemizde, iklim değişikliğiyle mücadelede esas alınan, istihdam sürecinin en adil şekilde yönetilmesini ifade eden adil geçiş; yine, mücadeledeki eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlayan iklim adaleti; sürdürülebilirlik, şeffaflık gibi temel ilkeler belirlenmektedir.

3'üncü maddemizde, sera gazı emisyonunun azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin izlemeler, başkanlığın yetkilileri, projelerin yapılması, iş birliği ve veri paylaşımına ilişkin usul ve esaslardır.

Bir başka maddemiz, iklim değişikliğiyle ilgili mücadele faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler ve bunların altındaki konular; Ulusal Katkı Beyanı, "Net Sıfır Emisyon Hedefi", Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen eylem ve strateji planları doğrultusunda sera gazı emisyonlarının azaltımı, iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlara yükümlülükler verilmektedir. Bunlardan birkaç tanesini saymak gerekirse değerli arkadaşlar; yenilenebilir enerji kullanımının artırılması, korunan alanların, yutak alanlarının artırılması, organik tarımın desteklenmesi ve su kaynaklarının etkin yönetimi bu hususlardan birkaç tanesidir.

Bir başka maddede -alt maddemiz- kurum ve kuruluşlarca hazırlanan ve iklim değişikliğiyle mücadeleye doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayan plan, program, strateji eylem planı düzenlemeleri yapılmaktadır. Özellikle yereldeki sorunlarının çözüme kavuşturulması ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hazırlanacak yerel iklim değişikliği eylem planları, her ilin bütüncül bir plan olarak yerel yönetimler ve taşra teşkilatlarıyla iş birliği içerisinde hazırlayacakları yerel iklim değişikliği eylem planlarıdır.

Yine bir alt başlık; iklim değişikliğiyle ilgili mücadeleye yönelik finansman, teknoloji geliştirme ve transfer, ilgili kapasite geliştirilmesi faaliyetlerini içeren uygulama araçlarına yer verilmektedir burada. Bu yatırımların gerçekten çevreci ve iklim değişikliğine etki etmeyen yatırımlar olup olmadığını belirleyen -bu son derece önemli bizim için- ve bu sayede uluslararası finans akışını hızlandıracak Türkiye Yeşil Taksonomisi'nin kurulacağı da öngörülmektedir.

Bir başka alt maddede, net sıfır emisyon ve "Yeşil Büyüme" hedefi için en önemli araçlardan biri olan ve sektörlerimizin rekabet gücünü artıracak emisyon ticaret sistemi düzenlenmekte ve ülkemizde ilk defa uygulanmaya başlayacak olan bu sistemin ana hatları yer almaktadır.

Bir başka alt maddemizde, emisyon ticaret sisteminin işleyişi, 1 ton karbondioksit salımı hakkı tanıyan tahsisatların esasları, emisyon ticaret sistemi içerisinde yer alan aktörler ve görevliler tanımlanmaktadır.

Başka bir alt maddede, gönüllü karbon piyasalarında yer alan karbon kredilerinin oluşturulması ve uygulamaya geçilmesine yönelik hedefler ile tahsisat yükümlülüklerinin bir bölümünün eş değer miktarda karbon kredisiyle karşılanması amacıyla denkleştirme yapılabilmesine izin verilebileceğine dair hükümler mevcuttur.

Yine, temel esaslardan, temel kapsamlardan bir tanesi de bu süreçte gelirler, gelirlerin kullanımı, idari yaptırımlara ilişkin düzenlemeler. Bunların alt başlıklarına baktığımızda; bir, elde edilen gelirlerin yine sistem içerisinde yeşil dönüşüme ve iklim değişikliğiyle mücadele desteklerine aktarılması amacıyla getirilen kullanıma ilişkin esaslar. İki, kanunda yer alan yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi nedeniyle uygulanacak olan yaptırımlar. Bunlar idari para cezaları, kontrol belgesi iptalleri, sera gazı emisyon izinlerinin iptalleri, piyasa denetimine ilişkin EPDK denetiminden dolayı kendi kanunlarınca uygulanacak olan cezalar. Ayrıca idari nitelikteki yaptırımlar ve bunların uygulanma usulleri kanun teklifi taslağında yer almaktadır. Üç, idari yaptırımların denetim usulü, Başkanlıkça denetleme yetkisi, Başkanlığa karşı dava açılabilmesi ve bunlarla ilgili dava, usul ve esasların bulunduğu maddeler.

Yine, temel kapsamlardan bir tanesi, konuyla ilgili diğer kanunda yapılacak olan değişiklikler. Bunlar 3 tane kanunu ilgilendiriyor; söz konusu iklim başkanlığının kurulmasıyla 2872 sayılı Çevre Kanunu'na "başkanlık" kelimesinin eklenmesi ve dolayısıyla da mükerrer yaptırımların olmaması için emisyonların izlenmesi hakkında ceza hükümlerinin Çevre Kanunu'ndan çıkarılması.

Bir başka madde, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu teşkilatındaki görevlerdeki EPDK'nin emisyon ticaret sisteminde denetim yetkisine kendi kanunlarında yer verilmesi.

Yine başka bir kanun maddesi: 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nda emisyon ticaret sisteminde piyasa işletmecisi EPIAŞ olduğu için EPIAŞ'a kendi kanununda piyasaya ilişkin iş ve işlemlerin yapılması ve piyasada oluşabilecek piyasa bozucu davranışlara karşı yaptırım uygulama yetkilerinin de bu kanuna verilmesi.

Geçici maddelerimize baktığımızda, bunlardan emisyon ticaret sistemlerinin uygulanmasına ilişkin sistemin kurulmasına kadar süreç son derece önemli. Bizim reel sektör temsilcilerimiz ve üreticilerimiz için son derece önemli bir konu bu. Bu sürede uygulamanın nasıl olacağına dair geçiş hükmü öngörülmektedir. Bunlardan birincisi kamu kurum ve kuruluşlarına kanun teklifi taslağında azaltım ve uyum maddelerinde yer alan planlanma araçlarını hazırlama ve bunlara uyarılma için 31/12/2027 tarihine kadar süre verilmesi. Yine, yerel iklim değişikliği -ki üzerinde son derece hassasiyetle duruyoruz- eylem planlarının hazırlanışına da 31/12/2027 tarihine kadar süre verilmektedir.

Değerli arkadaşlar, özetle, yeşil büyüme ve 2053 net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle ilgili mücadelenin küresel ölçekte iş birliği ve azimle gerçekleştirileceği bilinci ve uluslararası yükümlülüklerimizin de yerine getirilmesi amacıyla ülkemizin hukuki altyapısının geliştirilmesine yönelik sera gazı emisyonlarının azaltım ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin planlama ve uygulama araçlarının ve kurumsal çerçevenin yasal dayanağının oluşturulması hedeflenmektedir bu teklifte.

Başta söylediğim gibi, bu teklifte uzun zamandan beri emek veren, çalışan; teklifle ilgili yoğun emek veren başta Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımız, ilgili bakanlarımız, İklim Değişikliği Başkanımız, bakan yardımcılarımız ve bürokratlarını ve şüphesiz bu teklifin buraya kadar gelmesinde emek veren sayısız arkadaşımıza huzurunuzda teşekkür ediyorum.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Milletvekilleri de var, kanunu onlar da getirdi.

MUSTAFA DEMİR (İstanbul) - En sonda şüphesiz, arkadaşlarımız derken onu kastettim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Evet, teşekkür ediyorum Sayın Demir.

Sayın Bakan Yardımcımıza söz verelim.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKAN YARDIMCISI FATMA VARANK - Sayın Komisyon Başkanım, değerli Komisyon üyeleri, saygıdeğer milletvekilleri, kıymetli katılımcılar; ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank, mimarım. İki yıldır bu görevi devam ettiriyorum, çevre tarafına bakıyorum, bir önceki dönemde şehircilik tarafında Bakan Yardımcılığı görevim vardı.

Tabii, iklim kanunu çok uzun yıllardır Türkiye'de tartışılan, görüşülen, birçok çalıştay yapılan, üstünde tartışmalar yapılan önemli bir kanun ve Türkiye 2053 net sıfır emisyon hedefini ortaya koyduğu günden itibaren de bu hedefi yakalamak için İklim Değişikliği Başkanlığımız kurulduğu andan itibaren gerekli olan, Birleşmiş Milletler nezdinde üzerimize düşen her türlü görevi yerine getirmek için kurulmuş olan İklim Değişikliği Başkanlığımızla 2053 net sıfır emisyon hedefini nasıl ortaya koyacağımız bu yılki COP29'da Sayın Bakanımızın da ilan ettiği şekliyle şu anda Birleşmiş Milletlerin sayfasında da var. Yani Türkiye 2053 hedefini ortaya koyarken burada azaltım, uyum hedeflerini de strateji belgelerini de ortaya koymuştur ve bu hedefleri gerçekleştirmek için en önemli argüman da Türkiye'deki sanayiden kaynaklanan emisyonların belli bir seviyeye çekilmesidir. Bu teklifte uyumla ve azaltımla ilgili önemli başlıkların yanında tanımlarda da 39 tane yeni tanım -yani yeni bir iklim kanununda birçok tanım dünyada da yeni- getirildikten sonra biz Bakanlık olarak da bu yöndeki çalışmalarımızı çok kuvvetli bir şekilde devam ettirdik ve geldiğimiz noktada emisyon ticaret sisteminin kurulmasının zarureti de ortaya koyulduğunda bu teklifin bu yıl kanunlaşması ve bu pilot dönemde bu sistemin kurulması, emisyonların azaltılması için aslında en önemli argümanımız olacaktır çünkü biz dünyada da yaptığımız çeşitli görüşmelerde -sonuçta iklimle ilgili dünyada çok büyük toplantılar yapılıyor, bunların birçoğuna sizler de iştirak ediyorsunuz- konuşulan en önemli konu emisyonların azaltılmasına yönelik olarak karbon piyasalarının kurulmasıdır ve bu sene COP29'da alınan karbon piyasalarının kurulması ve işletilmesiyle ilgili uluslararası karbon piyasasının nasıl işletileceği de göz önüne alındığında Türkiye'nin de bu sistemde yerini alabilmesi için bu teklifin de bu dönemde kanunlaşması ve o piyasaların oluşturulması için önümüzde yaklaşık yedi sekiz aylık bir süreç olacak. Bu pilot dönemden sonra da 2026'nın başında Avrupa'da kurmuş olduğumuz bu ETS sistemiyle birlikte ürünlerimizi pazarlarken bizim de hem emisyonlarımızı azaltacak hem de emisyonlardan kaynaklı ihracatımızda bizi olumsuz etkileyebilecek etmenleri ortadan kaldırmak için çok önemli bir kanun.

Tabii, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak bizim hem çevre hem şehir hem de iklim değişikliği gibi 3 ana konumuz var ve bu konular Çevre, Şehircilik Bakanlığının eski konularıyla bir araya geldiğinde İklim Değişikliği Başkanlığı aslında kurulduğu günden itibaren hem çevreyle hem de şehircilikle çok iç içe çalışmalar yapıyor ve buradan kaynaklı iklim değişikliğini artı 1,5 santigrat derecede tutmak için, tutabilmek için Türkiye'de yapmamız gereken hem şehircilik anlamında hem çevre anlamında ortak birçok çalışma yapmakta ve yönetmelikler çıkarmaktayız. Tabii, bu kanun teklifiyle ilgili detaylı bilgiyi Sayın Vekilimiz, kanun teklifinin sahibi vekilimiz detaylıca anlattı. Ben bunlar üzerinde çok fazla durmayacağım ama kanun teklifiyle ilgili Bakanlığımız tarafından yapılmış olan çalışmalardan biraz bahsetmek istiyorum.

Bu taslakla ilgili kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerden binin üzerinde uzmanın katılımıyla 40'ın üzerinde çevrim içi veya yüz yüze toplantılar yapılmış; 50 komisyon ve 7 yuvarlak masa toplantısı, iklim şurası gerçekleştirilmiş ve şura sonucunda da 217 tane karar alınmıştır. Bu kanun teklifinin asıl sacayakları bu alınmış olan 217 kararın bu kanun teklifine dercedilmesi şeklinde hayata geçmiştir.

İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu olarak kurulmuş olan, İklim Değişikliği Başkanlığıyla kurulmuş olan İDUKK'te de ve buradaki üyelerimizle ve STK'lerimizle de çeşitli zaman dilimlerinde bu kanun teklifinin ana başlıkları tartışılmış ve içeriğiyle ilgili STK'lerden gelen konular kanun teklifine dercedilmiştir.

Yerel iklim değişikliği eylem planlarına ilişkin usul hakkında ve yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadelesi çalışmalarının desteklenmesi amacıyla yürütülen projelerde de kanun teklifi anlatılarak ilgili tüm paydaşlarla çeşitli toplantılar yapılmıştır.

Sanayicilerin kapasitesinin ve farkındalığının artırılması için başta Eskişehir, Denizli, Kocaeli, Tekirdağ, İstanbul, Sakarya, Konya, İzmir, Kayseri, Mersin ve şimdi adını saymadığım birçok sanayi şehrinde de yaklaşık 4 bin kişinin katılımıyla, özellikle ETS'nin bilgilendirme toplantıları yapılmıştır.

Oluşturulan taslak metne ilişkin görüşlerin değerlendirilmesiyle ve ilave görüşlerin alınabilmesi amacıyla da 62 ilgili birim ve yaklaşık 140 katılımcıyla çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sanayi Bakanlığımız, Tarım ve Orman Bakanlığımız olmak üzere birçok bakanlık temsilcisiyle, kurum ve kuruluşlarla çeşitli istişareler ve teknik çalışmalar yapılmış ve kanun teklifi bugünkü şeklini almıştır.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Belediyeler de var mı bunun kapsamında?

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKAN YARDIMCISI FATMA VARANK - Onu söyledim, yerel yönetimlerle yapılan toplantıları dile getirdim. Şu anda Türkiye'de 6 tane belediyenin iklimle ilgili, yerel iklimle ilgili projesi Bakanlığımız tarafından yapılmaktadır zaten. Yaklaşık 30'u aşkın belediye de iklimle ilgili, yerel iklimle ilgili eylem planlarını hazırlamışlardır ama bizim hazırladığımız eylem planları onların kendi eylem planları içinde bir format oluşturacak ve kendileri de bu düzenlemeleri 2027 yılına kadar bizim hazırladığımız formata uyarlayacaklardır.

Ben bu kanun teklifinin ülkemize, milletimize hayırlı olmasını temenni ediyorum ve emeği geçen tüm arkadaşlarımıza, sayın vekillerimize, kamu kurum ve kuruluşlarımıza teşekkür ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Bakan.

İklim Değişikliği Başkanına teklif hakkında Bakanlığınızın görüşlerini sunmak üzere söz veriyorum.

Buyurun.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANI HALİL HASAR - Değerli Komisyon Başkanım, değerli Komisyon üyeleri, sayın milletvekilleri; aslında, kanun teklifiyle ilgili artık benim çok fazla söyleyecek bir şeyim kalmadı, sayın vekillerimiz konuyla ilgili, kanun teklifiyle ilgili çok detaylı bilgilendirmelerde bulundular. Yalnız, ben birkaç hususa değinerek kısa keseceğim, daha ziyade varsa teknik sorular o sorular üzerinden cevaplamaya çalışacağım.

Bildiğiniz üzere, iki kavram çok önemli bir boyutta; bunlardan birincisi, iklim değişikliği. Temelde baktığımızda, iklim değişikliğiyle ilgili çok fazla kavramın ortada döndüğünü görüyoruz ama doğal iklim değişikliğine ek olarak aslında atmosferde veya gezegenimizde oluşan, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan, tamamen insanoğlunun aktiviteleri sonucunda ki yaşamsal aktiviteler değil, daha ziyade refah düzeyini koruma yönündeki aktiviteleri sonucunda iklimde oluşan değişiklikleri ifade ediyor; bu da Sanayi Devrimi'nden itibaren günden güne artmış bir durumda.

Ben, aslında, burada iklim değişikliği var mıdır, yok mudur; bu temel anlayışla başlamak istiyorum. Baktığımızda iklim değişikliği atmosferdeki sera gazı emisyonlarının birikmesi sonucu oluşuyor. Burada da bizim teknik anlamda kullandığımız tabirler var, çok basit bir birim olarak söyleyeceğim. Yüz yıl öncesine baktığımızda dünyamızdaki normal atmosfer bileşeninde - karbondioksit gazını önemseyerek söylüyorum- 280 ila 300 ppm düzeylerindeyken maalesef günümüzde, özellikle 1990'dan sonra, 80'li yıllardan sonra -90'da bu hızla artmaya başlıyor- yüksek bir ekspanansiyel büyüme şeklinde harekete geçerek 427 ppm düzeylerine ulaşmış durumda. Hani iklim değişikliği var mıdır, yok mudur temel anlayışıyla şunu söyleyelim: Burada yaşıyoruz. Böyle bir ortamda, küresel bir küre içerisinde mevcut olması gereken aslında iklimin normal seyrinde seyrederkenki karbondioksit konsantrasyonu yüzde 50 düzeylerinde artmış durumda. Dolayısıyla, bu da gelen ışınların tutumunu çok ciddi ölçekte etkileyerek dünyamızın, küremizin ısınmasına sebep oluyor. İfade etmek istediğim birinci nokta buydu.

Diğer bir noktaya baktığımızda ise bu kanunla aslında bir de "net sıfır emisyon hedefi" ifadesini kullanıyoruz. Net sıfır derken biz hiçbir şekilde atmosferimize karbondioksit salımının gerçekleşmeyeceği anlamını yüklemiyoruz, böyle bir durum da söz konusu değil ama sonuçta buradaki bu düzenin, doğal düzenin bir şekilde muhafaza edilmesi gerektiği bilinci de var, böyle bir bilimsel temel altyapı da var. Faaliyetler sonucunda ortama salınmış olan sera gazı emisyonlarının konsantrasyonu ile yutak alanların veya teknolojilerin -bunlar karbon tutma teknolojileri de olabilir- karbondioksit tutma kapasitelerinin eş değer olması ya da birbirine yakın olması demek, net sıfır emisyon hedefi de budur, özellikle ifade etmek istedim. Hiçbir şekilde karbondioksit yayımının durdurulmasıyla ilgili bir durum değil ki karbondioksit de ihtiyaç duyduğumuz çok önemli gazlardan biridir.

Diğer bir husus, yeşil dönüşümle ilgili çok tartışma dönüyor. Malum, dünya aslında 3 önemli dönemden geçmiş durumda. Bunun birincisi bildiğiniz gibi Sanayi Devrimi. Sanayi Devrimi'ni bir şekilde kaçırın ülkeler konumlarını ona göre yaşadılar ya da hayat standartlarını ona göre dercetteler. Bir diğer tarafta ise bilişim teknolojisinin özellikle son zamanlardaki atılımına bağlı olarak hepimizin şahit olduğu bir süreci yaşıyoruz. "Yüzyılın ortası" ifadesini özellikle kullanıyorum çünkü burada 198 tane ülkenin -birkaç tane ülke azalmış olabilir- 190'ın üzerindeki ülkenin en azından taraf olduğu bir söz, taahhüt var. Bu taahhüde binaen de dünyada olması gereken bir teknolojik dönüşüm var. Böyle bir dönem itibarıyla düşündüğümüzde özellikle Sayın Bakan Yardımcımızın ifade ettiği 1,5 derece hedefini sağlamak için de teknolojik dönüşümün olması gerekiyor. Yeşil dönüşüm de tamamen çevresel, tamamen iklimsel, tamamen insan yaşantısının olduğu ortamı düzenlemek üzere kurgulanmış olan teknolojileri ifade ediyor.

Ben kısaca şöyle de bağlamak istiyorum, bu kanun teklifinin ülkemize, sanayimize ve vatandaşlarımıza neler getireceğini kısaca özetlemek istiyorum: Burada özellikle ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde yeni teknolojinin, biraz önce ifade ettiğim yeşil dönüşümle ilgili sürecin neresinde yer alacağız. Biz teknoloji transfer tarafında mı yer alacağız yoksa teknolojinin üretim ve hatta bunun satımıyla ilgili, bunun tamamen üretime yönelik olarak kendi ihtiyaçlarımızı bu yönde mi değerlendireceğiz? Birincisi, bu.

Diğer bir konu: Temiz üretim teknolojilerinin ve bu temiz üretim teknolojilerinin aslında geleceğimiz için, gençlerimiz değil, çocuklarımız değil, bizim şu an dünyaya gelmemiş olan neslimiz için çok önemli olduğunu düşünmemiz gerekiyor. Burada özellikle bizim jenerasyonun ciddi bir sorumluluğunun da olduğu gerçeğini göz ardı etmemek lazım. Bu yönüyle değerlendirdiğimizde de bu kanun her ülke... Çünkü iklim değişikliği bir çevre problemi değil küresel bir problem. Dünyanın herhangi bir bölgesindeki salımların bir başka masum ülkeye çok ciddi etkilerinin olduğunu da hepimiz müşahade ediyoruz. Bu yönüyle üzerimize düşen, özellikle Türkiye'nin iklim eylemlerinde liderliğini ön planda tutması için böyle bir kanuna ihtiyaç var.

Diğer konulara baktığımızda, özellikle şehirlerimizin iklim dirençliliği önemli. Bugün biz emisyon azaltımını dünyada çok sık kullanıyoruz, herkes buraya odaklanmış ama benim kanaatim, on sene, on beş sene sonra kimse emisyonların azaltımıyla ilgili konuşmayacak yani çünkü dünya bir başka tarafa gidiyor, daha ziyade uyum süreciyle, dirençlilikle ilgili konuşmak gerekiyor ki bugün dahi dünyada emisyonların salımına baktığımızda kesmiş olsak bile bunun sönümlene süresi var, dünyanın öyle bir kapasitesi var, sınırlı bir kapasitesi var. Burada mutlaka ülkelerin, ulusların, toplumların hem ekonomik hem yaşamsal hem toplumsal dirençliliklerini arttırmaları gerekiyor. Özeld de ifade etmek isterim, Şehircilik Bakanlığımızın şehircilik kısmını da değerlendirdiğimizde, şehirlerimizin iklim dirençliliğinin artırılması yönünde çalışmalar yapıyoruz. Özellikle bunu sizlerle paylaşmak isterim: Dünyada 3 kilometre çözünürlükte 2100 yılına kadar projeksiyon çalışmalarını yapan ilk ülkeyiz ve birçok ülkeye bu altyapımızı, teknik ve bilimsel altyapımızı sunuyoruz. Benzer şekilde, sadece kendi bölgemiz için değil, sadece Akdeniz iklim havzası için değil, çok geniş bir coğrafyada bu çalışmaları yapıp insanlık hizmetine sunmaya çalışıyoruz.

Böylece ne olacak? Böylece yirmi yıllık periyotlar üzerinde çalışmayı planlıyoruz ve bu, interaktif olacak ve dinamik olacak, böyle bir sistem. Bütün yerel politikacılar, yerel otoriteler bizim sistem üzerinden kendi bölgelerinde, kendi şehirlerinde hangi iklim indisiyle çalışacaklarını göz önüne getirip orada, örneğin, 2040 yılına kadar şu olasılıkla böyle bir riskle karşılaşma ihtimalinin olabileceğini, hangi mahallede daha fazla olabileceğini... Bunlar tamamen ıslak kesit hesaplamalarına da yönelik, sadece meteorolojik değil, bunları göz önünde bulundurarak yaptığımız çalışmalar ve bu hizmetler iklim eylem planlarının hazırlanmasında sunulacak. Bu kanunda tamamen bunların altlığı oluşturuluyor.

Diğer taraftan, baktığımızda özellikle yenilenebilir enerji yatırımlarının artırılması yönünde bir teşvik mekanizmasının zorunluluğunu görüyoruz kanunda, böyle bir zorlama söz konusu ve yeşil yatırımlar, sürdürülebilir ticaretin teşviğiyle ekonomik büyüme de desteklenecek. Şunu açıkça belirtmek istiyorum: İklim değişikliğini sadece ekolojik anlamda değerlendirmeyelim, sadece çevresel boyutta değerlendirmeyelim çünkü bu derecede değerlendirilecek kadar küçük bir problem değil bu, böyle bir problem değil. Bu, küresel bir problem, tamamen dünyayı etkileyen, insan yaşantısını her boyutuyla etkileyen ve yatay kesen bir konu. Yani biz bugün baktığımızda özellikle eylem planlarını, özellikle ulusal katkı beyanlarını, uzun dönem strateji belgelerini bütün ülkeler -bu sadece bizimle ilgili değil- bunları hazırlarken birçok konuda yatay kesen konu olduğu için girmek zorunda, değerlendirmek zorunda. Bunu da parantez içerisinde belirtmek istedim.

Sektörler ve sanayimiz açısından önemi var mı? Evet, orada da var çünkü en fazla etkilenecek taraf orası. Yani baktığımızda bugün emisyonların yüzde 80'i direk buradan geliyor yani sanayi olsun, sanayiye yönelik olarak yapılan enerji kaynaklarının kullanımı olsun. Şimdi böyle bir hâl varken de dışarıda tutmak da söz konusu değil orada bir yaptırımın olması gerekiyor, bu yaptırım gönüllü olmuyor maalesef, gönüllü bir durumdan ziyade daha sonuç odaklı gidilmesi gereken bir husus var. Bugün dünyada bununla ilgili olarak karbonun fiyatlandırılması gerekiyor, saldıği karbonu ödemesi lazım, saldıği kadar da bunun altına girmesi gerekiyor. Bunu tamamen şöyle düşünmek lazım: Sanayi de gerekli olduğu için, ödediğini de bir şekilde sanayicinin yeşil teknolojilere, temiz teknolojilere yönelik olarak kullanabileceği mekanizmaları geliştirmemiz gerekiyor. Burada özellikle hem Türkiye'de, bizim ülkemizde de SKDM'nin kurulması söz konusu olabilecek bu kanunla, Avrupa Birliğinin bütün dünya ülkelerine uyguladığı, sınırda karbon düzenleme mekanizmasını Türkiye'de Ticaret Bakanlığı öngörüsüne bağlı olarak -yıl kendilerinin- burada öyle bir yasal altyapı oluşturuluyor.

Diğer bir şekilde, gelirler. Buradan özellikle emisyon ticaret sisteminden gelen gelirler çok. Hani bizim ihtiyacımız olan yeşil dönüşüm için gerekli olan finansı karşılayabilir mi? Hayır, burada bir gerçek var ama bu gelirlerin de tamamlayıcı bir unsur olduğunu biliyoruz. Bu gelirlerin tamamının özellikle yeşil dönüşüme ve iklim değişikliğiyle mücadelede, özellikle uyum sektörlerinde kullanılabileceğine dair bir düzenleme söz konusu.

Diğer taraftan, atık yönetimi ve atık yönetimine bağlı olarak geri dönüşüm; bunlar da kanun hükmünde, tabii Çevre Kanunu var, Çevre Kanunu'nun olduğu yerde iklim kanununun çok rol üstlenmesi de gerekmiyor o konuda ama burada ona yönelik de hususlar var. Vatandaşlarımız açısından değerlendirdiğimizde şunu açıkça beyan edebilirim ki, beş yıl önceki dünya bugünkü dünya değil, bugünkü dünya da beş yıl sonraki dünyadan çok farklı olacak; daha iyi konumda olacağımızı eğer önlemler alınmadığı takdirde çok ciddi, hızlı bir şekilde bir artışın gerçekleştiğini görüyoruz. Özellikle son yıl içerisinde 2024 rekorlar üzerine, iklimle ilgili, iklim kriziyle ilgili, olumsuzluklarıyla ilgili rekorlar üzerine rekorların kırıldığı bir yıl olduğunu görüyoruz maalesef. Bu yönüyle değerlendirdiğimizde alacağımız hem azaltım hem uyum stratejileri, hedefleri bunların özellikle vatandaşlarımız için önemli olacağını biliyoruz.

Ben fazla uzatmayayım; eğer sorularınız, Komisyon tarafından sorular gelirse, Sayın Başkanım da izin verirse cevaplamaya çalışırız.

Teşekkür ediyorum katılımlarınızdan dolayı.

Kanunla ilgili olarak desteklerinizi de beklediğimizi ifade etmek istiyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Başkan.

Şimdi, teklifin tümü üzerinde görüşlerini ifade etmek üzere Komisyon üyelerimize söz vermek istiyorum.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Merhabalar herkese tekrardan.

Ben de hepinizi, bütün hazırunu saygıyla selamlıyorum.

Dün bilgilendirme toplantısında ifade etmiştik heyet olarak; öncelikle sivil toplum kuruluşlarının, ekoloji örgütlerinin katılımının sağlanması gerektiğini ve onların fikirlerinin alınması gerektiğini ifade etmiştik ve Galip Başkan tarafından da onaylanmıştı. Şimdi, arkadaşlarımız buradalar, birçok kurumdan geldiler, bir hazırlık yaptılar. Bu sunuş ardına öncelikle onların hazırlığını dinleyebilirsek geneli üzerine ve maddeleri üzerine tartışmalara daha sağlıklı geçeriz diye düşünüyoruz ve öneriyoruz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Şöyle: Aslında usul olarak önce sayın milletvekillerimiz konuşursa sonra onlara da söz vereceğim. Zaten söyledik, "Gelebilirler." dedik, konuşabilirler, söz vereceğiz, dinleyeceğiz kendilerini.

GÜRSEL EROL (Elâzığ) - Sayın Başkanım, sivil toplum örgütleri ayrılabilirler, onların önce konuşmasında bence yarar var. Bir de onların konuşmaları üzerine de biz yorumlayabiliriz konuyu, belki daha katkı alabileceğimiz ifadeler de olabilir. Bizim konuşmalarımızda Komisyon üyeleri...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Yok, yok, kim isterse katılsın, herkese de söz vereceğiz, bir sorun yok ancak buradaki usulü de bozmayalım. O açıdan, sayın milletvekillerimiz söz alsınlar, sonra onları da hep beraber dinleyeceğiz.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Sayın Başkan, bir...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Kanun geldi fakat özellikle Adalet Komisyonunun, Plan ve Bütçe Komisyonunun, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun alt komisyonlara havalesi söz konusu yani oralarda da bunun tartışılması gerekiyor. Biz özellikle Tarım Komisyonuna da bunun mutlaka gelmesi gerektiğini düşünüyoruz çünkü iklim değişikliğinin, küresel ısınmanın en önemli alanlarından biri tarım. Yani Tarım Komisyonuna bunun gelmemesini, bu kanunun gelmemesini büyük bir eksiklik olarak değerlendiriyoruz. O yüzden, bir Tarım Komisyonu üyesi olarak Tarım Komisyonuna da bu kanun teklifinin ulaştırılması gerektiğini, orada da bunun tartışılması gerektiğini Komisyon Başkanlığına iletmek isterim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Tabii, bunlardan görüşmeme yazısı geldi. O yüzden, bunları değerlendiremeyeceğiz.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Komisyonlardan mı böyle bir yazı geldi?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Evet, evet.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Süper!

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz almak isteyen?

Buyurun.

GÖKAN ZEYBEK (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Mustafa Bey, size de hayırlı olsun dileklerimi iletiyorum.

Sayın Bakan Yardımcılarım, değerli bürokratlar, sevgili milletvekili arkadaşlarım; kanun teklifiyle ilgili Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına şahsi görüşlerimi aktaracağım.

Şimdi, 2004 yılında İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi kabul edildi, 2021 yılında da bizim de altına imza attığımız Paris İklim Anlaşması'nın ortaklarından biriyiz. Aslında, Paris İklim Anlaşması'ndan hemen sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi yani 27'nci Dönem iklim konulu bir çalışma yaptı, uzun bir çalışma. Hatta, öyle ilginç ki bu çalışmanın içinde tam 104 sayfa Cumhuriyet Halk Partisinin muhalefet şerhi var; yaklaşık 800 sayfalık bir metin oluştu ve burada Türkiye'nin iklim krizine ilişkin olarak yaşadığı sorunlar ve bunlara ilişkin alınması gereken yasal tedbirler konusunda da çözüm önerileri var. Bu çözüm önerileri içinde bakanlıklar tarafından belirtilen çözüm önerileri vardı, siyasi partilerin getirdiği çözüm önerileri vardı; çevre örgütlerinin, meslek odalarının, sivil toplum örgütlerinin getirmiş olduğu önermeler de vardı. Şimdi, yıl 2025, iklim kriziyle ilgili değil ama daha çok karbon salımının 2026 yılında Avrupa Birliği ülkelerinde artık Türk ihracatçıları açısından önemli sıkıntılar yaratacağı ve buna ilişkin olarak düzenleme yapmayan ülkelerin çok yüksek vergiler ödeyeceği gerçeği ortaya çıkınca bu düzenleme gündeme gelmiş oluyor. Aslında, burada bulunan pek çok milletvekilimizin, farklı komisyonlarda görev alan milletvekillerimizin, özellikle de "Türkiye'de iklim krizi" dediği zaman yaşadığımız en büyük sıkıntı olan kuraklık, yağış rejimlerinin değişmesi, buna bağlı olarak kırsal alandan büyük şehirlere oluşan göçle birlikte yeni kentleşme problemleri gibi çok sayıdaki başlık adı altında konuyu bizim bu 2021 yılından sonra görüşerek yasal bir düzenlemeye bağlamamız gerekirdi.

Şimdi, Türkiye 2021 yılında nasıl bir anlayıştaydı, onu bir kere ifade etmek istiyorum. 9 Kasım 2021 yılında Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu hizmet binası ve yapımı tamamlanan enerji santrallerinin açılış töreninde iktidarınız, "Ağaç bahanesiyle vizyon projelerimize kastedenlere nasıl fırsat vermediyse 'çevre' diyerek enerji hamlemizi dinamitlemeye çalışanlara da meydanı boş bırakmayız." diyerek dünyadaki gelişmelerin tersine yüksek politika önceliğini enerji politikalarına verdiğini beyan eden bir anlayışa sahipti. Bunu nereden biliyoruz? Bugün yasa teklifini görüşüyoruz ama Türkiye, bakın, sadece son on beş yıl içinde ithal kömüre dayalı termik santrallerdeki toplam üretim kapasitesini 8.535 megavata çıkardı; artış oranı yüzde 444, yüzde 444. Yerli kömüre dayalı üretimdeki üretimimiz 2.806 megavat, artış oranı yüzde 32.

Şimdi, bütün bunlar neyi gösteriyor? Yani biz bu yasa teklifini bugün niye görüşüyoruz? Geçtiğimiz haftanın çok önemli başlıklarından bir tanesiydi, iktidarınız tarafından TUSİAD'a yöneltilen eleştirilerdi. TUSİAD'ın 2025 yılı beklentilerinde bu yasanın çıkması gerektiği var. TİM'in önermesi, TUSİAD'ın önermesi, ihracatçıların; Avrupa Birliği ülkelerine ihracat yapan firmaların önermesi sonucunda bu yasa teklifi ivedilikle gündeme geldi. Çünkü 2026 yılından itibaren Türkiye'nin ihracatının yüzde 70'ini oluşturan Avrupa Birliğiyle ilgili oluşacak olan ek vergilerin yaratacağı yükten iş dünyası kurtulmak istiyor. İhracatçıları dinlemeniz son derece doğru ama keşke çevrecileri dinleseydiniz de bu yasaları biz 2021 yılında iklim krizi sonrasında oluşturulan Meclis araştırmasından hemen sonra gündeme getirseydik. Bu manada iktidarınızdaki irade değişikliğinin son derece olumlu olduğunu

belirtmek istiyorum. Yani beş yıl içinde bu zihniyetten bugün bu yasa teklifini önümüze getirebilme anlayışı gerçekten çevre açısından bakıldığı zaman önemli bir değişimi gösteriyor.

Şimdi, biz ne demişiz, 2021 yılındaki o gün o toplantıya katılan Cumhuriyet Halk Partili milletvekilleri ne söylemişler? "Türkiye ormansızlaşıyor." demişiz. Orman varlıklarımızı yani yutak alanların en büyük özelliğini taşıyan orman varlıklarımızda kesim miktarını 7 kat arttırdınız. Ormanların içine vahşice girdiniz, artık yani ormanın içinde yaşı gelmiş ağaçları değil, neredeyse tüm ormanı kesmeye başladınız. Oradan elde edilecek olan gelirleri arttırmak adı altında vahşi bir orman kesiminin yürütüldüğünü biliyoruz.

Peki, bunun dışında "kuraklıkla mücadele" dediğimiz Türkiye'de yer altı su seviyesiyle ilgili -bu, önermede var- yer altı su seviyelerimiz Anadolu'nun kimi coğrafyalarında 400 metrelere ulaşmış. Yani bizim "en değerli su varlığımız" dediğimiz yani yüz binlerce yılda oluşan su varlıklarımıza neredeyse artezyen kuyularımız ulaştı. Köylümüzün, çiftçimizin artezyenden elde ettiği su için kullandığı enerji maliyeti toplam giderleri içinde neredeyse birinci maliyete dönüştü. Buna ilişkin olarak herhangi bir düzenleme beş yıl içinde getirildi mi? Getirilmedi. Tarım Komisyonu üyesi arkadaşlarımız bu konuya ayrıntısıyla girecekler zaten.

Şimdi, meslek odaları... Türkiye'de, Türkiye mimar ve mühendis odaları var, çevre örgütleri var. Bütün bunların bu süreçlere ilişkin olarak karbon emisyonunun azaltılması, 2050 yılında sera gazının azaltılması hedefini; onu, siz 2053 yılı olarak revize ettiniz. Ama yasa teklifine baktığımız zaman yasa teklifi ne getiriyor arkadaşlar? Yasa teklifi diyor ki: "Ben, birincil piyasa kuracağım. Tahsisatları piyasa katılımcıları ihale yöntemiyle satacağım. Buradan elde edeceğim gelirle de karbon salımını azaltacak olan projelere destek vereceğim." Ya, bu millet sizin deprem vergilerinden topladığınız paraların hiçbirini depreme kullanmadığınızı bilmiyor mu? Ve üstelik bu konularla ilgili de EPIAŞ'ı yaşı yetkilendiriyorsunuz. EPIAŞ'ın en büyük ortakları kim? Enerji üreticisi olan firmalar. Termik santrallere yatırım yapmış olan ve Türkiye elektriğinin yüzde 35'ini üreten, karbon salımının en yüksek olduğu firmalarla iş birliği içinde olan bir kurumu bu konuyla ilgili de yetkilendiriyorsunuz. Bir kere bu, bir çelişki, bunun düzenlenmesi lazım. Çevreyle ilgili bir şey yapacaksanız, bunun en büyük karbon salımını yapacak olan unsurların başında eğer enerji üretecek olan santraller geliyorsa o zaman burada bir yetki karmaşası ve bir çıkar çatışması söz konusu.

Şimdi, yine, biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak o dönem -2050 yılıymış, sonradan 2053'e hedeflendi- her beş yıllık dönemlerle ilgili hedeflerin ortaya konması gerektiğini söyledik. Yani, şimdi, bakın, 2020 yılında dünyada yaşanan pandemi krizinden sonra Türkiye dünyanın en büyük çimento ihracatçısı ülkeye dönüştü. Çimento, en fazla miktarda ithal kömürle üretim yapan bir sektör. Şimdi, ben o zaman da bu Komisyonlarda söylemiştim, biz çimentonun tonunu 60 dolara ihraç ediyoruz, navlun ve naklieleriyle birlikte Amerika'ya 100 dolara gidiyor. Yani bir kamyon çimento 2 bin dolar ediyor. Yani 20 tonluk bir kamyon çimento siz Amerika'ya ihraç edin, karşılığında bir iPhone telefon alıyorsunuz. Yani, o nedenle "Türkiye yüksek teknolojiye geçmeli." fikrine yüzde 100 katılıyorum ama Türkiye'nin 120 milyon tonluk üretim kapasitesinin 90-100 milyon tona çıkması, bunun 45-50 milyon tonluk kısmında çimento ihraç eden bir ülke hâline geliyor olmamız hâlâ bizim düşük teknolojiyle yüksek enerji maliyeti olan üretimleri yapmakta olduğumuzu gösteriyor.

Yine, o zaman biz şunu söylemişiz: Toplam enerji yatırımları içinde yenilenebilir enerji yatırımlarının toplam enerji yatırımları içindeki payının artırılması gerektiğini söyledik. Eleştirilerimizden bir tanesi de Akkuyu'daki nükleer santralin birim kilovatt başına ödenecek olan geri ödemesindeki yüksek tarife, ona da itiraz etmiştik. Peki, yenilenebilir enerji kaynaklarının artırılmasında Türkiye ne noktaya geldi? Hâlâ yüzde 20'ler seviyesindeyiz.

MUSTAFA DEMİR (İstanbul) - Bu elektrikte yüzde 46 ya!

GÖKAN ZEYBEK (İstanbul) - Tüm enerjinin içindeki payımızı söylüyorum.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Hiç katılmamamıza rağmen biz sizi dinledik ve başından beri konuşurken milletvekillerine bu şekilde bir usul uygulamanız gerçekten iyi bir şey değil. Söz alırsınız, konuşursunuz.

GÖKAN ZEYBEK (İstanbul) - Mustafa Bey, siz cevap verirsiniz.

Bu konularla ilgili yani hedeflenen, işte 2033 yılına kadar 120 bin megavatlık bir enerji artırımı hedefleniyor ama bununla ilgili olarak uygulamada bu hızın ulaşılmadığını görüyoruz. Keşke bu şeyler artırılmış olsa ve biz toplam enerjimiz içindeki payı artırılsak.

Şimdi, bakın, Türkiye enerjide ithalatçı bir ülke. 2024 yılında Türkiye'nin toplam dış ticaret açığının neredeyse yarısından fazlası enerjiyle ilgili ithalatından kaynaklanıyor, enerjiyle ilgili ithalatından kaynaklanan bir rakam söz konusu. Yaklaşık 50 milyar doların üzerinde Türkiye net dışarıdan enerji kaynaklarına, petrole ya da kömüre bedel ödüyor.

Yine, biz 2021 yılında çok sayıdaki öneriyi ortaya koyarken iklim finansmanından elde edilecek olan gelirlerle ilgili yani bu konularla ilgili, karbon salımını azaltacak olan firmalarla ilgili buradan elde edecek olan gelirlerin yatırıma teşvik edilmesi konusunda bir önermemiz olmuş, yasa teklifi de bu hakkın satılması biçiminde bir düzenleme getiriyor. Yani şöyle bir şey olabilir: Türkiye'de bir firma karbon salımını düşürdüğünde, anladığımız kadarıyla bu uluslararası piyasada satılabilir bir emtiyaya dönüşebiliyor. Şimdi, bizim burada neyi hedeflediğimiz konusunda biraz daha ayrıntılı bir bilgiye ihtiyacımız var.

Yine, içeride bu ilk sizin birincil piyasalarda satışını yaptığınız tahsisatların ikincil piyasalarda, üçüncül piyasalarda satılması biçimiyle elde edilecek olan gelirlerin nasıl yönetileceği konusunda, buradan elde edilecek olan gelirler yani ilk tahsisatı yaptınız, birincil piyasada bu ürünleri satın alanlar, bir müddet sonra bundan bir gelir mi elde edecekler? Bu gelirin elde edilmesini engelleyecek bir düzenleme öngörüyor musunuz? Yani, bu borsadaki bir hisse senedi gibi bunu ilk iktidara yakın olan, ihaleye ilk girip alan firmalar bir müddet sonra bu tahsisatlarını yüksek bedellerle, 2025 yılının son aylarında yüksek bedellerle ihtiyacı olanlara satma eğilimine girerlerse nasıl engel olacaksınız? Buna ilişkin bir düzenleme var mı?

Yine, siz ETS'yi burada öneriyorsunuz -zaten TÜSİAD'ın da önermesinde- TÜSİAD size zaten ETS sistemini kurmanız gerektiğini söylemiş. Ben, bakanlıkların Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği ile Türkiye İhracatçılar Meclisiyle görüş alışverişinde bulunmasının yanlış olduğunu söylemiyorum. Yani tabii ki siz ülkeyi yönetiyorsunuz, tüm kurumların görüşünü alacaksınız. Bu konularla ilgili sektörel bazda sıkıntıya giren firmaları alırsınız, alırsınız ama... Ya daha bismillah, geçen hafta siz "tu kaka" dediğiniz bir derneğin yayımlamış olduğu rapordaki çözüm önermesini getiriyorsunuz, yasa teklifi olarak buraya koyuyorsunuz. Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu.

Şimdi, bir başka konu da şu: İkincil piyasalar, tahsisatların ücretsiz dağıtımı ve birincil piyasada satış sonrası gördüğü işlemler ve işlemlerin gördüğü piyasaların oluşturulması. Şimdi yani yeşil dönüşümü, iklim krizinde sera gazının azaltılmasını, karbon salımının azaltılması meselesinden elde edilecek olan gelirleri bir ticari emtia olarak mı iktidarınız değerlendiriyor? Bu konuların yani buraların açıklığa kavuşması gerekir çünkü geçmiş deneyimleriniz bizi bu konularla ilgili çok ciddi biçimiyle endişelendiriyor. Nereden endişeleniyoruz? Ya, sizin güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi ya da jeotermal enerji yapımlarıyla ilgili tahsisat verdiğiniz, kurulum belgesi verdiğiniz işlemler bir müddet sonra piyasalarda alınıp satılır emtiaya dönüştü. Yani bu imtiyazlı alanlar bunu yapmak yerine bu haklarını yüksek bedellerle devretmeye başladılar. Yani geçmiş siciliniz o kadar bu manada eleştiriye açık ki... Bu konularla ilgili son derece kaygılarımızı ifade etmek istiyorum.

Yine, yerel yönetimlerle ilgili bir düzenleme koyuyorsunuz. Yani merkeziyetçilik, sizin tabii yönetim anlayışınızın ta merkezinde, tam odak noktasında. Yerel seçimlerde uğradığınız büyük hezimetten sonra ağırlıklı olarak yerel yönetimlerin yetkilerinin daraltıldığı gibi, burada da yerel yönetimlere koymuş olduğunuz konu başlıklarında "Valinin başkanlığında kurulacak olan bir komisyon eliyle..."

Arkadaşlar, özellikle şimdi bizim karbon salımı ya da sera gazı etkimizin yoğun olduğu sanayi tesislerimizin tamamı büyükşehirler -30 tane büyükşehir- neredeyse Türkiye sanayisinin yüzde 95'inden fazlası buralarda. Alınması gereken tedbirlerin büyük bir çoğunluğu büyükşehirlerde. E, büyükşehirlerin sizin de yönetimde olduğunuz, bizim de olduğumuz, diğer partilerin de olduğu hâlâ... İşte, DEM PARTİ 1 tane kaldı.

AYTEN KORDU (Tunceli) - Bize kayyum atandı, valiler oluyor şu an; öyle bir merkeziyetçilik...

GÖKAN ZEYBEK (İstanbul) - İkisine kayyum atandı, 1 tane belediyeleri var ama sonuçta bu belediyelerin meclisleri var. Bu belediyelerin meclislerinde bunlar konuşulup karara bağlanmak yerine niye siz burada gene bir vesayetçi makam olarak şehrin valisini en belirleyici tepede görüyorsunuz? O zaman yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin bu konularla ilgili inisiyatif alması... Sanayi tesislerine ruhsatı büyükşehirlerde belediyeler veriyor, endüstri tesislerine veriyor, enerji tesislerine... Tüm yatırım teşvik kararlarının ruhsatlarının altında imzaları var. İşletme belgelerinin altında imzaları var ama karar sürecine getiriyorsunuz, atanmış valiyi seçilmiş belediyelerin üstünde oturtmaya devam ediyorsunuz. Bu biçimiyle yerel yönetimlerin süreç içinde olduğunu söylemek mümkün değil. Çünkü yerel yönetimlere bakış açınız...

Sayın Bakan burada olduğunuz için söyleyeyim. Bakın arkadaşlar, dün Türkiye'de İller Bankasının Yönetim Kurulu seçimi vardı, İller Bankasının Yönetim Kurulu seçimi... Bu, belli dönemlerde belediye başkanlarına ve il genel meclisi üyelerine verilen bir hak. 2 tane yönetim kurulu seçilecek, Sayın Bakan da 4 isim önerecek. Biz Türkiye'de şunu gördük dün itibarıyla: 19'un 52'den büyük olduğunu gördük arkadaşlar, 19'un 52'den daha büyük olduğunu sayenizde de öğrenmiş olduk. Yani 52 temsilcisi olan Cumhuriyet Halk Partili bir belediye başkanının İller Bankası yönetimine girmesi yerine Bakanlık iradesi 19 belediyeyi temsilen 2 ismin oraya girmesi konusunda bir yaklaşım sergiliyor. İşte, onun için, buradaki eleştirilerin büyük bir çoğunluğu getirilen teklifin özüne ilişkin değil, uygulamada size olan güvensizliğin had safhada olmasından kaynaklanıyor.

Yine, burada, siz ısrarla bir "yeşil büyüme" sözcüğünü gündeme getiriyorsunuz. Yeşil büyüme yani yeşil ekonomiden bizim anladığımız büyüme sizin açınızdan gayrisafi millî gelirin artışı, bizim anladığımız gayrisafi millî gelirden dar gelirlilerin, emekçilerin, işçilerin, emeklilerin aldığı payın artması. Yani buradaki sözcüğün "büyüme" değil "kalkınma" olması gerekir. Yani ben şimdi size bir rakam vereyim: Son on beş yıl içinde Türkiye'de millî gelirden -iktidarınızın yanlış uyguladığı politikalar sebebiyle- geliri en yüksek yüzde 10'un aldığı pay yüzde 28'den 32,9'a çıktı; millî gelirden en yoksul yüzde 10'un aldığı pay yüzde 2,5'tan 2,3'e düştü yani uçurum giderek artıyor. O nedenle, sizin "yeşil büyüme"den kastettiğiniz yine sanayicinizin büyümesi, yine iş adamlarınızın büyümesi, yine bütün devletin ihalelerini alan firmalarınızın -enerji yatırımları ya da diğer yatırımlar eliyle- büyümesi ama biz burada sizinle ayrışıyoruz. O nedenle yasa teklifinin içine "büyüme" yerine "kalkınma" sözcüğünün mutlaka girmesi gerekir.

Burada yani Avrupa Birliğiyle ilişkiler noktasında şunu da belirtmek istiyorum: Yani Avrupa Birliği katı bir kural koyduğunda bu ekonomik anlamda Türkiye'nin işlerini zorlaştırdığını da, burada yasal düzenleme getirme konusunda açıkçası herhangi bir şey görmüyorsunuz yani hızlandırıcı bir biçimiyle yasa teklifini önümüze getiriyorsunuz. Keşke gündemimizde olan diğer konu başlıklarıyla ilgili önerme de gelseydi.

Şimdi bunun adına "İklim yasası" dediniz, bu iklim yasasının içinde bizim temiz içme su kaynaklarımızı ortadan kaldırmaya dönük olan maden arama ruhsatlarıyla ilgili bir düzenlemeyi de keşke koymuş olsaydınız. Bizim, Türkiye'nin 104 milyar metreküp olan yağmurla elde edilen su rezervlerimizin giderek 100 milyar metreküpün altına düştüğünü, Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğunun göçle birlikte -ki son açıklanan rakamlarla birlikte- yine Doğu Anadolu boşaldı, yine Karadeniz boşaldı, yine Anadolu'nun iç kesimleri boşaldı, yine kıyı ve büyük şehirlere ve kıyı şeridinde doğru yeni göç hareketlerinin olduğunu, en çok göç alan 30 ilin en çok sanayileşmiş ve suya en çok ihtiyacı olan şehirler olduğu çok açık ortadayken keşke buna ilişkin bir düzenleme de iklim yasasının içinde gelseydi. Peki, ne zaman biz bu meseleleri bir sorun hâlinde görerek bunlara ilişkin yasal düzenleme yapacağız? Devlet Su İşlerinin yapması gereken yatırımlarla ilgili, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının getireceği düzenlemeleri de keşke bunun içine koysaydık.

Son olarak da şunu belirtmek istiyorum değerli arkadaşlar: Bu konularla ilgili çok sayıda sivil toplum örgütü ve inisiyatif bizlere raporlarını ulaştırdı. Onların burada sözlerinin söylenecek olmasını çok değerli buluyorum. Bir kez daha söylüyorum: Bu tahsisatların satışından elde edilecek olan gelirlerden bunları satanların kâr etmesi değil, buradan elde edilecek olan reel kârların mutlaka dönüşüm projelerine ve çevreyle ilgili yeşil iklim projelerine aktarılmasıyla ilgili mutlaka yasanın içine bir madde konması gerekiyor. Yoksa, bir müddet sonra tahsisatlar ucuzda alınıp pahalıya satılıp, işte altından, dövizden çok daha fazla rant elde ettiğiniz bir enstrümana da dönüşebilir, bir finansal enstrümana dönüşebilir. Bu konuyla ilgili endişelerimizi de ifade etmek istiyorum.

Onun dışında, yasanın hazırlanmasında emeği geçen... Bürokratların hazırladığı belli oluyor. Bu dediğimiz unsurları da dikkate alarak yeni bir düzenleme getirilirse çok teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, Komisyonlarda herhangi bir biçimiyle, yasanın hiçbir maddesinin, virgülünün dahi değiştirilmediğini bilen birisi olarak söylüyorum, bu konuyla ilgili önemli bir mesele, Türkiye'nin geleceğini çok yakından ilgilendiren bir konu üzerinde konuşuyoruz. Buralarla ilgili en azından, Komisyonun muhalefet şerhleri ya da değişiklikleri bitirmeden önce bir çalışmayla, diğer ihtisas komisyonlarının da görüşü alınarak en azından "Bazı düzenlemeleri komisyonda biz değiştirdik ve Meclis Genel Kuruluna da değiştirilmiş hâliyle gönderiyoruz."u başaran ilk komisyon olursanız da çok mutlu olurum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Zeybek.

İbrahim Akın Vekilime söz vereyim.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Değerli Başkan, sevgili milletvekilleri, bakan yardımcılarını; ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum.

DEM PARTİ olarak dün aslında birazcık görüşlerimizi aktarmıştık ancak tekrar usul bakımından bir tartışma yapma ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Çünkü son zamanlarda Meclisin değersizleştirilmesine sebep olan ve normalleşmeye başlayan bu durumu DEM PARTİ olarak normal olarak kabul etmiyoruz çünkü AKP'nin kendi çoğunluğu vasıtasıyla kimseden görüş almadan yürüttüğü bu müzakerelerin aynı zamanda sorunlu ve sıkıntılı hâle geldiğini ifade etmek isteriz. Çünkü örneğin, 140 insanla görüşüldüğü ya da kurumla görüşüldüğü söyleniyor ama Meclisin komisyonu ile görüşülmeden iki gün önce elimize gelen bu yasa üzerinde çalışmalar yapmaya ve kendi görüşlerimizi oluşturmaya çalışıyoruz. Elbette, biz sadece sizlerin getirmiş olduğu yasa teklifiyle sınırlı olmayan bir çalışma yaptığımızı ve bu konulara vâkif olduğumuzu ifade etmek isterim. Ama özellikle, bunun gerçekten sorun olduğunu altını çizerek ifade etmek istiyorum. Çünkü şu anda bizim çağırdığımız sivil toplum örgütleri... Yani aslında şu anda bahsedilen "iklim değişikliği" diye bahsedilen, aslında bizim açımızdan "iklim krizi" denilen olayın muhataplarıyla konuşuyorsunuz, krizi yaratanlarla konuşuyorsunuz ancak krizin muhatapları olan insanlarımızla, onların toplumsal temsilcileriyle yani TTB'yle, halk sağlığı uzmanlarıyla, örneğin çevre hareketi sözcüleriyle görüşmüyorsunuz. Bu aslında adaletsizliğin ta kendisidir ve dolayısıyla adalet temin etmek istiyorsak yaşadığımız iklim adaletsizliğinin muhatabı olan insanların da görüşlerinin alınması gerekir. Aksi takdirde, bu ülkeye ne normal adalet koşullarını ne de iklim adaletini sağlamanız mümkün değildir ve DEM PARTİ olarak bu yöntemi her platformda söylemeye ısrarla da bu ülkede çoğunlukçu değil çoğunluğun çoğulcu bir şekilde, demokratik bir şekilde müzakere edilerek yapılması gerektiğini savunmaya, söz etmeye devam edeceğimizi özellikle baştan belirtmek isterim.

İkinci bir konu, biz bu kavramlarla dolu olan 20 artı 2 maddenin içerisini tek tek incelediğimizde, gerçekten, aslında bakan yardımcımız da hiç çekinmeden çok rahat söylüyor, bu mesele, aslında bakarsanız bir iklim yasası, iklim krizine karşı çözüm yasası değil mevcut sıkışmış olan koşullarda, sınırda karbon emisyonunun düşürülmesi konusundaki sıkışmalara tabi olarak bir ticari sözleşmenin kendisi gibi gözüküyor. Yani aslına bakarsanız, ticaret alanındaki sıkışmaların çözülmesi açısından yapılmış olan bir sözleşmenin kendisinin iklim yasası olarak getirilmesi doğru değil, mümkün değil. Neden bunu söylüyorum? Bütün tartışmaların ekseninde, Türkiye'nin ticari olarak özellikle gümrüklerdeki bazı mevcut uygulamalar karşısında çözüm üretmesi gerektiğini söylüyorsunuz. Tabii ki çözüm üretilmesi gerekir ancak bu çözüm üretilirken deminki bahsettiğimiz, toplumsal olarak hepimizin etkilendiği, dünyanın toplamının etkilendiği iklim meselesinde herkesin sözünün olduğu çözümün üretilmesi lazım.

Biz yaklaşık iki ay önce Mecliste bir bütçe görüşmesi yaptık. Biraz önce arkadaşlarımız söylediler, bu görüşmeler sırasında da anlaşıldığı gibi aslında bakanlar arasında uyum bile yok. Örneğin, Enerji Bakanının politikası ile şu andaki yapılmak istenen tedbirler arasında çelişki var. Çelişki neden var? Örneğin, karbon salınımının en büyük etkisi olan enerji politikaları yani kömür üretimiyle, fosil üretimiyle yapılacak enerji politikalarının kendisi korkunç bir tahribat yaratıyor. Sadece karbon salınımı yaratmıyor, aynı zamanda halk sağlığı bakımından korkunç tahribat yaratıyor ve TTB Başkanı yönetici arkadaşımız bunu uzun uzun anlatacaktır, bunun maliyeti, sizin teşvik yaparak devletin desteğiyle yürüttüğünüz kömür üretme politikasının ötesinde, çok daha büyük bir maliyet yaratıyor bu ülkeye; sağlık bakımından, ekonomik girdi bakımından ve dönüşüm bakımından yaratıyor. Ancak bunu gören, buradan bakan -bir mesele- yok. Çok dar anlamda bir sermaye grubunun ihtiyacına bağlı olarak çözüm politikası üretirseniz elbette toplumun yüzde 80'ini ihmal edersiniz, sadece yüzde 10'unun ihtiyaçlarına göre bir siyaset kurarsanız, çözüm üretirseniz, yasa getirirseniz. Bunun giderek Türkiye'de toplumsal olarak kutuplaşmanın da ötesine giden sonuçlar ürettiğini de ifade etmek isterim.

Bakın, kendinizi meşru olarak görebilirsiniz ama bu ülke ve bu ülkedeki insanlar sizi şöyle görüyor: Bu ülke yeni seçim yaşadı; bu seçim sırasında 10 insandan sadece 3'ünün oyunu aldınız, 7'si size itiraz etti. Dolayısıyla, bu ülkede demokratik müzakere zeminini kullanmazsanız, aldığınız çoğunluklarla bu işleri yürütmeye çalışırsanız asla bu ülkede barışı sağlayamazsınız, demokratik ittifakı sağlayamazsınız, ortak hayatı sağlayamazsınız, adaleti de sağlayamazsınız, iklim meselesini hiç çözemezsiniz. Dolayısıyla, bu mesele hakkında bugüne kadar yapılmış olan yöntemlerle devam edilmemesi gerektiğini; başta Enerji Bakanlığıyla, Tarım Bakanlığıyla ilgili komisyonların bu konuyla ilgili katkılarının alınması gerektiğini; özellikle karbon salınımı konusunda, üretilen tarımla ilgili, hayvancılıkla ilgili yapılanların da en az kömür kadar etkisi olduğunun farkında olarak bu siyaseti yapmakta fayda olduğunu düşünüyorum.

Bu genel görüşmeler içerisinde bahsettiğim bir başka konu çimento ile ilgili, söylediler, elbette çimento meselesi bu ülkedeki üretim açısından değerlendirilebilir ama gerçekten, neden biz üçüncü dünya ülkesi kategorisindeki üretimleri yapmak zorundayız? Örneğin, çimentonun yanı sıra, çimentonun dışında, çöpü tüketen bir ülke hâline geldik; Avrupa'nın yüzde 34'ünün çöpü Adana'ya geliyor ve Adana'da geri dönüşümü sağlıyor. Bunu oradaki ülkeler, özellikle Avrupa'daki ülkeler para vererek bize gönderiyorlar, hatta yol parasını bile veriyorlar "Götürün, bunu yapın." diye. Yani, böyle bir durumu nasıl yapabiliriz, nasıl değerlendirebiliriz? Anlaşıyor gibi değil.

Dolayısıyla, şunu söylemek istiyorum: Bu mevcut yasada birçok kavram var. Mühendis olduğunu söyledi Başkan. Elbette, aslında açıklamaları, özellikle sanayi toplumuyla başlayan, ülkedeki mevcut karbon salınımının yükselmesine bağlı olarak dünyanın toplamında yaşanan krizi kabul ediyoruz, böyle bir durum var; enerji de üretmemiz lazım, bunu da kabul ediyoruz ancak

yine şunun altını çizeyim: Sizin bahsettiğiniz kavramlar ile bizim bahsettiğimiz kavramların adı aynı olsa bile içerik olarak, kapsam olarak farklı. Örneğin, biz "iklim adaleti" derken; biz iklim adaletinin bir bütün olarak bütün toplumda yarattığı sonuçlardan, insan merkezli değil, toplum merkezli, yaşayan bütün canlı hayatın yaşamasından ve ekosistemin bozulmadan yürütülmesinden bahsederken, anlaşıldığı kadarıyla, iklim adaleti konusunda burada bahsedilen kavram açılmamış; dünyadaki ticari dengelerin bozulması, dünya devletleri arasındaki adaletsizliğin yarattığı sonuçların giderilmesi bakımından bahsediliyor, oysa bu mesele daha başka. Mesela "iklim krizi" diye bahsediyoruz biz, siz "iklim değişikliği" diye bahsediyorsunuz ama iklim değişikliğinin sebebi, krize dönüşmesinin sebebi tamamen uygulanan politikaların kendisi yani "sanayiciler" diye bahsettiğiniz insanların hoyratça, pervasızca, aşırı sömürsünden dolayı, kuralsız yapılan bir konu.

Mesela, yine Enerji Bakanının politikası içerisinde bir mesele var. Enerji Bakanı "Önümüzdeki dönemde biz JES'leri, RES'leri, HES'leri ve diğer GES'leri -dâhil olmak üzere- daha büyük artıracacağız." diyor ama yaptığınız yenilenebilir enerji politikalarının tamamında büyük bir tahribat var; öyle tahribat var ki her yerde bu uygulamalara insanlarımız korkunç tepki gösteriyor. Meraları bitirmeye çalışıyorsunuz.

Kaz Dağları'na gittim iki sefer, gördüm Kaz Dağları'nı; ya, dünyanın 2'nci oksijen üreten merkezi ve korunması gereken bir merkez; orada binlerce dönümlük arazi, orman yakılmış, yıkılmış durumda ve mahkeme yasakladığı hâlde Cengiz Holding asla mahkeme kararını dinlemeden orada kesime devam ediyor. Valilik uygulama yapamıyor ve oradaki müdürler, oradaki yetkililer, aynı zamanda görevliler şunu diyor: "Bu meseleyi acilen Mecliste çözün. Biz de burada sizinle karşı karşıya gelmek istemiyoruz." Yani, zor ve aynı zamanda fiilî uyguladığınız yöntemlerden, orada uygulayan insanlar, askerler, polisler de durumdan mutsuz. İYİ Parti bir yasa önergesi verdi. Bu ülkede polis intiharların -yüzde 17, artış olarak- sebebi de şu: Sizin, hukuksuz bir şekilde, fiilî olarak uyguladığınız yasalar karşısında insanlar vicdanlarıyla karşıya kaldıklarında bu işi yapmak istemiyorlar ama mecburen açlık, yoksulluk, ihtiyaç gereği de yapıyorlar.

Buradan şunu varmak istiyorum: Özellikle, Kaz Dağları gibi, Akbelen gibi, Şırnak'taki ormanların kesilmesi gibi -özellikle, CHP vekilimin söylediği- korkunç bir orman kesimi var ama siz bu yasa içerisinde orman dikmeyi teşvik etmeye çalışıyorsunuz ve teşvik ettiğiniz ormanları ayrıca devlet parasıyla yapmaya çalışıyorsunuz ve sonra da o ormanlardan sübvansane etmek istiyorsunuz; ya, böyle korkunç bir paradoks olabilir mi?

Şunu anlatmak istiyoruz: Bu yasanın toplamı, aslına bakarsanız, iklim meselesinin çözülmesi konusunda bir toplumsal müzakereyi, uzlaşmayı, ortaklaşmayı ve Türkiye'nin üzerine düşen -sadece bizim Türkiye'yle kurtulacak bir durum değil iklim krizi- görevi yerine getirmeye uygun değil, bu yöntemle olması mümkün değil. Şu anda sermaye sadece kendi önüne takılmış olan yasal düzenleme karşısında bir çözüm üretmeye çalışıyor. "Avrupa Birliğinin dayattığı..." dediniz, Avrupa Birliğinin ve özellikle o ülkelerde yapılan bu yasanın nasıl düzenlendiğine dair araştırma yaptık. Ya, hiç olmazsa İngiltere gibi değil, Almanya gibi değil, Fransa gibi değil ama darbeler ülkesi Şili kadar olamadık mı? Şili'de ne yapılmış biliyor musunuz? Bütün yerel yönetimlerle, bütün katılımcılarla bu yasa tartışılmış ve bir iklim yasası çıkarılmış durumda ama bizim ülkemizde öyle bir hayat yok. Ya, Şili'den daha kötü bir demokrasi mi var bu ülkede? Böyle bir şey olabilir mi, bunu yapabilir misiniz? Bu, aklınıza, vicdanınıza ve uygulanabilirliğe sığıyor mu? Yok. Ama siz her zaman olduğu gibi "Biz yaptık, oldu." mantığıyla bu işleri yürütmeye çalışıyorsunuz.

Mevcut durum açısından son olarak şunu söyleyeyim: "Ekokırım yasası" diye bu Meclise 28.600 küsur insanın imzasının olduğu bir ekokırım yasası getirildi. Eğer bu ülkede gerçek anlamda ekolojik bir perspektiften ve birlikte yaşamaktan... Bu ülkeyi; havasıyla, suyuyla, toprağıyla, hep beraber yaşadığımız bu ortamı kurtarmak istiyorsanız ekokırım yasası için getirilmiş önergeyi kabul edelim, Mecliste bu mesele görüşülsün. Bu ekokırım yasasının genel perspektifi, çerçevesi içerisinde herkesin yapacağı suça aynı zamanda bir yasal düzenlemeyle tedbir alınması var. Aksi takdirde, şu anda sizin bu teklifle getirdiğiniz paraları bu sermaye grubu zaten güle oynaya verecek ve aynı zamanda kirletmeye devam edecek çünkü kirliliklerin satın alma konusunda kararlılar, çünkü yaptıkları işlerden daha fazla para kazanıyorlar, bu kirlenme bedelini ödemekte de hiçbir beis görmüyorlar. Dolayısıyla, fiilen şunu demek istiyorum ben: Gelin, ekokırım yasasını çıkaralım, dünyada bunun birçok örnekleri var, Avrupa Birliği bunu kabul etti. Eğer Avrupa standardında bir ülke olmak istiyorsak, sanayimizi Avrupa standartlarına getirmek istiyorsak, gelin, Avrupa Birliği standartlarındaki iklim yasasını ve ekokırım yasasını bu Meclisten geçirelim diyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Akın.

Sayın Vecdi Gündoğdu, buyurun.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Aslında geldiğimiz duruma baktığımızda, bundan üç beş ay öncesinde Sayın Bakanımız bize şöyle bir söz vermişti, bütün Çevre Komisyonundakilere: "Bir iklim yasası gelecek. Bu iklim yasası geldikten sonra sizlerle bunun taslağını paylaşacağız, hep beraber çalışacağız ve hep beraber çalıştıktan sonra da o beraber çalışmanın ürünü olarak da buraya, Çevre Komisyonuna getireceğiz." Ama maalesef Sayın Bakanımız sözünde durmadı. Bir defa onu hatırlatmak istedim.

Yine, teklifin içeriğine baktığımızda, beklediğimiz bir teklifi iklim yasası, maalesef dağ fare doğurdu diyebiliriz.

Sayın milletvekilleri, değerli arkadaşlar; çevre sorunları ve bu çerçevede alınacak kararlar yalnızca politikacıların ya da plancıların çözmesi gereken teknik sorunlar olarak değil, demokratik olarak karar verilmesi gereken bir yaşam biçimi sorunu olarak görülmelidir. Doğanın ve tabiatın cömertçe sunduğu kaynaklarının sınırsızca tüketilmesi sonucunda dünyamız çoklu çevresel tehditlerle maalesef karşı karşıya kalmıştır. Bilim insanları 2 derece ve üzerinde bir küresel ısınma hâlinde insanlığın tarihinde daha önce görmediği iklimleri yaşayacağını öngörerek, özellikle içinde bulunduğumuz Akdeniz havzasında aşırı hava olaylarında artış, ekstrem sıcaklıklar, kulaklık, çoraklık, deniz seviyesinde artış, yağış, toprak nemi ve rüzgârda ise düşüş beklendiğini defaatle açıklamıştır. İklimin değişmesiyle sel, kuraklık ve benzeri aşırı hava olaylarının sayısı ve sıklığının artması arasında ilişkiyi gösteren çok sayıda da bilimsel araştırma bulunmaktadır. Bildiğiniz gibi ülkemiz BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004 yılında ve Paris Anlaşması'na da 2021 yılında taraf olmuş ve 2053 yılı net sıfır emisyon hedefi ortaya koymuştur ama net sıfır emisyon hedefinin mutlaka bu kanuna da konulmasının gerektiğini düşünüyordum, onu hâlâ kanunda göremedim, sözde var ama özde olması için de yazılması gerektiğine inanıyorum.

Küresel iklim değişikliğiyle ilgili tedbirlerin alınmasına ve yeşil kalkınmaya yönelik plan, politika ve stratejilerin belirlenmesi için hem Bakanlık hem de Meclis olarak çalışmalar yapıyoruz. Sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda mevcut ve gelecek nesilleri iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden korumak için gerekli yasal düzenlemeleri hayata geçirmeye de çalışıyoruz. Bizler bu çalışmaları yaparken, ilgili teknik ve finansal gereksinimleri belirlemeye çalışırken bilimsel veriler doğrultusunda çevresel, sosyal ve ekonomik faydaları gözetenek adımlar atmak zorundayız.

Burada dikkat çeken en önemli süreç de Hükümetin bu sorunlarda geçmiş yıllarda yaptığı çalışmalar, uygulamalar ve düzenlemelerdir. Bu konuda önce Hükümet sürdürülebilir bir büyüme anlayışını gerçekten hâkim kılmak istiyor mu, bunu sormak isterim? Bu konuda da ne kadar samimi olduğunu da ayrıca öğrenmek isterim. Yapacaklarını söyledikleri ile yaptıkları ne kadar örtüşüyor, ona da bir bakmak isterim. Bunu anlayabilmenin ve bunu bilmenin tek yolu geçmiş uygulamalara da bakmaktır değerli arkadaşlar.

Dünyada gıda güvenliği her geçen gün daha fazla önem kazanıyor. Zirai sulamanın toprak neminin dikkate alınarak planlanması, tasarruf tedbirlerinin ve dijital teknolojilerin geliştirilmesi, sürdürülebilir zirai üretim ve gıda güvenliği için bir zorunluluk olduğu ortadayken 2021 yılında Meclis olarak yaptığımız çalışma sonucunda ortaya çıkan araştırma komisyonu raporunda tespit edilen ve düzenleme gerektiren bu konulardan en önemlisi olan suların korunması ve yöntemine ilişkin genel esas ve usulleri de ortaya koyan çerçeve nitelikte bir su kanunu maalesef hâlâ çıkarılmamıştır.

Yine, dört yıl önceki araştırma komisyonu raporunda madencilik sektöründe madenin yer altından çıkartılmasından taşınmasına, kullanımına ve sahanın rehabilitasyonuna kadar bütün süreçlerin mümkün olan en üst seviyede iklim dostu olarak gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmasına rağmen vahşi madencilik bütün hızıyla hâlâ devam etmektedir. Bu ve buna benzer uygulamalar yani yasa ve yönetmeliklerin ne kadarının hayata geçirildiği, uygulandığı, denetlendiği ve takip edildiği iktidarın hoyratça devam eden büyüme politikalarında da maalesef kendini göstermektedir. Bu konuda iktidarın yirmi iki yıllık uygulamalarına baktığımızda çok başarılı olduğunu söyleyemeyiz değerli arkadaşlar. Bunun örneklerini ülkemizin dört bir yanında maalesef yaşıyoruz. Trakya'da Istrancalar'da, Kaz Dağları'nda, Karadeniz'de, Ege'de vahşi büyüme uğruna doğal değerlerimiz, kaynaklarımız ve canlı yaşamın da maalesef tehdit altında olduğunu hep beraber görüyoruz. Özellikle, kazançları yabancı şirketlere, dönüşü olmayan zararı ise ülkemizin bugününe ve geleceğine yükleyen anlayışınızın sonucu ülkemizin dört bir yanında su kaynaklarını, ormanları, tarım arazilerini, meraları, zeytinlikleri ve hatta binlerce yıllık arkeolojik miras hiçe sayılarak sürdürülen vahşi madencilik çevre felaketlerine ve geri dönüşü olmayan ekolojik yıkıma maalesef neden olmaktadır. Tüm bu olumsuz uygulamaları görmezden gelmemiz de asla ve asla mümkün değildir.

2053 iklim hedefine ulaşmak için ulusal bir iklim platformu kurarak ilgili tüm paydaşları iklim değişikliğiyle mücadele çatisı altında toplayarak çözüm önerilerini geliştirmek, fikir birliği sağlamak ve tecrübe paylaşımı gibi konularda kamu sektörü, özel sektör, STK'ler, mahalli idareler, akademik kuruluşların birlikte çalışma alanını güçlendirmesinin ve farkındalığın artırılmasının önemli olduğunu biz Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak da düşünüyoruz.

Burada yapacağımız tüm çalışmalarda, getireceğimiz her bir yeni düzenlemede önceliğimiz ve anlayışımız bilimsel bilgi temeline dayanmak zorundadır. Toplumsal ve ekonomik adaleti incelemek ve ekonomik gelişmişlikleri, şirketlerimizin kapasitelerini, üreticilerimizin girdi maliyetlerini ve tüketicilerin millî gelirden aldıkları payı değerlendirerek ona göre düzenlemeler yapmak zorundayız.

Bu anlayışın çalışmalarımızda hâkim olmasını diliyorum, maddelerin görüşmelerinde çekince ve önerilerimizi ileteceğimizi bildiriyor, saygılar sunuyorum.

Teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Gündoğdu.

Sayın Güner, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Öncelikle, böyle bir kanun teklifini getiren milletvekili arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz, en azından konuşulmasına vesile oldukları için.

Bugünün siyasetçileri yarının kurtarıcıları ya da katili olacaklardır. Tarih yapılanı ve verilen kararları sürekli taşır, bedenen yok olmak vicdanan insanların yargılanmasını sonlandırmaz. İklim değişikliğiyle oluşacak süreç daha çok kâr ve kazanç değil, daha iyi yaşama entegre edilmelidir. Kızıldenizlileri "Vatan yaratıyoruz." diye yok eden kafa "Dünyada demokrasi var." diye getirdiği uygulamalarla ne yazık ki dünyanın geleceğini sorunlu hâle taşımıştır.

Kapitalizmin acımasız uygulaması serbest piyasa ekonomisi -ki biraz evvel Sayın Bakan Yardımcısının da ifade ettiği gibi, 1980'lerden sonra yoğunlaşmıştır- süreci çevremizi, doğamızı katleden en önemli süreçtir. Bu sürecin sonunda geldiğimiz nokta, sorunların katlandığı bir sürecin varlığını yaratmıştır. İklim değişikliğinin başlıca nedeni, kapitalist sömürü düzeniyle oluşan açgözlü, doymak bilmeyen, kontrolsüz, kâr hırsıyla oluşan anlayışın yarattığı gerçeklerdir.

Küresel iklim değişikliği dünyanın geleceğini olumsuz etkileyecek boyutlarda değişimleri de beraberinde getirmektedir. Yüksek sıcaklıkların başta tarım olmak üzere çalışma yaşamı dâhil her kesimi doğrudan etkilemesi beklenmektedir. Bölgesel göçler de bunun bir parçası olacaktır. Daha fazla ısınma, öngörülmeleyen bir küresel su döngüsü yaratılması, yıkıcı seller, aşırı deniz seviyesi olayları, orman yangınları, yoğun fırtınalar, kum fırtınaları, ani hava değişimleri yaşamı sorunlu kılacaktır. Dirençli ve yaşanabilir bir gelecek her olumsuzluğa rağmen yine de olasıdır.

İklim değişikliği bugünden gıda güvenliğini de etkilemektedir. Aşırı sıcakların beraberinde ölümleri getirmesi, ruh sağlığını bozması, yeni hastalıkların ortaya çıkmasının yanında su güvenliğinden başlayarak oluşabilecek sorunlara bugünden çözüm aranması dahi önemlidir. İnsan kaynaklı küresel ısınmanın sınırlandırılması için net sıfır karbon emisyonu gerekiyor. Arazimizi, ormanları ve ekosistemi korumak, iyileştirmek, su kaynaklarını doğru planlamak; kuraklığa, depreme, olası felaketlere, hortuma ve ani oluşumlara karşı duyarlı politikalar geliştirmekle olasıdır.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) küresel ısınma artışının tam zamanlı iş kaybına eş değer olacağını ve toplam çalışma saatlerinin yüzde 2,2'sini yüksek sıcaklık nedeniyle kaybedileceğini öngörüyor. Hiç şüphesiz sürecin doğru yönetilmesinde

saydamlık, etkin yönetim, katılım, liyakat, hesap verebilirlik, adalet, hukuka uygunluk, insan haklarına saygı, yerinde yönetim, güçlü sivil toplum, adalet, iyi yönetişim ve sürdürülebilirlik önemli olacaktır.

İklim değişikliğiyle mücadele ederken uygulanan azaltım, uyum politikaları ve sürdürülebilir kalkınma eylemlerinin yanı sıra adaletin ve istihdamın sağlanması, insan mağduriyetini önlemek için alınan önlemler ve adil bir geçiş de önemlidir. Maden talancısı, orman yağmacısı, baca gazının verilen değerlerin üstünde olmamasının zorunlu kılmasına rağmen bunları görmezden gelenler, havayı kirletenler, atık suyu bertaraf etmek yerine sisteme verenler bu sürecin farklı failileridir.

Dünya Bankasının 2018 tarihli "İklim Hazırlanmak" adlı raporunda 2050 yılına kadar iklim değişikliğine bağlı olarak Sahra Altı Afrika'da 143 milyon insanın göç edeceği yer almaktadır. Bunun da Türkiye'ye etkileri mutlak surette olacaktır. Göç bölgesi kapsamında olan ülkemizde aynı zamanda iklim değişimleri ülke içinde de göçlerin tetiklenmesine yol açacaktır. Mevcut işlerin sürekli hâle getirilmesi, güvenli ve güvenceli geleceğe giden tek yol bu bağlamda, işçi haklarının güçlendirilmesi ve bu anlamda da çevre bozulmasının, yoksul kesimlerin olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmesidir. İklim değişikliği geçim kaynaklarında kayıplara ve sosyal düzensizliklere de neden olacaktır. Zorla yerinden edilme ve göçler artacak, sanayinin gelişmesi ucuz işçi görülen kırsal çiftçinin tamamen toprağından koparılmasına yol açacaktır. Yoksul ve sosyal güvenceden yoksun kesimler çevre felaketlerinden en çok etkilenecek kesimlerdir. Aynı zamanda afet yardımlarından da nispeten faydalanabilen bu kesimler iklim değişikliğinin yaratacağı sorunlarda en acı süreci yaşayacak olanlardır.

İklim değişikliğinin kadınlar üzerinde de olumsuz etkisi olacağını ifade etmek gerekir. Adil geçiş, sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarıyla bağlantılı çok sayıda politik alanın birlikte değerlendirilmesi ihtiyaçtır. ILO, 9 politika alanının mutlaka inceleme ihtiyacını vurguluyor; makroekonomik büyüme politikaları, endüstriyel ve sektörel politikalar, kurumsal politikalar, beceri geliştirme ihtiyacı, iş güvenliği ve sağlığı, sosyal koruma politikaları, aktif iş gücü anayasası politikaları, insan hakları ve tabii en önemlisi de sosyal diyalog. İklim değişikliği, hava sıcaklıklarında ve yağışlarda artışlar, çeşitli sağlık sorunları, biyolojik çeşitliliğin bozulması, seller, yangınlar, göçler, habitat ve ekonomik kayıplar yaşamı tehdit etmektedir.

Bilim insanlarının araştırmalarına göre 1 ve 2 derecelik bir ısı artışı öngörülüyor. Bu ısı artışı, daha çok canlı türünün yok olacağını, buzulların daha hızlı eriyeceğini, okyanus seviyesinin daha fazla yükseleceğini ve yerleşim alanlarının sorunlu hâle geleceğini işaretler. Kritik eşik 2 dereceyi aşarsa gıda, su ve barınma ihtiyacı ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacaktır. Zenginler daha fazla kirletiyor, yoksullar da bunun bedelini daha ağır ödüyor.

Kısa vadeli ve güvencesiz sözleşmeler kısıtlanmalı, insana yaraşır ücret ve iş eğitimi güvence altına alınmalı, toplu pazarlık kapsamı alanları genişletilmeli, örgütlü toplumun önündeki engeller kaldırılmalı.

Organik tarım iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve çiftçilerimizi korumak için geliştirilmelidir. Ülkemizde organik tarımla ilgili yapılan çalışmalarda 78 bine kadar çıkan çiftçi sayısı daha sonraki süreçte 52 bine hatta 42 bine kadar -bakanların yanıtlarında- düşmüş bulunmaktadır.

Verimliliği artıran ve atık yönetimine katkıda bulunan döngüsel ekonominin tesisi için bütüncül yaklaşımlar önemlidir. 2023-2025 yıllarına ilişkin Orta Vadeli Program'da yer alan 21 madde "Yeşil Dönüşüm" başlığı altında tanımlandı. Alışıl gelmiş iş yapış şekilleri, zararlı arazi yönetimi, fosil yakıt, maden çıkarma, kömür, petrol ve doğal gaz altyapısının sürekli genişlemesi iyi planlanmadığı takdirde Türkiye'nin geleceği açısından da sorunların derinleşeceğini gösteriyor. Özellikle madenlerle ilgili orman kesimi bu süreçte en önemli dayanak noktası olan alanların yok edilmesini beraberinde getiriyor. Her ne kadar Türkiye'de orman alanlarının arttığı belirtilse de kayıp ormanların "drone"larla tespitinden öte Türkiye'de orman alanı doğru dürüst artmadığı gibi azalması da devam ediyor.

Aşırı sıcaklar yüzünden oluşabilecek süreçte balıkçılık türlerinin yüzde 10'unun kaybedileceğini, nesli tükenmiş türlerin yüzde 20'ye ereceğini; yağış rejimi öngörülen değişim ve hava sıcaklığı nedeniyle toprak erozyonlarının artacağını ve Akdeniz Bölgesi'nde tarım alanlarının yüzde 30'unun tehdit altında olduğunu görmemiz gerekiyor. Bu yüzde 30'luk tehdit alanının Türkiye'nin önemli ölçüde sebzesini, meyvesini ve üretimini sağlayan bir bölge olduğu unutulmamalı. Türkiye'nin yapacakları düzenlemede bu yönde bu sürece de doğru bakması gerekir.

Değerli arkadaşlar, son günlerde oluşan don olayı da Türkiye'nin bu anlamda ne kadar eksik noktada olduğunu göstergesi çünkü işlenmiş gıdayı, dondurulmuş gıdayı, katma değerli ürünü ya da iyi depolamayla elde edilen ürünleri daha fazla zincir kopmadan kullanabilme olanağı varken bunlardan mahrum olmanın ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar gıdayı da problemlilik kılmakta, arz güvenliği sorunu yaratmakta. Bu işin ileriki aşamasında da problemlerin daha da derinleşeceği görülüyor. Bu anlamda, iklim değişikliğinin uluslararası tedarik zincirinde de problem yaratacağı net. Yurt dışından ithal edilen ürünlerin bu anlamda arz güvenliği açısından problem yaratacağının da görülmesi ve bu ithalatçı kafadan vazgeçilerek Türkiye'nin kendi kendine yetebilir noktaya getirilmesi ve olası sorun olan bölgelerin dışında en azından iklim değişikliğiyle ortaya çıkabilecek olumsuzluklar karşısında yapılanmasını daha iyi gerçekleştirmesi şarttır. İthal ürünün gelişi, ihracat ürünün gidişi soruna dönüşebilir. Türkiye'nin ihracatta sağladığı özellikle gıdayla ilgili gelirin de bu süreç doğru yönetilmediğinde düşeceğini unutmamak gerekir. Şunu görmekte fayda var: Bugün don gerçekleşen Akdeniz Bölgesi, narenciye üretiminin olduğu önemli bir bölge; muz dâhil, farklı ürünlerin bu bölgeden yurt dışına gittiği görüldüğünde, yapılmış bağlantıların dahi bu süreçten olumsuz etkileneceğini de bugünden saptamak yararlı olacaktır.

Kaynakların verimli kullanımı, doğa dostu üretim ve sağlıklı doğal gıdanın sürdürülebilir biçimde geliştirilmesinin önü açılmalı, biyolojik çeşitlilik ve sağlık üzerine korunma çalışmalarına ağırlık verilmeli. Artan sıcaklığın gıda üretimini etkilemeye devam edeceği, özellikle tahıl fiyatlarının dünyada da yükseleceği bugünden görülerek -hatta son yıllarda da bu sorunu yaşıyoruz- önlemler alınmalıdır. Tarım sistemlerinin iklim değişikliğine uyumlu hâle getirilmesi için çalışmalar ihtiyaçtır. Üretimin artırılması ve ekosistemin korunması bu anlamda şarttır.

İklim krizi, yalnızca seli, yangını, aşırı iklim olaylarının oluşumunu yaratmıyor; bunun yanı sıra, belirttiğim gibi hem göçleri hem gıdadaki arz sorununu yaratıyor. Bugün dünyada bu yolla bazı düzenlemeleri de gündeme alanlar, var olan sistemde kendilerinin sömürü anlayışını ortadan kaldıracak uygulamaları geliştirmiyorlar. Örneğin, hayvancılık konusunda -bu konu çok tartışıldığı için belirteyim- bizim gibi ülkelere bu konularda yaptırımcı olmaya çalışıyorlar ama dünyada baktığınız zaman tarımda

en önde olan, dünyaya ürün veren Hindistan, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya gibi ülkeler de bu konularda Türkiye'ye veyahut Türkiye gibi ülkelere verilen aklı yerine getirmiyorlar. Çünkü burada bir yapay etin, Birleşmiş Milletlerin öngörüsüne göre, FAO'nun öngörüsüne göre de 2030 yılında yüzde 10'u bulacağı belirtiliyor. Yani ticaretleşen tarımla ortaya çıkarılan tablo bu kesimleri tümünden yok ederek kazançlarından daha fazla kazanmaya yönelik sömürü anlayışını beraberinde tetikliyor. Zaten dünyada ilaç gibi ya da gübre gibi belli ürünlerde belli aile gruplarının kontrolünde olduğu ve onların verdikleriyle dünya tarımının şekillendiği bir süreç olduğu dikkate alındığında birileri daha çok kazanmayı ama birilerini sömürürken de onların kendi alanlarındaki varlıklarını daraltalım istiyorlar; buna karşı da dikkatli olmak gerekiyor. Bazen bakıyorsunuz, farklı ülkelerin dünyadaki yaşanan bu felaketleri ve olumsuzlukları tanımladıkları süreçte bizim gibi ülkeler yaptırımcı, onlar da bu işin kaymağını yiyici duruma geliyorlar. Sistemi bu yönüyle de iyi takip etmek gerekiyor.

Gıda zincirinde her halkanın iklim değişikliği, kuraklık ve ekonomik krizler tarafından daha fazla tehdit edildiğini görmek gerekiyor. Bu kanun da bu konuda çok bir düzenleme içermiyor ama satır arasında, örneğin cezalandırmalarda yarı salınımı arttı diye gidip hayvancılık yapanın birisine ceza kesilmeyeceğinin garantisi de yok. Burada bir tanımlama yer almadığı için buna benzer uygulamaların da yaşanabileceğini belirtmek gerekir.

Ayrıca şunu da söylemekte yarar var arkadaşlar: Örneğin, bir şeker pancarı kendinden sonra ekilen ürüne yüzde 20 oranında verim artışı sağlarken aynı zamanda salınım olarak da en faydalı ürünlerden biri; fotosentez sonucu havaya verdiği oksijen miktarı 6 kişinin bir yıllık ihtiyacını karşılayabiliyor. Bize akıl verenler "Siz bu şeker pancarını üretmekten vazgeçin de bunun yerine nişasta bazlı şurup..." diyor. Nişasta bazlı şurupla elde edilen ürünlerin dünya üzerindeki değerlerine baktığınız zaman şeker pancarından çok çok fazla çevresel olumsuz etkisi olan ürünler olduğunu görüyorsunuz. Bu bize dayatılan, aslında onların kendi kazançlarını daha artıran modellerden oluşuyor.

Bu süreçte gençlerin bu işe katkısı ve katılımını artırmak da ihtiyaç çünkü geleceğin o gençlerin de düşünsel yapılarıyla kurulacağı unutulmamalı.

Sanayi devrimi biliyorsunuz, Endüstri 3.5'dayız Türkiye olarak daha 4.0'e geçemedik. Yapay zekâ kullanımının yanı sıra robotların var olduğu sisteme döngü işsizliği de tetikleyecek. Bu işte çözümü yaratacak en önemli süreç, tarımın değer bulması, katma değerli ürüne dönüştürülecek altyapının kurulması olduğunu sıkça belirtiyorum.

Bununla ilgili, maddelerde de farklı konularda düşüncelerimi paylaşmak ve tarihe not düşmek için bir yerde de bunları anlatıyorum çünkü karar alıcılar ve yapıcıların bu konuda çok da bizlerin fikirlerini ve düşüncelerini değerlendirdiğini düşünmüyorum.

Bir mutluluğumu ifade ediyorum, son altı aydır herhâlde Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği maddelerin olmadığı bir kanunu ilk defa temel kanun olarak görüşüyoruz çünkü farklı komisyonlardan buraya getirilen tekliflerin en az 7-8 maddesi Anayasa'nın iptal ettiği kararname ve kanunlardan oluşuyordu. Nihayet bir temel kanun görüşmesinde olduğum için mutluluğumu belirtiyor, teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Gürer.

Sayın Erol, buyurun.

GÜRSEL EROL (Elâzığ) - Ömer Bey, teşekkür ederiz. Gayet detaylı, geneliyle ilgili bir değerlendirme yaptınız.

Sayın Başkanım, Sayın Komisyon üyelerimiz, Sayın milletvekillerimiz, Sayın Bakan Yardımcım, Bakanlığımızın değerli bürokratları; ben de hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Tabii, benden önceki konuşmacı arkadaşlarımız ve benden sonraki konuşmacı arkadaşlarımız da kanunun içeriğiyle ilgili teknik konuşma yapacaklar. Tabii, burada siyasi konuşma yapacak birisine de ihtiyaç var. Başkanım, ben daha çok siyasi konuşma yapacağım çünkü bu Komisyon Başkanlığı seçiminiz ve sizden önce de Murat Kurum Bey'in Komisyon Başkanlığı seçimi belki de bu Mecliste ilk gerçekleşenlerden, katılımcıların oy birliğiyle seçilen Başkanlıksınız. Bu anlamda da Komisyon ortak iradenin gelişmesi önemli yani yalnızca size oy verirken bir ortak irade değil, aynı zamanda bu Komisyon maddeleri görüşülürken de bir ortak iradenin oluşması Meclisimiz adına da Komisyonumuz adına da örnek teşkil edebilir.

Onun için, doğal olarak, Bakanlık bürokrasisi buraya bir kanun getirdiği zaman bu kanunun içeriğini idari olarak düşünerek planlamış olabilir, bu da gayet doğaldır. Yani bürokratin bakış açısıyla siyasetçinin bakış açısı aynı olmayabilir, örtüşmeyebilir ama eksikleri gedikleri burada tamamlanabilir çünkü bu idari bir düzenleme değil. Yani kanun nedir? Toplum düzenini sağlamak amacıyla yazılı hukuk kurallarının uyarlanması. Yani bu Bakanlığın bir yönetmeliği değil, bir yönergesi değil, bir idari planlaması değil; bu bir kanun düzenlemesi. Kanun düzenlemesinin tarafları vardır; uygulayanlar vardır, uygulamadan kaynaklı yaşayanlar vardır. Toplumun her kesimi bu kanun düzenlemesinden etkilenecek; sivil toplum örgütleri, bu olayı ilgilendiren, kanunu ilgilendiren bölge insanları yani her anlamda her toplumu ilgilendiren, bugün bizi, ileride bizden sonraki nesilleri ilgilendirecek bir kanun düzenlemesi önümüzde. Bence çok önemli.

Ben buradaki Çevre Komisyonu üyelerinden, herkesten ve Sayın Başkanım sizden rica ediyorum. Yani genelde Gökân Bey de -Genel Başkan Yardımcımız da- ifade etti, Meclise, komisyonlara kanun teklifleri geldiğinde noktası, virgülü değişmeden Genel Kurula iniyor ve Genel Kurulda bunun üzerinde yoğun tartışmalar oluyor. Biz nasıl burada Komisyon Başkanlık seçimimizde Komisyon olarak bir ortak iradeyle hareket etmişsek -olabilir, Bakanlık bunu eksik de olsa, bizim düşündüğümüz şeyleri düşünmeyerek, yalnızca idari anlamda planlayarak getirmiş olsa da bir kanun teklifi gelmiş ve bugün bunun gecikmeli gelmiş olması da şu anda bir şans, o anlamda da teşekkür ederim Bakanlık bürokrasisine- önümüze gelen bir kanun teklifi var, bunun üzerinden milletvekili arkadaşlarımızın da değerlendirmeleri doğrultusunda revizyonlar yapılarak, düzeltmeler yapılarak Meclis Komisyonunun uzlaşmasıyla Genel Kurula bir kanun teklifi indirebilirsek -sanıyorum diğer partilerdeki milletvekili arkadaşlarımız da katılacaklar bu düşünceme- biz de -çıkıp Genel Kurulda kanunun maddelerini eleştirip kavga, gürültüyle geçen bir kanun olması yerine- çıkarız, Komisyonundaki gelişmeleri anlatır ve teşekkür ederiz. "Teşekkür ederiz."e çıkan bir sonuç olsun yani bunu ideolojik düşünmeyin. Bu, AK PARTİ meselesi değil, bu, CHP meselesi değil; bu, toplumun her kesimini ilgilendiren ve bizden sonraki nesilleri ilgilendiren bir kanun değişikliği.

Bu anlamda, benim sizden ricam, buna ideolojik olarak, siyasi olarak yaklaşımdan Çevre Komisyonunun bundan önce gösterdiği duyarlılıklarını da örnekleyerek, milletvekili arkadaşlarımızın bu konuda eleştirilerini önemseyerek, Bakanlıktan geldiği hâlde değil, Komisyonun müdahale etmiş hâliyle, iyileştirilerek Genel Kurula inmesi doğrultusunda yeni bir düzenlemenin yapılmasını talep olarak iletiyorum.

Hepinize teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz Sayın Erol.

Sayın Sarıbal...

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, Bakanlık yetkilileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Galiba şuradan başlamak lazım: Öncelikle, usul açısından, bir kanunun usulü ve içeriği açısından değerlendirmek lazım. Usul açısından bakıldığında, ülkenin sadece bugününü değil, sadece ülkemizi değil, dünyayı ilgilendiren, dünyanın bundan sonraki tarihsel sürecini ilgilendiren ama özelde ülkemizi ilgilendiren çok önemli bir konuyu tartışıyoruz. Aslında onlarca yıldır bilim insanlarının ortaya koymuş olduğu bütün risklere, bütün olumsuzluklara rağmen maalesef bugün kanun teklifinde de ortaya çıktığı gibi, toplumun, ülkenin, doğanın, çevrenin, insanlığın yararına değil, sadece sermayeyi önceleyen bir kanun teklifiyle karşı karşıyayız. Tabii ki bütün kitlelerin, toplumun, sivil toplum örgütlerinin, akademik odaların bu konuyla ilgili tartışmalarını yapıp buraya getirilmesi gerekiyordu. Çok az arkadaşımız bugün burada, çevre kolektifleri, çevreye duyarlı arkadaşlarımız burada, onlar da dinlenecekler, ondan eminiz, orada sıkıntı yok ama bütünüyle bir kanunun yapılma biçimine alıştık, olağan ama söylemekte yarar var: Milletvekili arkadaşlarımızın bile çoğunun bilgisinin olmadan -ki imza atanlar da dâhil buna- sadece bakanlıkta, hatta daha da yukarıda, belirli bir noktadan kanunların Meclise gelmesiyle ve bir grup arkadaşımızın imza atarak bunun önce komisyona, oradan da Genel Kurula gelip milletvekili çoğunluğuyla çıkan yasalardan birini daha görüyoruz ve inceliyoruz. Usul açısından doğru bulmadığımızı net bir şekilde söylemek isterim, içerik açısından da aslında çok net. Bundan yıllar önceydi, Venezuela Devlet Başkanı Chavez uluslararası bir iklim kongresine, çalıştayına gittiğinde şöyle bir şey söylemişti: "Eğer küresel ısınma sizin banka kriziniz olsaydı yirmi dört saatte çözerdiniz ve 'iklim krizleri' denen temel meseleler aslında sizin yönetim, rejim sorununuzdur. Eğer rejimi değiştirmiyor iseniz sorunları da çözemezsiniz." Aslında tarif etmişti; kapitalizm ve emperyalizm var olduğu sürece kirletilecektir ama o kirletilmenin de bir kârlı tarafı var. O kârlı taraf birilerine verilecekti ama toplumun diğer kesimleri maalesef sizin de burada atıfta bulunduğunuz yeşil büyüme sisteminin kölesi ve sömürgeci olacak; çok geniş bir şekilde bunu ortaya koymak lazım. Mesela, şu dört beş kelimeyi sizlerle paylaşmak isterim. O dört beş kelimeyle aslında bu şey çok net bir şekilde ortaya çıkmakta. Onunla birlikte içerik çok net bir şekilde ortaya çıkacak ve sizlerle bunu net bir şekilde paylaşacağım.

Değerli Komisyon üyeleri, değerli arkadaşlarım; şunu çok net bir şekilde söyleyelim: İhracatla ilgili bir konu gündeme geldiği için ve yeşil enerji gibi... Bugün bunu detaylı olarak yaşıyoruz arkadaşlar, çok uzun süredir yaşıyoruz; "iyi tarım uygulamaları" dediniz, "organik tarım uygulamaları" dediniz, "diğer yapılanmalar" dediniz ama nedense Suriye'den, Rusya'dan döndü ürünler, Avrupa Birliğinden döndü ürünler ve o ürünlerin hep bir gerekçeyle, döndük, bedelini bizim halkımıza yükledik. Yine, aynı şekilde, maalesef şunu da -biraz önce arkadaşlarım söyledi ama tekrar olsun diye söylüyorum- net bir şekilde söyleyelim çok kolayca: Örneğin, elektrik enerjisiyle ilgili önce güneş enerjisini desteklediniz, güneş enerjisiyle ilgili yönetmelikler çıktı -o da çok acayip bir şey; bu iklim kanunu teklifi çıkmadan önce birçok buna benzer yönetmelikler çıktı ama kanunu yok; ortalıkta gezen yönetmelikler var, kanuna dayanmadığı için o yönetmeliklerin de aslında günü kurtarma meselesi olduğunu hepimiz gördük- bir kanun çıktı, uygulamaya geçildi. Geçen yıl bir anda bir değişiklik oldu, Hükümet dedi ki: "Biz bundan vazgeçiyoruz. Artık güneş enerjisi yatırımlarını desteklemiyoruz." çünkü Mehmet Şimşek'in finansman, kayyum sürecine takılmıştı, ekonominin kayyumu "Artık bu yatırımlardan bu desteklerden vazgeçin." demişti çünkü şu çok açıktı, şunu net bir şekilde görüyorduk ki eğer güneş enerjisi devam ederse fosil yakıtlı işler azalacak, diğer yapılar azalacak; bir anda güneş yatırımlarıyla ilgili desteklemeler ortadan kalktı. Şunu bu maddenin özellikle içeriğindeki kelimelerden sizinle paylaşmak isterim. O maddelerin içerisinde tam 21 defadan fazla "sermaye" geçiyor arkadaşlar. 21 defa sermayeyi önceleyen bir durumla karşı karşıyayız. Evet, 21 defa, sizin ortaya koyduğunuz tutanakta bakın, "sermaye" kelimesi içerik açısından tam 21 defa, "gelir" 26 defa, "tahsisat" 78 defa, "ticaret" 27 defa, "piyasa" 134 defa -maalesef "karbon piyasası" "birincil ve ikincil piyasalar" "emiyon ticaret sistemi" bu 134 kelimenin içeriğini oluşturuyor- ama buna karşılık "ekoloji" ve "doğa" kelimesi sadece 5 defa, "emek" "emekçi" "işçi" "dezavantajlı" gibi kelimeler ise kanun taslağında hiç ama hiç geçmiyor. "Sağlık" geçmiyor, bir keresi tanımlamada olmak üzere, 3 kez de "iklim adaleti" kelimesi geçmekte. Yani aslında içinde kullandığımız kelimeler kanunun da içeriğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Sermaye sıkıntıda, ülke kapitalizmi sıkıntıda, küresel kapitalizme yeniden uyum sağlayabilmek, rekabet edebilmek, bu rekabeti kâra dönüştürebilmek için acilen böyle bir kanuna ihtiyacımız var! Bu kanun ne zaman bizim işimize yarayacak? 2026 yılından itibaren işimize yarayacak. Peki, soru şu: 2026 yılında bu kanun işe yarayacaksa 2026'dan itibaren Türkiye'de bütün bu üretim modeli, yeşil kalkınma ya da büyüme modeline dönüşmüş olacak mı? Hatırlayın, uluslararası büyük tekstil firmaları şunu dediler: "Türkiye'de karbon ayak izini takip edeceğiz. Eğer bizim istediğimiz gibi bir ürün üretmezseniz o fabrikalara yaptırım yapacağız." O devasa, kocaman tekstil firmaları, tekstil şirketleri. Olmadı, niye olmadı? Onun bir cezai ödemesi varmış, o parayı ödediniz mi sorun kalmıyor. Nereye kadar? Eğer ödediğiniz ceza, sattığınız ürünlerin uluslararası piyasadaki rekabetine engel olmayacak düzeyde ise sorun yok. Demek ki şimdi başka bir şey çıktı, artık rekabet de edebilme durumunuz kalmayacak, o ayak izini, o karbon ayak izini takip etme meselesiyle karşı karşıyayız.

Şimdi, böyle bakıldığında, bu kanun direkt vallahi zenginlerin rekabet etmesi, kâr etmesi için bu ülkenin kaynaklarının başka bir şekilde sömürülmesinin aracı olacak; toprağının, dağının, suyunun... Öyle. Mesela, o sürecin içerisinde şöyle bir madde var mı? "Fosil yakıtların şu tarihe kadar kaldırılması veya kısıtlanması" Var mı? Yok. Uzunca yıllardır "Ormanların 'dikili ağaç' adı üzerinden müteahhlik biçiminde tıraşlanması ve kaldırılması şu tarihten itibaren yasaklanacaktır." diye bir şey var mı? Yok. "Ormanların millî savunma, maden, enerji gerekçesi ve başka gerekçelerle tahsisinin derhâl durdurulması." diye bir madde var mı? Yok. 104 milyar metreküp kullanılabilir su miktarının yüzde 65-70'i tarım diye hep tarım kesimi suçlanır, irdelenir, kovulur, dövülür, söylenir. Peki, bununla ilgili, bu suyun kullanılan kısmının sadece üçte 1'inin verimli olduğunu bildiğimiz hâlde "Buna dair şu kadar

milyar dolar hızlıca yatırım yapıp tarla içi sulamalar, tarla içi teknolojiler ve barajlar ve göletler ve ırmaklar şöyle şöyle planlanır." diye bir madde var mı? Yok. "Şu tarihten itibaren başta Kaz Dağları olmak üzere, Karadeniz Yeşil Yol ve benzeri olmak üzere maden aramalarını hemen durduruyoruz." diye bir madde var mı? Yok. Yani doğamızı koruyan, insanımızı koruyan, emeğimizi koruyan ve sizin "yeşil büyüme" adı altında adlandırdığınız, sadece zenginler ürünlerini daha çok satsın... Ama burayı da net söylüyorum "Liberal, faşist, bağlayıcı bir düzeni kurma iradenize karşı somut, halk için ne var?"ı sormak gerekiyor. Dolayısıyla bu pencereden de baktığımızda çok net bir şekilde bilimselliğin ötesinde, sadece durumu idare etme teklifi olduğunu net bir şekilde söylemek isterim.

İklim değişikliğine etki meselesi... Yine, Chavez'i hatırlatmak lazım ama şunu söylemek isterim: Yıllardır şunu söyledim bilim insanları, 80'li yıllardan bugüne kadar dendi ki: "Dünya hızlıca küresel ısınmaya gidiyor ve büyük bir kuraklığa doğru gidiyoruz." Üç tip kuraklık var; iklimsel kuraklık, tarımsal kuraklık ve hidrolojik kuraklık. İklimsel kuraklık: Dört mevsimimiz var, her mevsimde uzun yıllara dayalı bazı göstergeler var, o göstergelere göre mevsimlerde yeterli yağış almamaktır; iklimsel kuraklığın özü budur. Bitkisel kuraklığın özü de bir bitki ekildiği andan itibaren, gelişme dönemlerinde ihtiyaç duyduğu su miktarının o iklim beklentileri içerisinde gerçekleşmesidir; bu gerçekleşmeyince buna da biz "tarımsal kuraklık" diyoruz. Üçüncü temel bir kuraklık var; toplam, potansiyel, yer altı ve yer üstü sularında azalma; Türkiye'nin yaşadığı en büyük problem bu, en büyük problem bu. Bu problemin temelinde de ormansızlaştırılma, yeşilsizleştirilme ve maalesef -artık bugün onu söyleyebiliriz- küresel ısınmanın dayattığı iklim değişikliğinin bir sonucu olarak bazı bölgelerde aşırı yağışlar, bazı bölgelerde müthiş kuraklık. Türkiye ciddi bir hidrolojik kuraklık yaşıyor, çok ciddi. Kendi kentimden örnek vereyim, geçen yıl bu zamanlar kente su taşıyan en büyük barajlarda doluluk oranı yüzde 90'lardayken bugünlerde yüzde 30'larda ve otuz yıl önce 6-7 metreden su aldığımız yer altı su rezervlerimizin bugün 200 metreye, 250 metreye, 300 metreye düştüğü tarihsel bir dönemi yaşıyoruz. Yani bu ne demek biliyor musunuz? Tarımsal üretim büyük krizde demek. Sizin iktidarınız döneminde oldu, bazı bölgelerde mısır ekimi yasaklandı, bazı bölgelerde pancar ekimine "Dur." denildi. İnanılmaz bir plansızlığın, inanılmaz bir boşverişliğin, inanılmaz... Ve bugün buraya getirmişsiniz "Küresel iklim değişikliğine, kuraklığına dayalı yeni bitki türleri üreteceğiz." Bir taraftan diyorsunuz ki "verimlilik," bir taraftan diyorsunuz ki "kârlılık", bir taraftan diyorsunuz ki "rekabet." Bakın, gıdada, tarımda rekabet, kârlılık, verimlilik devreye girdiği andan itibaren kendi kanununuzla çelişirsiniz arkadaşlar, başarıma şansınız sıfırdır. 2053 net sıfır meselesi, evet, 2053'te sıfırı çekersiniz, bütününü çekersiniz yani. O zaman ne kalır ne eder onu hiç bilmiyoruz.

Bir başka temel konu, sıfır atık meselesi. Şu anda Türkiye dünyayı kirletmek için dışarıdan atık getiriyor. Arkadaşlarımız söyledi, çimento alanında, değişik alanlarda dünyanın en çok çöp satın alan ülkesiyiz arkadaşlar. Hatırlar mısınız bundan birkaç yıl önceydi, Çin ile Amerika arasında bir mücadele vardı. Amerika diyordu ki Çin'e Kyoto ve Paris Antlaşmaları üzerinden: "Çok kirletiyorsunuz dünyayı, olur mu öyle şey, itiraz ediyoruz." Çin de dedi ki: "Ben senin kaç katınım? 4 katı nüfusum var, senin kirlettiğinin 4 katını kirletiyorum. Sen üreteceksin, kirleteceksin, beni de terbiye edeceksin." Şimdi, Türkiye'nin bir tercihte bulunması lazım, Türkiye gerçekten büyüme ve kalkınma modelini neyin üzerinden yapacak? Bugün 85 milyon, yarın 100 milyon öngörülen insanlığın temel ihtiyaçları üzerinden mi? İki, var olan yer altı, yer üstü kaynaklarını kendi insanının temel ihtiyaçları için kullanmaya dönük bir planlamaya dair mi? Üç, benim insanım ne olursa olsun ekonomik olarak çıktığımız bu ülkede ne kadar kaynağımız varsa bunlara peşkeş çekelim ama bir an önce şu ekonomik krizden çıkalım anlayışı üzerinden mi? Dört, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin en çok etkileyeceği ülke olarak Türkiye'nin bazı şeylerden kesinlikle vazgeçeceğine dair bir ortak metin mi?

Değerli arkadaşlarım, şu metinlerin hangisinde "Bu dünya savaşını durduralım." var, merak ediyorum. Ukrayna savaşı, Suriye savaşı, Gazze savaşı, yani başımızda bunlar dünyayı kirletmiyor mu? En büyük kirillliği Amerikan emperyalizmi savaşlarıyla, toplarıyla, tüfekleriyle yapmıyor mu? Niçin şunların hiçbirinde ama hiçbirinde bir tek "Dünya savaşlarını durduralım." yok.

MUSTAFA ARSLAN (Tokat) - Yazınca duruyor mu savaş?

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Peki, böyle yazınca küresel yeşillik oluyor mu? Bakın, yıllardır uğraşıyorsunuz...

MUSTAFA ARSLAN (Tokat) - Bir önerge verin yazalım, yazınca duruyorsa.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Bakın, ben takip ediyorum, Bakanlığa takip ediyorum, iktidarı takip ediyorum; aslında bir şey yapmaya çalışıyorlar ama meselenin büyüklüğünü ve özünü göz önünde bulundurmayıp sadece küçük ayrıntılar üzerinden durumu idare etme yöntemine dönüştüğü için bir uyarı için bunu söylüyorum. Siz Amerikan emperyalizmini durdurmak yerine iş birliği, onun ütopyasını dünya üzerinde destekleyen bir mekanizma üzerinden giderseniz -tüm dünya için söylüyorum bunu- dünyada küresel ısınma, iklim değişikliğini önleme şansınız olamaz. Olamaz, bu mümkün değil, bilim insanları söylüyorlar, otuz yılda beklenen ısı değişikliği beş yılda gerçekleşti. Otuz yılda beklenen 1,5 derecelik ısınma meselesi beş yılda geldi süreci yakaladı yani günün sonunda Türkiye elbette dünya üzerinde bütün değişikliğe yol açamaz ama kendi coğrafyası üzerinden kendi risklerini çok iyi görmesi gerekiyor. Sizler bulunduğunuz bölgeyi çok iyi biliyorsunuz, Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu Bölgeleri bu küresel ısınma ve iklim değişikliğinden en çok ama en hızlı etkilenen bölgeler içerisinde. Bütün bunlara baktığımızda en kirletilen yer de Marmara Bölgesi. Bugün, İstanbul, Kocaeli, Yalova, Bursa, Çanakkale'de denizde müsilağı konuşuyoruz, on beş yirmi gün sonra patlayacak, nasıl oldu diye konuşuyoruz. Bütün bunların özü işte bu sanayileşme modeli dediğimiz, bugün gündeme gelen ama yıllardır çevre örgütleri tarafından söylenen ama ciddiye alınmayan ama bugün sanayicinin, tüccarın, ticaretçinin çıkarlarına zarar gelecek diye gündeme getirilen bir şey. Bakın, gübre meselesini konuşuyoruz, defalarca söyledim bunu Tarım Komisyonunda, yine söyleyeyim: Ya, yazıktır bu ülkeye, bu insanlara da yazık, bu çiftçiye de yazık. 8,5 milyon ton gübre kullanılır. Biliyorum, gübrenin ana kahramanı Cengiz Holding, Mazıdağ'daki fosfor yataklarını ona verdiniz, tekelleştirdiniz, farkındayım ama "Cengiz" in çıkarı bu ülkenin çıkarından daha büyük olamaz arkadaşlar. Bakın, fosforlu gübre sadece kaynağı orada, 8,5 milyon ton gübre kullanılıyor, bunun 1,5 milyon tonu sanayide -herkes tarıma yönelir- geri kalan 6-6,5 milyon tonun da -değerli arkadaşlar, bilin diye söylüyorum- yüzde 50'si boşu boşuna kullanılıyor. Sadece çiftçinin cebinden para alınıyor, geri kalanın da verimliliği yüzde 35-40, bundan emin olun. Ya, yazık günah değil mi? 100 milyar TL bu çiftçinin cebinden niye gidiyor? Bu sadece para kısmı; hani sermaye, hani kârlılık. 3 tane gübre fabrikası zengin olsun diye, onlara özelleştirme yapıp söz verdik

diye çiftçinin canı okunuyor, toprağın canı okunuyor, sular kirleniyor. Ya, şimdi biz nereden arayacağız bunu, var mı buna dair bir tane bir şey, var mı ya, bir tane cümle, bir tane kelime var mı, madenlere dair var mı, yer altı, yer üstü kaynaklarının düzenli kullanılmasına dair var mı, var mı bir tane söyleyin. Daha yeni Uludağ Kozağacı Vadisi'nde -hocam da burada- 14 köyün geleceğini etkileyen, 20 bin dönüm civarında bir araziye etkileyen bir kömür ocağı işletmesi hem de verimsiz bir kömür ocağı işletmesi gündeme geldi, 4 defa ihale edildi, yine, bu defa Türkiye Kömür İşletmelerine ihale edildi ve sonradan itirazlar, dirençler vesaire derken vazgeçildi yani bir taraftan bütün kötülüğü yapma iradesi, bir taraftan da "Bir grup zengin para kazansın, onların sermayesi risk altına girmesin, biz ihracatımızı şöyle yapalım." diye kendi halkımız, kendi topraklarımız, kendi ülkemiz... Çıkmasını demiyorum, yanlış anlaşılmasın ama bundan önce ekokırım yasasını çıkarmıyorsak... Ne demek ekokırım yasası? Sanayici, tüccar, halk, köylü, esnaf, milletvekili, bakan, Cumhurbaşkanı, hayatın her alanında olan kim varsa ne yapamayacağını bilmeli, ne yapamayacağını bilmeli doğaya dair, tarıma dair, toprağa dair, çevreye dair; onu yaptığında başına ne geleceğini bilecek. Suçun işlenmemesi adına onun müeyyidelerini koymadan bu kanunlarla durumu idare etme bilinci ve anlayışı maalesef ama maalesef bizim istediğimiz bir şeyi çıkarmayacaktır.

Kısaca şunu söyleyeceğim, bitireceğim: Değerli arkadaşlar, iklim kanunu çıkmalı ama iklim kanunundan önce ekokırım kanununu çıkarmak durumundaydık, çıkarmadık. Nasıl bir kalkınma modelini... Ben bilmiyorum, siz biliyor musunuz bilmiyorum; anlatın, öğrenelim. İktidarın 2053 yılına kadar öngördüğü -elbette kendisi olmayacak ama- bir kalkınma modeli stratejisini bilmek istiyoruz mesela. Neye dayalı, hangi sektöre dayalı ve nasıl bir kalkınma modeli ortaya koyacak? Bu kalkınma modelini ortaya koyarken iklim krizine dayalı... Biraz önce iklim afetleri... Ne afeti? Afet mafet yok; doğal olayları afete çeviren insanlardır, rejimlerdir, sistemlerdir, yönetimlerdir, politikalar, politikacılar. Yani deprem mi insanlarımızı öldürdü? Hayır. Depreme dayanıklı evleri yapamadığımız için -bir siyasetçi olarak bunu utanarak söylüyorum, üzülen söyleyeyim- o insanları öldürdük arkadaşlar, öldürdük. Dolayısıyla, bütün bunları içine alan bir modellemeyle eş olarak bunu ortaya koyarsak bunun anlamı olur. Yok, hâlâ gidin, Kaz Dağları'nda altın çıkarın, orman kesin... Onu da söyleyeyim: 2002 yılında 8 milyon metreküp orman kesiliyordu Sayın Başkan, bugün 40 milyon metreküp orman kesiliyor; mera, yayla, kışlak ne kadar yeşil varsa düşman.

Bir de yeni bir model geliştirdiler "Orman alanlarımızı büyüttük." diye. Herhâlde bu parklara ve bahçelere dikilen ağaçları orman sanıyorlar, orman ekosistemini bile bilmeyen bir taraf var. Ülke mi genişledi, ondan da haberim yok; olabilir, bizim haberimiz olmadan ülke buharlaşıp genişleme yaşıyor olabilir, onu da biz bilmiyoruz; ben bir ziraatçi olarak bilmiyorum, benim topraklarım hiç büyümüyor yani anlamıyorum bunu ama bir anda orman alanları büyüdü, orman sayısı artıyor ve yaklaşık on yılda 7-8 milyar ağaç... Akla zarar, nasıl hesaplanıyor, ben bunu bilmiyorum; hangi makineyle hesaplanıyor, onu da bilmiyorum ama kısaca şunu söyleyeyim: Ormanlarımızı koruyamazsak, topraklarımızı koruyamazsak, su kaynaklarımızı koruyup verimli değerlendiremezsek, yenilenebilir enerjileri, güneş enerjisini, vesaireyi -ama makul ve mantıklı bir şekilde, öyle yandaşa vererek değil- Türkiye'deki var olan atıl yerler için kullanamazsak, gerçekten doğru bir kalkınma stratejisini her boyutuyla ortaya koyamazsak ve bunu tartışmadan, sadece ilgili yerden geldiği gibi geçirsek 2053'te sıfırlarız.

Ben sıfırlamamak dileğiyle hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Sarıbal.

Sayın Doğan, buyurun.

PERİHAN KOCA (Mersin) - "Sayın Koca" olacaktı, "Doğan" soyadını kullanmıyorum; kadınların soyadı hakkını da buradan savunmuş olayım.

Tekrardan herkese merhabalar sevgili arkadaşlar. Çok önemli bir kanun teklifi -dün ön bilgilendirme toplantısında da ifade ettim- ve çok önemli tartışmalar gerçekleştiriyoruz, gerçekten Türkiye'nin akıbeti açısından tayin edici tartışmalar ve değerli konuşmalar yapıldı.

İklim Değişikliği Başkanının sunuşuyla, dün yapılan ön bilgilendirme toplantısında da aslında bu kanun teklifinin geneli üzerine değerlendirmelerimi ve önerilerimi ifade etmişim, şimdi de birkaç vurguyu öne çıkarmak istiyorum izninizle; daha çok kanun teklifinin niteliğine ve politik muhtevasına ilişkin, karakterine ilişkin birkaç vurgu yapacağım.

Birçok arkadaşım, birçok hatip ifade etti "İklim krizinin etkilerine karşı hangi sonuçları yaşıyoruz bugün ve nasıl bir kırılma içerisindeyiz?" diye sunuş yapan arkadaşlarımız da ifade etti. Çok kırılma bir coğrafyada artık -aslında Halil Bey'in sunuşunun ortasında da ifade ettiği gibi- rekor üstüne rekor kırıldığı, aşırı iklim olaylarının yaşandığı bir gerçekliğin içerisindeyiz. Bugün iklim krizinin bu sonuçlarını orman yangınlarıyla yaşıyoruz, sellerle yaşıyoruz, kuraklıkla yaşıyoruz, aşırı hava olaylarıyla yaşıyoruz, denizdeki, topraktaki, havadaki korkunç kirlenme halleriyle yaşıyoruz. Bu "ekolojik kriz" dediğimiz şey, "iklim krizi" dediğimiz şey soyut bir kavram değil, dünya çapında havada dolaşan bir kavram değil; yaşamımızın merkezinde, her birimizin yaşamını doğrudan ilgilendiren, sadece geleceği değil bugünümüzü de doğrudan ilgilendiren bir kavram olarak merkezimizde duruyor. Ama hâl böyleyken, herkes buraya dair atıflarda bulunurken, iktidar kanun teklifinde de buna dair gerekçe metninde de belli vurgularda bulunurken iklim kanunu olarak önümüze getirilen şeyin iklim politikalarına, iklim kriziyle mücadeleye, doğayı, ekosistemi, çevre ve halk sağlığını koruyucu, önleyici hiçbir politik hedef ve yol haritasını barındırmadığını görüyoruz, herhangi bir eylem planını barındırmadığını görüyoruz. Ne var peki eylem planı ya da kanun teklifi olarak bizim karşımızda? Tümüyle neoliberal politikalara dayalı bir sermaye kanunu var, bir ticari sözleşme var. Karbon emisyonu ticaret kanunu diyebileceğimiz ve AB'nin sınırda karbon düzenlemesine uyumlanması yasası diyebileceğimiz, maddeleriyle de bunun ayrıntılandırıldığı bir kanun teklifi olduğunu görüyoruz. Yani bırakalım kirlenmeyi ortadan kaldırmayı, bırakalım kirlenmeyi azaltmayı, hedefi tümüyle bundan uzaklaştıran bir şekilde kirlenme ve tahribat hakkı tanıyan, bu hak üzerinden de sermayenin kirlenme hakkını -tırnak içerisinde- meşrulaştıran bu kanun teklifini de bir ticari aygıt olarak önümüze getirilen bir kanunla ne yazık ki karşı karşıyayız. Dolayısıyla -dün de ifade etmişim- baştan aşağı aslında ticari kaygılarla bezeli bir kanunla, maddeler bütünüyle karşı karşıyayız.

Şimdi, buradaki boşluklara baktığımız zaman ya da nereye dayandığına baktığımız zaman OVP'yle yani On İkinci Kalkınma Planı'yla, aslında sermaye politikalarıyla tümüyle uyumlanmış bir yasa taslağı olduğunu görüyoruz. Şimdi, kalkınma planında nükleer enerjiye dair, kömüre dair, madene dair, orman varlıklarının ticarileşmesine dair bir sürü madde vardı, bunu da buradan görüyoruz aslında nasıl ticari kaygılarla yapılmış bir kanun teklifi olduğunu.

Şimdi, teklif imzacılarından Mustafa Vekilin sunuşuyla başladık ve sunuşun son derece ticari kaygılarla başladığını hep beraber görmüş olduk. Ne dedi ilk sözünde? AB'yle ticaretten bahsetti, AB'yle ticaret ilk vurgu oldu. "Biz ihracatımızın yüzde 70'ini Batı'ya yapan bir ülkeyiz ve Batı'ya ekonomik entegrasyon doğrultusunda bu kanunu yapmak durumundayız." dedi ve "Eğer biz bu kanunu yapmazsak Avrupa'daki sınırda karbon düzenlemesine zaten tabi olacağız." dedi ve bunu temellendirirken de altı boş olan bir şekilde yine asıl hedef olarak "2053 sıfır net emisyon" ifadesini ortaya koymuş oldu. Neden altı boş diyorum? Birçok arkadaşım da ifade etti, bir 2053 hedefinden bahsediliyor ama bu 2053 hedefinin sadece ve sadece gerekçe metninde bir lafız olarak geçtiğini, temellendirilmediğini, kısa, orta, uzun vadeli planlarla ayrıntılandırılmadığını görüyoruz. Şimdi, öyle bir yasa yapım sürecinin içerisindeyiz ki yani Parlamentodakiler olarak bunu artık çok daha net yaşayarak görüyoruz. Şimdi, her şeyin Cumhurbaşkanı kararlarıyla, Cumhurbaşkanı imzasıyla tek yetkide toplandığı bir şey var pekâlâ bu kanunda da olduğu gibi, işte İklim Değişikliği Başkanlığının da o imzayla, o kararnameyle hızlıca yapıldığı gibi. Pekâlâ "2053 üzerinden bir hedef değil de 2100 üzerinden ben bir hedef yaptım." diye tek imzayla geçirilebilecek bir şey de bizim karşımıza gelebilir. O yüzden -biraz önce Orhan Vekilimiz de ifade etti- biz şunu merak ediyoruz gerçekten: Nedir 2053 Strateji Planı? Nedir 2053 Eylem Planı? Bunun somut adımları toplumsal anlamda, siyasal anlamda, hukuki anlamda, doğal yaşam alanları anlamında nasıl atılacaktır? 2030'daki hedef nedir, 2040'taki hedef nedir? Buraları gerçekten merak ediyoruz.

Yine, gerekçe metninde ifade edilen ama maddelerde ayrıntılandırılmayan, bir sürü boşlukta bırakılan, muğlak bırakılan husus var. Bu hususları dün de ben bilgilendirme toplantısında sorduğum zaman Ulusal Katkı Beyanı bize işaret edilmişti, "Ulusal Katkı Beyanı güncellemelerinde hepsi mevcut." denmişti ama Ulusal Katkı Beyanı güncellemelerine baktığımız zaman belli bir metodolojinin olmadığını görüyoruz.

Son olarak şunu ifade etmek istiyorum: Şimdi, kelimatik olarak da kimi vekiller ifade ettiler, hangi kavram ne kadar geçiyor diye, dün İbrahim Vekilimiz de ifade etmişti kendi değerlendirmelerinde. Şimdi, gerçekten yaşamsal bir mevzudan bahsediyoruz başlarken de ifade ettiğim üzere. "İklim adaleti" "adil geçiş" gibi kavramlar için sunuşta da "İlkel olarak kullanıyoruz biz bu kavramları." dendi ama bu kavramların içinin tamamen boşaltıldığını görüyoruz, yeşil büyüme vizyonuyla o paranteze alındığını görüyoruz. İklim adaletine dair bu anlamıyla herhangi bir somut eylem planının ve takviminin içerilmediğini de görüyoruz yani sadece kavramların içinin boşaltılması, kavramların içi boşaltılırken sermayeye uyumlu kavramlar hâline getirilmesi değil, son derece soyut bir yerden eylem planı, takvimi olmadan -dün de işte teklif metninde gördüğümüz, bugün de sunuşlarda gördüğümüz üzere- danışma kurullarıyla, denetleme kurullarıyla, kurulacak yeni kurum, kuruluşlarıyla beraber tümüyle sermayeye yeni yatırım alanları açacak olan, tümüyle aslında yeni yağma alanları açacak olan ve bu yağmayı hukuki bir kılıfa sokacak olan bir yasa teklifiyle karşı karşıyayız. Ama İklim Kanunu gibi bir kanuna tarihsel olarak ve bugün dünya ölçeğinde ihtiyacımız yok mu? Çok acil ihtiyacımız var. Bu anlamıyla, İklim Kanunu ayakları yere basan bir yerden, sadece sonuçlarını değil, nedenlerini de tartışabileceğimiz bir yerden çevre ve ekoloji örgütleriyle, bilim insanlarıyla istişare usulüyle birlikte derhâl gündeme alınmalı, bunun önceli olarak ekokırım, yurttaş yasası harekete geçirilmeli, bir güvence olarak harekete geçirilmeli, devreye konulmalı ve İklim Kanunu bunun üzerinden hayata geçirilmelidir diyorum.

Tekrardan sizleri selamlıyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Perihan Koca Doğan'a teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Dinçer.

SEMRA DİNÇER (Ankara) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Komisyondun değerli üyeleri, milletvekili arkadaşlarım, bugün burada bulunan bütün katılımcılar; bugün İklim Kanunu'nu görüşüyoruz. Hepimizin bildiği gibi, çağımızın en büyük sorunlarının başında iklim krizi geliyor. Başta fosil yakıtların kullanımı olmak üzere kontrolsüz sanayileşme, sürekli artan enerji talebi, yükselişe geçen şehirleşme, azalan ormanlık alanlar, kontrol edilemeyen karbon salınımı nedeniyle dünyamız her geçen gün daha yaşanılmaz bir hâl alıyor. Doğamız, havamız, su kaynaklarımız, ormanlarımız, denizlerimiz, yaban hayat ve insanlarımız büyük tehditler altında. Daha yaşanabilir bir çevre için acil önlemler alınması gereken konuların başında karbon salınımının düşürülmesi, hatta sıfıra indirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Cumhuriyet Halk Partisi olarak iklim krizinin etkilerinin azaltılması için bir kanunun hazırlanmasının zorunlu olduğunu uzun yıllardır biz de dile getiriyoruz. Nihayet İklim Kanunu Komisyonumuza geldi ancak görüyoruz ki bu kanun teklifi karbon salınımını azaltmak, iklim krizini engellemek, çevremizi korumak ve yarınla yaşanabilir bir dünya bırakmak için yapılması gerekenler konusunda büyük eksiklikler barındırıyor. Karbon salınımının en temel nedeni olan fosil yakıtların kullanılmasının sonlandırılmasına, yutak alanlarının korunması ve artırılmasına yönelik hiçbir düzenlemeyi göremiyoruz. 2021 yılında İklim Değişikliği Komisyonu tarafından hazırlanan raporda yer alan önerilerin hiçbirisi bu kanun teklifinde yok. Bu kanunla yapılmak istenen düzenlemelere baktığımızda, doğamızdan çok sermayenin çıkarlarının öncelendiğini görüyoruz. Her ne kadar bu kanunun gerekçesinde karbon salınımının azaltılması amaçlandığı söylene de bu kanun teklifinde karbon salınımıyla mücadele ne yazık ki yok. Bu hâliyle bu yasa teklifinde karbon salınımının azaltılması ya da sıfırlanması hedeflenmiyor; tam aksine, emisyon borsası kurulmasının, parası olanın istediği kadar emisyon hakkına sahip olup doğamızı ve havamızı daha fazla kirletmesinin önünü açıyor. Yani aslında işin özü, tabiri caizse, tam anlamıyla kanunun adı "Paran varsa kirlet." ya da "Paran kadar kirlet." olabilirdi. Bu kanun teklifiyle karbon piyasası kurulacak, karbon alınıp satılan bir meta olacak. Karbon salınımı âdeta bir zenginleşme aracına çevriliyor. Bir tüccar mantığıyla doğamızın ve havamızın kirletilmesinden rant elde edilmeye çalışılıyor. Bu kanun teklifinin amacı iklim krizini değil ama sermayenin krizini çözmeyi amaçlıyor. İklim kriziyle mücadele topyekûn bir çalışmayı gerektiriyor aslında. Bu kapsamda Orman Kanunu, Su Kanunu, Kıyı Kanunu, Tarım Kanunu, Mera Kanunu gibi kanunlarda düzenleme yapılmadan iklim kriziyle mücadele edilemeyeceği açık bir şekilde görülmektedir. Tabii ki ülke olarak kalkınmalı ve büyümeliyiz, dünyayla rekabet edebilecek seviyelere de gelmeliyiz ancak doğamızı da büyüme için feda edebilecek bir araç olarak görmemeliyiz. Büyümek demek vahşi kapitalizmin doğamızı katletmesi demek değildir, büyümek demek küçük bir azınlığın zenginleşmesi adına doğamızın yok edilmesi de demek değildir, kalkınmanın ve büyümenin yolu doğamızı talan etmek de demek değildir. Sürdürülebilir kalkınma, yenilenebilir enerji kaynaklarının yatırımı zorunlu kılınmalıdır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar artırılmalı ve teşvikler bu yönde kullanılmalıdır. Düşük karbonlu ekonomi aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek önceliğimiziz

olmalıdır. Sadece karbon emisyonunun pazarda satılan bir meta olmasının yolunu açan bu kanun teklifi kapsamlı bir çözüm değildir. Bu nedenle bu kanun eksiktir, daha kapsamlı bir kanun teklifi hazırlanmalıdır.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz Sayın Milletvekilim.

Sayın Özdemir, buyurun.

NİMET ÖZDEMİR (İstanbul) - Sayın Başkan, Sayın Bakan Yardımcım, değerli arkadaşlar; konuyu çok dağıtmak istemiyorum, siyaset de yapmak istemiyorum ama çevremiz çocuklarımıza bırakacağımız en değerli mirasımız. Hiçbir partinin bunun dışında düşündüğünü zannetmiyorum, o yüzden birkaç tane soru sormak istiyorum. 27'nci Dönemde Mecliste kurulan araştırma komisyonu raporunda 96 tane tespit yapılmış, alt önerileri de 400'e yakın, burada hepsi, inceledim. Bu kanun teklifi, bu önerilerin kaç tanesine cevap veriyor? Bu kanun teklifine iklim kanunu denmemesini tercih ediyorum. Mesela tarım yok, mesela su yok ama ETS kanunu denebilir, eksikler olsa da düzeltilecektir. Artı, Sayın Başkanım'dan buradaki hangi partiden olursa olsun, çevre için verdiğimiz bütün tekliflerin ve önerilerin Komisyonca dinlenip Meclise öyle indirilmesini özellikle rica ediyorum çünkü hazır kanun geliyor, imzalanıyor, onaylanıyor ve gidiyor, umarım bu bunların dışında gelişir. Artı, sıkı yasal mevzuata rağmen Avrupa'da bile karşılaşılan usulsüzlükler var. Kurulan paravan şirketlerle, hayali yatırımlarla ofset krediler elde ediliyor. Bu krediler muhasebesel hilelerle yatırım yapması gereken gerçek şirketlere devrediliyor, böylece bu şirketlerin emisyon kredisi elde etmesini sağlıyor, kirletme limitlerini de artırıyor. Avrupa Birliğinde denkleştirme sistemleri şeffaf kriterlere göre düzenlenirken Türkiye'nin ETS kapsamında bu mekanizmayı nasıl yöneteceği belirsizdir. Denkleştirme sisteminin şeffaflığı, kaçak önleme mekanizmaları ve uluslararası standartlara uygunluğu nasıl sağlanacaktır? NDC'ye yani Ulusal Katkı Beyanlarına referans veriliyor ama bizim NDC'mizde mutlak azalım ilkesi yok. Türkiye'nin sunduğu NDC'de mutlak azalım emisyon ilkesi yok, bunun yerine artıştan azalım (BAU) yaklaşımı benimsenmiştir. Buna göre, Türkiye, emisyonlarını mevcut politikalarla artacağı seviyeden daha düşük bir seviyeye çekmeyi taahhüt etmiştir yani toplam sera gazı emisyonlarını mutlak olarak düşürmeyi değil öngörülen artışı belirli bir oranda azaltmayı hedefliyor. Mesela, Ulusal Katkı Beyanımız (NDC) 2038'e kadar emisyon artırırken artıştan azalım yaklaşımıyla bu emisyonların ticareti nasıl yapılacak? Mutlak azalım taahhüdü olmadan karbon piyasalarında nasıl bir mekanizma işletilecek?

Ve benim için çok daha önemli olan, oluşturulacak olan "Karbon Piyasası Kurulu"nda 12 kişi var, bu 12 kişinin içinde çevre mühendisi ve orman mühendisi yoktur. Çok değerli akademisyenlerimiz var, hangi siyasi partiye yakın olduğunun hiçbir önemi yok ama kesinlikle bu 12 kişinin içinde orman mühendisi ve çevre mühendisi görev almalı diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Özdemir.

Sayın Şevkin, buyurun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Hazırunu ben de saygıyla selamlıyorum.

Aslında, bu kanun teklifine "Emisyon Ticaret Sistemi Kanunu" desek daha doğru olacak herhâlde; ismini doğru koymamız gerekiyor. Tabii, Sayın Bakan ve diğer hazırlayıcılar sunumlarında defalarca "ticaret" "enerji" ve "sanayi" kelimelerini kullanmış olmalarına rağmen bu kanun teklifinin öncelikle Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonuna gelmesi gerekirken ne yazık ki buraya havale edilmeden ve Sayın Sarıbal'ın da belirttiği gibi, Tarım Komisyonuna, yine Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilmeden buraya gelmiş olmasının da doğru olmadığını burada ifade etmek istiyorum. Bunların görüşleri alınıp daha sonra bu Komisyonunda en son görüşülmeliydi elbette.

Pek çok konuşmacı ifade etti, 2021 yılında 860 sayfalık bir iklim krizi raporu hazırlandı ve son derece de önemli, aylarca insanlar emek sarf ettiler, çeşitli kurum, kuruluşlar görüş bildirdiler. Son derece önemli, 860 sayfalık bir üretim ortaya çıktı ve bunun 76 sayfası önermeler içeriyor. Bu kanun teklifi içerisinde pek çok önermenin yer almadığını görüyoruz ve aradan dört yıl gibi gecikmeli bir süreç geçtikten sonra bu kanun teklifi önümüze geliyor. Burada yer alan kurumların yani özellikle o önermelerde yer alan kurumların sorumlulukları, ne iş yapacakları tarif edilmiş olmasına rağmen bu raporda, söz konusu bu Araştırma Komisyonunda tek tek tanımlanmış olan olay burada, kanunda ne yazık ki tanımlanmamıştır.

Sayın Bakan, binin üzerinde STK'yi dinlediğinizi ifade ettiniz ama kanun teklifi içerisinde gerek yerel yönetimlerin gerekse sivil toplum örgütleri, akademiler, sendikalar, meslek örgütleri, meslek odaları ve yerel bileşenlerle ilgili bir ibare görmüyoruz; tam tersi, dikey bir yapılanmayı burada öngörüyorsunuz. Örneğin, yerel yönetimlerin yaptığı bir üretimi valilik denetimine bağlıyorsunuz ve tamamen sivil toplum örgütlerinin, demokratik kitle örgütlerinin, odaların devre dışı bırakıldığı bir kanun oluşturulmuş burada. Bu da tabii ki demokratik katılımcılığın önündeki engeldir. Umuyorum, bu kanun Meclise ininceye kadar bu düzenleme yapılır.

Yine, yerel yönetim eylem planıyla ilgili de yerel yönetimlerin baypas edilmesi kabul edilecek bir durum değildir; yerel yönetimler en önemli unsurlardır. Bunun mutlaka kanuna dercedilmesi gerektiğini de buradan ifade etmek isterim. İklim Kanunu Teklifi'nin beklentileri ve ihtiyaçlara cevap vermediği ortada. Daha çok kâr ve rant odaklı, ticari boyutunun daha çok ele alındığını görüyoruz incelediğimizde; âdeta sermayenin bir kurtuluş reçetesi. Yani burada mesela, termik santrallerden kaç yıl içerisinde vazgeçileceğine dair bir ibare yok. Hem karbon salınımindan bahsediyoruz ama kendi bölgemizde olan Adana Ceyhan Hunutlu Termik Santrali'nde de olduğu gibi yapımına devam ediliyor alabildiğine ve tabii ki yine pek çok termik santrale ÇED raporları veriyorsunuz hâlâ. Örneğin, Elbistan Termik Santrali'ne "ÇED Artırımı" raporu veriyorsunuz ve alabildiğine vahşi bir şekilde kömür madenciliği ülkemizde devam ediyor. Yani redevans sistemi uygulanıyor, insanlar hayatlarını kaybediyor ama kömür üretiminden, fosil yakıtlara dayalı enerji üretiminden vazgeçilmiyor bu ülkede, en ufak bir azalma görmüyoruz buna dair. Hani neyi hedefliyorsunuz, nasıl bir karbon azaltmayı hedefliyorsunuz, buna dair bir modellemeniz nedir? Buna dair bir şey göremiyoruz.

Akbelen Ormanları vahşice katlediliyor baktığınız zaman. Altın madenciliği; Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarları döneminde hiç siyanürle altın zenginleştirmeye dair bir tasarrufu yokken topraklarımız, sularımız, sulak alanlarımız, yer altı sularımız siyanürlü altın zenginleştirme tercihi nedeniyle yok ediliyor ve 20 altın madeni şu anda Türkiye'de üretime geçmiş vaziyette. Yani bu ne ikiyüzlüktür? Ben gerçekten bunu çok merak ediyorum, bu ülkede 20'ye yakın altın madeni faaliyet yapıp,

ormanlar katledilip, sulak alanlar, bütün o tarım alanları, insanların hayvancılık alanları, her tür alan yok edilip bize sadece atığı, pasası, pisliği ve ölümünün kaldığı ve yüzde 85'inin yabancı firmalara sermaye olarak aktarıldığı bir süreçte biz kalkmışız karbon salınımlarında vergi gümrükleri alınacak diye, bir cezai müeyyide uygulanacak diye böyle bir kanun çıkarmaya uğraşıyoruz.

Arkadaşlar, bu ülkede sulak alanlar, bu ülkede yer altı suyunun korunması, bu ülkede bir kere su alanlarının koruma havzasına ilişkin kanunlar var. Buna ilişkin, o havzaları korumaya dair ne yaptık? Buna dair, ormanları korumaya dair ne yaptık? Milyonlarca metreküp ağaç katledilirken siz yutak alanlarından bahsediyorsunuz. Bunları korumadıktan sonra, bunları gerçekten hayata geçirmedikten sonra ben sadece ikiyüzlü bir politika olarak görüyorum, özür dilerim, bunu söylemek zorundayım. Ya, "yeşil enerji, yenilenebilir enerji" diyorsunuz, sadece kurulu gücü daha da büyütmeye dönük enerji üretim kapasitesini artırmak amacıyla yapıyorsunuz bu işi. Bu bakış açısı ve yönetimiyle ekolojik tahribatı artırmak ve çevre ve iklim adaletsizliğine neden olmaktan başka bir şey yapmıyorsunuz. Karbon yutak alanları alabildiğine yok edilirken doğayı metalaştıran, sömüren, hem iklim krizini hem de ekolojik krizi oluşturan bir ortam yaratılmaktadır şu anda. Uluslararası mevzuata göre 2030 ve 2053 hedefleri metinde yer almıyor. Orta vadede emisyon hedeflerini hangi metotlarla, nasıl azaltacağınıza dair hükümler net olarak teklif içerisinde yer almıyor. İklim değişikliği konusunu denetleyecek ve izleyecek bağımsız bir bilimsel kuruluştan bahsedilmiyor arkadaşlar. Yine bu kanun teklifinde bir bağımsız kuruluş yer almıyor. Kanun teklifinde yeşil büyümenin kendisiyle ilgili bir tanıtım bulunmamakta ve ne yazık ki iklim krizinin bir fırsata dönüştürülmeye çalışıldığı açıkça görülmektedir. Âdeta bir rant alanına dönüştürülüyor bu. Paris İklim Anlaşması'na göre birtakım taahhütlerimiz var ama buna dair gerçekçi çözümler almak gerekiyor. Bizim burada amacımız bağıcıyı dövmek değil, üzüm yemek. Yani bu ülke gerçekten eğer karbon emisyonundan çıkacaksa buna dair sahici önlemlerin alınması gerekiyor; bağımsız denetimler, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve akademilerin de bu sürece katılması gerekiyor, insanların ortaklaştırılması gerekiyor buna.

Bugün elden çıkmış bir Ergene havzası var arkadaşlar, siyahıya akan bir Ergene havzası var, aynı tehlike şu anda benim kentim olan Ceyhan Nehri'nde de var, siyahıya akmaya başladı; pırıl pırıl akan nehrimiz siyahıya akıyor, vahşi bir kirletmeyle karşı karşıya. Defalarca hem Mecliste dile getirdik hem her alanda söylüyoruz, buna dair bir koruma yok. İçilebilir nitelikte olan nehirlerimiz ne yazık ki bu sanayi atıklarının vahşi atık politikası nedeniyle yok edilmekle karşı karşıya. "Su savaşları çıkacak." deniliyor, sadece sloganda kalan birtakım düzenlemeler yapılıyor ne yazık ki.

Yine, EPIAŞ'ı karbon salınımlarında iş birliği içerisinde olan bir kurum hâline dönüştürüyorsunuz; Emisyon Ticaret Sistemi'nin denetimini de bu kuruma veriyorsunuz. Ya, bu kurumun tarafsız ve şeffaf olacağına dair endişelerimiz var arkadaşlar; taraflı bir kurumdur EPIAŞ. Enerjiyle ilgili her denetimin bağımsız, çıkar ve çatışma ilişkileri içerisinde olmayan, hesap verebilir bir kuruluş ya da yapı tarafından denetlenmesi gerekiyor. İklim adaleti ancak adil, şeffaf, katılımcı bir yönetimle, bu anlayışla sağlanabilir; bunu sağlarsak iklim adaletinden bahsetmemiz mümkün.

Yeşil büyüme, aşırı üretim, daha fazla karbon salımı demektir; bu anlayışla daha fazla karbon salımı demek. Toplumun temel ihtiyaçlarını öncelikle, doğayla uyumlu bir üretim ve tüketim modeli uygulamayan, sadece büyümeyi hedef alan bu yaklaşımın yanında olmamızı beklemeyin lütfen.

Vatandaşın ve yargı denetiminin zayıflatıldığı bir düzenlemeden bahsediyoruz. Teknolojik dönüşüm kapsamında Bakanlık kömür ve fosil yakıt yatırımlarını sürdürebilecek politikaları benimsemekte, Paris Anlaşması'nın gerektirdiği emisyon azaltımı için gerekli adımları atmaktan kaçınılmaktadır. Her ne kadar karbon yutak alanlarının korunmasından söz edilse de bu alanların korunmasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Türkiye'de korunan alan yüzde 8,7 oranında kalırken bu oranın yüzde 30'lara çıkması gerekmektedir ancak buna dair de herhangi bir çalışmanın olmadığını görüyoruz. Afetlere dair, kentsel planlamaya dair, sulak alanların korunmasına dair, ormanların, tarım alanlarının korunmasına dair gereken tedbirler alınmıyor bu ülkede.

Yine, iklim krizinin sağlık üzerinde yarattığı etkileri de yeterince irdelemediğimiz görülüyor ve buna ilişkin kadınların, yoksulların, dezavantajlı kesimlerin ne tür şeylere maruz kaldığına dair araştırmaların yapılmadığı ve buna ilişkin de bir fon sisteminin oluşturulmasına dönük bir çalışmanın olmadığını görüyoruz.

Sonuç olarak, kapsamlı ve kapsayıcı olmayan, yeni sorunlar yaratmaya dönük bu yasa teklifinin -bizim istihdamımız- burada, yeniden, bu kadar milletvekilinin önerisiyle, bakın, bu kadar çevre kuruluşları var, bunların da önerisiyle, gerçekten bu ülkenin ve dünyanın yararına düzenlenmesi konusunda önerimi tekrar ediyorum.

Bütün emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Sağ olun.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Şevkin'e teşekkür ediyoruz.

Sayın Yıldırım Kara, buyurun.

NERMİN YILDIRIM KARA (Hatay) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli bürokratlar ve Komisyon üyesi arkadaşlar; çok fazla hazırlanabildiğimi söyleyemem çünkü çok alıncı olmuştuk bir şey. Dolayısıyla önemli olan birkaç maddeye bakmak istedim, yutak alanlarla ilgili bazı ifadeler var. Karbon emisyonlarının azaltılmasının en önemli unsurlarından biri olan atmosferdeki sera gazı emisyonlarını de azaltacak olan bu yutak alanlarını koruma gibi bir ön tedbir burada kullanılmış fakat yangınlar sonucunda orman arazilerine, orman vasfından çıkarılan, çıkmış olan birçok ormanlık alana baktığımızda, bunların büyüklüğüne esasa baktığımızda, burada ciddi anlamda bir politika eksikliğini ortaya koyduğumuzu görebiliriz.

2003-2021 yılları arasında 609 bin hektar alanın ağaçlandırıldığı doğru fakat 1984 ila 2002 yıllarına baktığımızda bu oran 1 milyon 115 bin hektar alana ulaşmış. Demek ki son yirmi yılda biraz iş yapmamışız. 2B arazileri 620 bin hektar orman alan sınırı dışına çıkarılmış, 2023 yılından bu yana 45 bin hektar alan yangınlar sonucunda zarar görmüş, 2012-2020 yılları arasında ormancılık dışı uygulamalara tahsis edilen ormanlık alanların büyüklüğü de 342 bin hektar alan yani diyorum ki bunların da yüzde 37'si enerji, yüzde 25'i de madencilik sektörüne tahsis edilmiş. Demek istiyorum ki biz yutak alanlarımızı koruyamamışız. Bugün de bunu önceleyen, en önemli önceleyen kriterlerden birinin de bu kanun teklifinde bu olması hayatın olağan akışıyla da yapmak istediğimiz şeyle de çok fazla ilintili görünmüyor. Dolayısıyla benim önerim, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun ek 16'ncı maddesine

ilişkin bir düzenlemenin yeniden ihdası konusunda çaba göstermenizdir. İlgili kurum ve kuruluşlarla bir paydaşlık yani diğer bakanlıklarla bir eş güdümden bahsedilmiş. Enerji Bakanlığı tarafından hazırlanan planlarda görebiliyoruz, baktığımız kadarıyla 2022 yılının Ulusal Enerji Planı'nda 2030 yılına kadar 1,7 gigavat kapasiteye sahip yerli kömür santrallerinin, 2035 yılına kadar 10 gigavat yeni doğal gaz çevrim santrallerinin devreye alınacağı ifade ediliyor. Yani Bakanlık, kurulu gücün 95 gigavat düzeyinden 189 gigavat düzeyine çıkarılacağını, bunu da yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılayacağını söyleyerek fosil yakıtları oransal oranda bir azaltma eğiliminde olduğunu söylemiş. Doğal gazda yüzde 25 gigavattan 35'e, kömürde ise kurulu gücü 20 gigavattan 24 gigavata çıkarmış. Kömür kurulu gücündeki sera gazı salınımına sebep olacak artış yenilenebilir enerji kaynaklarındaki artışla aslında bir şekilde maskelenmeye çalışılmış.

Şimdi, biz biliyoruz ki Dünya Sağlık Örgütü kömürü yani fosil yakıtları "görünmez katil" olarak ilan ediyor. Pandemi sürecinde özellikle sanayinin ve endüstrinin yoğun olduğu bölgelerde yaşanan ölümlerdeki ölüm datalarına baktığınızda en önemli problemin hava kirliliği ve buna bağlı olarak yaşanan ölümler, astım, KOAH gibi birtakım solunum yolu, alt ve üst solunum yolu hastalıkları olduğunu bilim insanları -bunları- ifade etmişti. Biz, bu ülkede hava kalitesi izleme istasyonları veya Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ilgili birimleri tarafından ülkedeki hava kirliliğini önleyemezsek, yutak alanların artırılmasına ilişkin önleyici ve yaptırımları yüksek olan projeleri veya etkinlikleri hayata geçiremezsek bu işler boş, bunlar hayata geçmez. Niye böyle söylüyorsunuz? Ülkenin belki de üçte 2'si şu an madenciler, efendim, taş ocakları ile beton santralleriyle talan edilmiş durumda. Kendi bölgem Amanos Dağları'nda herhâlde ruhsatlandırılmamış alan yoktur. Ülkenin birçok kenti maalesef -İç Ege, Karadeniz ve Doğu Akdeniz- ciddi manada taş ocakları ve maden ocaklarıyla tahrip ediliyor. Elbette ulusal anlamda, ekonomik anlamda katkı koyan madenin de enerjinin de bu ülkede faydası olduğu bilinen bir gerçek, zaten bunu söylemezsek çok da anlamlı şeyler konuşuyor olmayız. Fakat her planlamanın yeri ve kümülatif olarak ekonomiye koyacağı katkı da bir gerçeklik; bunlar göz önüne konulmalı.

Şimdi, biraz evvel dedim ki kömür önemli bir görünmez katil, bunu Dünya Sağlık Örgütü ifade ediyor. Biz bakıyoruz ki bu santrallerin, kömürün, termik santrallerin, taş ve maden ocaklarının bu kanun teklifinde neden sağlık etki maliyetleri hesaplanmamış? Şimdi bir işletme düşünün ki kuruluş giderleri var, genel giderleri var, efendim, birtakım faaliyetlerden kaynaklı maliyet unsurları varken bu işletmeler -neden sağlık etki maliyetlerini yani- toprak, hava, su ve insan hayatına sebep olacak hastalıklar ve ölüm riski sebebiyle sebep olacak bu sağlık etki maliyetlerini niye maliyet kalemlerinin içerisine koymuyorlar ve siz de bunu neden bu İklim Kanunu Teklifi'nin -bunun- içine koymuyorsunuz, bunu bilmek istiyorum. Kanun teklifinizde tüm arkadaşların da ifade ettiği üzere, emisyon azaltımına ilişkin bir hedef yok; ne 2030 ne 2053'e ilişkin bir şey yok.

Kırılgan gruplardan bahsedilmiş; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, vesaire amma velakin gerçekten 11 ili etkileyen deprem felaketinde binlerce insanımızın şu anda hava kirliliği ve inanılmaz bir partikül madde kirliliğinden dolayı önümüzdeki beş yıl içinde, üç yıl içinde veya on yıl içinde ölüm riskiyle karşılaşacak olması dolayısıyla bu kırılgan grupların içerisine niye depremzede yurttaşların, deprem illerinin alınmadığını da gerçekten bilmek istiyorum. Özellikle kömür kuşağındaki Karadeniz, Ege ve Akdeniz'in de bu kanun teklifi içerisinde, özellikle karbon salımı ve emisyonların sağlık etki maliyetlerini bir daha yinelemek istiyorum. Daha sürdürülebilir, daha sağlıklı bir kanun teklifini daha fazlaca tartışabileceğimiz ve konuşabileceğimiz bir zaman diliminin de olmasını isterdim. Dolayısıyla arkadaşlarımızın, bizlerin vermiş olduğu önerilerin tarafınızca ve ilgili Komisyon tarafından yeniden gözden geçirilmesini buradan talep ederim.

Teşekkür ediyorum.

Emeği olan herkese de ayrıca elinize sağlık demek istiyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Yıldırım Kara'ya teşekkür ediyoruz.

Sayın Toktaş, buyurun.

HASAN TOKTAŞ (Bursa) - Sayın Başkanım, kıymetli bürokratlarımız, değerli Bakan Yardımcımız, kıymetli milletvekilleri; bugün burada ülkemizin geleceğini ve gelecek nesillerimizi doğrudan ilgilendiren bir yasa teklifini tartışıyoruz. Ancak ne yazık ki önümüzdeki bu İklim Kanunu Teklifi gerçek bir iklim yasasından uzak, iklim krizine etkili bir yanıt vermekten uzak, usul ve esas açısından da eksik ve daha çok -oluşan algı bu- bir emisyon ticareti sistemi düzenlemesi niteliğinde.

Burada, Sayın Vekilimiz Gürsel Bey de az önce belirtti, geçen yıl Çevre Komisyonuna ilk katıldığımızda -Allah var, benim de çok hoşuma gitmişti- burada Komisyon Başkanımızı, Başkan Vekilini seçer iken bir ittifakla seçim olmuştu. Burada ne demiştik? Çevre hepimizin, ülkemizin tüm vatandaşlarını ilgilendiren, üzerinde siyaset edilmemesi gereken bir konu. Bununla alakalı da uzunca yıllardır beklenen, olması icap eden, yokluğu aslında bir sorun olan İklim Kanunu Teklifi'nin de buraya geliş şeklini, bize dünkü sunum şeklini açıkçası yadırgadığımı ifade etmek istiyorum. Böylesi önemli bir kanun teklifi hazırlanış aşamasında, istisnasız, grubu olan ya da olmayan Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsili olan tüm partilerin de iştirak edeceği, yine, aslında kamu kurumu niteliğinde olan başta Çevre Mühendisleri Odası olmak üzere akademik çevrelerin, özellikle Ziraat Mühendisleri Odasının, Orman Mühendisleri Odasının da dâhil olduğu, çevre adına Türkiye'de faaliyet gösteren, meşru zeminde hak arayan tüm çevre kuruluşlarının da aslında taraf olmalarını gerektiren bir kanun teklifi bu.

Şimdi, bu kanun teklifinin hazırlanış şekli... Elbette burada Sayın İklim Değişikliği Başkanı Profesör Doktor Halil Hasar Bey'in -ki emeklerine sağlık- ciddi emek harcadıklarını görüyoruz ama yeterli olmadığını, usul ve esas yönüyle yeterli olmadığını ben özellikle belirtmek istiyorum. Burada, az önce ifade ettiğim tüm çevrelerin, bilim çevreleri de dâhil olmak üzere bu konuya ciddi katkı sağlaması, sunması gerekiyor idi. Temel sorun aslında konuşmamak belki. Bu konuyla ilgili aslında en çok konuşması gereken üniversitelerin, akademi çevrelerinin, bilim adamlarının üretmek belki bizlerin önüne getirilmesi gerekiyordu. Bu, sistemin zannediyorum temel sorunu.

Dün kanun teklifini imza altına alan sayın milletvekillerinin değil, devlet bürokrasisinin bize sunmasını da yadırgadığımı ifade etmek istiyorum. Emeklerine sağlık, mutlaka sunumda bulunacaklar ama ben özellikle imzası olan sayın vekillerin bu konuda biraz daha inisiyatif alması gerektiğini düşünüyorum.

Bu kanun teklifi aslında, ifade ettiğim gibi, bir İklim Kanunu Teklifi değil, oluşun algı yönüyle de okuduğumuz kadarıyla da bir emisyon ticareti kanunu teklifi ya da karbon kanunu teklifi diye de belki tanımlanabilirdi. Burada temel amaç iklim değil

aslında; olması icap eden o ama mesela, 2026 yılında, özellikle ihracat konusunda, gümrüklerde başta Avrupa Birliğinin ve dünya ülkelerinin bize uygulayacak olduğu bu karbon ayak izi münasebetiyle üretilen malların ne kadar emisyon yüklü olduğuna dair fiyat verilme işi mesela, 2026 değil de 2030'da olsaydı belki de bu kanun teklifi bizim önümüze 2029'da gelecekti; problem bu aslında. Benim dinlediğim kadarıyla burada hiç kimse, hiçbir parti grubu aslında İklim Kanunu'na karşı değil, herkes bu İklim Kanunu'nun olmasını istiyor ama neden son zamana sıkıştırılmış? 1997 Kyoto Protokolü'yle başlayan, daha sonra uluslararası anlamda yapılan, bizim ülke olarak da taraf olduğumuz en son 2015 Paris Anlaşması'yla Meclisimizden geçerek Türkiye'de de artık "kanunlaşmış" diye kabul edebileceğimiz bu sürece baktığımızda, aşağı yukarı yirmi beş otuz yıllık bir süreçten bahsediyorum. Bunun da yirmi üç yılında mevcut AK PARTİ iktidarı yönetiyor ülkemizi yani aslında bu iklimle ilgili yapılan tüm düzenlemelerin dönemi AK PARTİ dönemine rastlıyor. Hazırlanan kanun teklifi... 2025 yılı oldu, bugüne kadar ne yaptığınızı aslında belki de sormamız gerekiyor. Bu kanun teklifi bütüncül bir şekilde mi hazırlanmış? Hayır. Mesela, İmar Kanunu, Orman Kanunu, Toprak Koruma Kanunu, Su Koruma ya da Mera Kanunu gibi birçok kanunda bütüncül bir tasarım yapılmak zorunda. Orhan Sarıbal az önce çok güzel ifade etti, "Hidrolojik kuraklık." dedi yani bu 3 temel kuraklık ögesinden bahsetti. Bunların en temel olanı, aslında Türkiye'nin de karşı karşıya kalmış olduğu bu hidrolojik kuraklık dönemini dikkate almak gerekiyor. Bunu dikkate alırken de yine, ben de Bursa Milletvekili olduğum için Bursa'dan örnek vermek istiyorum. Geçtiğimiz Plan ve Bütçe toplantısında Sayın Bakan İzmir Körfezi'nden bir kavanoz su getirmişti. Orada da ifade etmiştim, "Sayın Bakan, o su İzmir Büyükşehir Belediyesinin ayıbı değil aslında, burada bulunan başta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmak üzere bütün devlet bürokrasisinin, hepimizin ayıbıdır." demiştim. Ben size Bursa'dan -Emel Hanım da çok iyi bilir, Müftü ağabey de çok iyi bilir- Bursa'nın içerisinde Nilüfer Çayı akar, bu Nilüfer Çayı Uludağ'dan pırl pırl gelir, Bursa Ovası'na kavuştuğu yerden itibaren kirlenmeye başlar, 3'üncü kilometresinden itibaren -ben onu ölçmüştüm- simsiyah akmaya başlar. Emin olun, o güzelim, canım Bursa Ovası'nın içinden akan Nilüfer Çayı bildiğiniz siyah renkte akar. "Oradan ben bir kavanoz su getirsem bu İzmir Körfezi'nin suyu zemzem suyu gibi kalır yanında." demiş idim. Yani şunu anlatmaya çalışıyorum: Bugün burada biz... Elbette önemli 2053 sıfır emisyon hedefi. Umarım 2023 hedefleri gibi olmaz. 2053 yılına bu ülkenin bir hedef koyup ülkedeki emisyonu sıfırlaması, bununla ilgili yapılması düşünülenler gerçekten önemli. İşte, kanun teklifini okuyorum, birçok şey muallakta orada. Önemli ama dediğim gibi, bu aşamada daha kapsamlı, daha kapsayıcı, bütün kesimlerin de içerisinde olduğu bir çalışma olmalıydı.

Mesela, biz akademik odalara şöyle bakıyoruz, aslında bunlar kamu kurumu niteliğinde: Ben de bir harita mühendisi olduğum için akademik oda üyesiyim. Eskiden, genelde bizim sağ cenah böyle bakar, işte, bir akademik oda, bir şey dedi mi, hani "Bunlar çarşı, her şeye karşı." psikolojisiyle öyle adlandırılır aslında ama değil. Tabii, biz de otuz küsur yıllık mühendis olduk, zamanla belli şeyleri değerlendirmemiz belki de daha farklı hâle geldi. Burada lazım aslında bu akademik odalar yani "Biz sandıktan aldığımız oyla karar verir ve yaparız." değil. Buna birilerinin itiraz etmesi lazım. Kim itiraz edecek? Taraflar itiraz edecek. Yani siz "Suriye sınırındaki mayınları temizleyelim, orada organik tarım yapacağız." dediğinizde, aslında, bunun büyük İsrail projesinin bir parçası olduğunu birinin çıkıp ifade etmesi lazım. Kim edecek? Belki de işte, Harita Mühendisleri Odası edecek, ne bileyim, Ziraat Mühendisleri Odası edecek, "Aslında dediğiniz bu değil." diye. Şimdi, bu ve benzeri itirazları, dediğim gibi "Çarşı, her şeye karşı." psikolojisiyle değerlendiriyorsa iktidar, burada bir sorun var demektir. Burada aslında, bağımsız yargının -işte, hukuk diyoruz ya- hukukun bağımsız olmasının, yargının bağımsız olmasının da ne kadar önemli olduğu ortaya çıkıyor.

Biz ülkeyi doğru planlamadık. Neyini doğru planlamadık aslında? Mesela -az önce çıkardım- bizim Bursa'nın 1975'te -elli yıl öncesinden bahsediyorum- 961 bin toplam nüfusu, şu anda 3 milyon 250 bin. Yani baktığımızda, ülke nüfusu elli yılda bire bir artmışken, yüzde 100 artmışken Bursa'nın nüfusu yüzde 238 artmış. İstanbul'un nüfusu 3 milyon 900'müş, yüzde 304 artmış. Yani ne demek istiyorum? Mesela, Türkiye'nin nüfusuna denk olan Avrupa'da Almanya var. Almanya'nın en büyük kenti Bursa kadar değil, biliyor musunuz? Biz Anadolu'ya -bu, maalesef, genelde geri kalmış ülkelerde oluyor- mega kentler kurmuşuz. Tabii, bu mega kentleri kurarken de o kentin ovasını koruma imkânınız var mı? Yok. Suyunu koruma imkânınız var mı? Yok. Ormanını koruma imkânınız var mı? Yok. Neden? Biz sanayi ve sanayi anlamındaki, gelir anlamındaki gelişmişliği belli kentlere yaymışız, Anadolu'yu toptan kalkındırmanın planını yapmamışız. İklim Yasası aslında bunu da planlamalı bence, onun için bütüncül yasa diyorum. Biz bu Anadolu'yu kendi sorumluluk alanımıza... Hani, derler ya, "Kendi kapının önünü süpür." diye, biz de bu iklim anlaşmaları çerçevesinde kendi kapımızın önünü sürdürebilmemiz için, biz Anadolu'yu baştan, doğru, sanayisiyle, nüfus planlamasıyla yeniden planlamak mecburiyetindeyiz.

Değerli milletvekilleri, çok bahsi geçiyor maden konusunun. Mesela, madencilğe biz İYİ Parti olarak karşı mıyız? Asla değiliz. Yer altındaki zenginliklerin bu ülke insanının toptan kalkınması için mutlaka kullanılması gerektiğine inanıyoruz. Karşı olduğumuz ne bizim? Vahşi madencilğe karşıyız. Karşı olduğumuz ne bizim? Madencilik yoluyla Anadolu'nun kaynaklarının sömürülmesine karşıyız. Mesela, İliç'te bir altın madenciliği var, orada çıkan altının -ki kayda geçenleri, geçmeyenleri ne kadar, bilmiyoruz- ne kadarını, yüzde kaçını Türkiye Cumhuriyeti devleti alıyor?

MUSTAFA ARSLAN (Tokat) - Tamamını alıyor yani Türkiye'de üretilen altınların tamamını Merkez Bankasına satıyorlar.

HASAN TOKTAŞ (Bursa) - Maden şirketi ne kazanıyor? Satıyorlar yani ne kadarını ücretsiz alabiliyoruz efendim? Altını her yerden satın alabiliriz. Yüzde 3, yüzde 5 düzeyinde olması utanç...

MUSTAFA ARSLAN (Tokat) - 20 milyar dolar, 25 milyar dolar altın ithalatına para veriyoruz.

HASAN TOKTAŞ (Bursa) - Bakınız, ben "Kanadalı firmanın çıkarmış olduğu altının ne kadarı ülkemize kalıyor?" dedim. Altını parayla satın alıyorsanız konu farklılaşıyor. Bugün Karadeniz'de -ben Trabzon asıllı bir Bursalıyım- benim ilçemde altın madenciliği çalışması var şu anda. Oranın topoğrafik yapısını ben son derece iyi biliyorum, oranın yağış miktarı belli. Bugün İliç'te, geçtiğimiz dönemde olan o afetin daha büyüğü Karadeniz Bölgesi'nde altın madenciliği yapılırsa yaşanacaktır, bu çok nettir. Burada biz geleni ve gideni hesap etmek zorundayız.

Bakın, 2012 yılıydı, ben o dönem Bursa'da bir başka siyasi partide il başkanıydım. Kozağacı bölgesinde -az önce Sayın Sarıbal yine, bahsetti- o bölgede yine, bir termik santral kurulması ve bu termik santral için de bölgede linyit kömürünün çıkarılması gibi bir ruhsatlandırma vardı. Televizyon programına çıktık. Ben de AK PARTİ İl Başkanını -dönemin İl Başkanı Sedat Yalçın- Sedat ağabeyi davet ettim. O zaman çıktık, ben o konuda çok bilgili bir insan değildim o dönem itibarıyla, sadece şu

hesabı yaptım: "20 bin dönüm civarında." dedi. Sayın Sarıbal, orada yaklaşık 25 bin-30 bin dönüm arazi var Sayın Vekilim. Bunun 2/3'ü de Türkiye'nin belki de en iyi kirazlarının yetiştiği, hatta bizim neredeyse sofralarımızda göremediğimiz düzeyde -şu açıdan olduğu gibi ihraç edilen kiraz. Burada kömür kaç yıl çıkarılacak, kaç milyon ton çıkarılacak; onu bir kenara yazdım. Bunun tonu ne kadardır? Şu kadardır. Kömür olarak değeri ne kadar? Örneğin, 50 milyon dolar. Enerjiye çevirsek değeri ne kadar? 100 milyon dolar. Peki, bu yirmi beş yılda buradan ihraç edilen kirazın geliri ne kadar? Emin olun, ondan daha fazlaydı, daha fazlaydı ve kömürümüz yerinde duruyor. On binlerce insanımıza tarım yoluyla istihdam sağlanıyor, geçiniyor; bu şekildeydi. Yani, bu planlamaları biz mutlaka yapmak zorundayız.

Değerli milletvekilleri, bu kanun teklifi görüşmelerinde, dediğim gibi, bütüncül bir yaklaşımın olmaması... Özellikle Çevre Komisyonu ve Çevre Kanunu olduğu için yani bu konuda ümit ediyorum, maddelerin görüşülmesi esnasında muhalefetin belli hassasiyetleri dikkate alınır diye düşünüyorum.

Bir şeyi daha söylemem gerekiyor: Şimdi bahsettik, yaklaşık otuz yıldır Kyoto Protokolü'nden günümüze çevreyle alakalı çeşitli hassasiyetleri, emisyonu, bütün bunları konuşuyoruz ama biz 2017 yılında bu ülkede imar affı çıkardık. Mesela, Bursa Ovası'nın her yıl çekilen uydu fotoğraflarına baktığınızda, her yıl yüzde 2 ile yüzde 3 oranında ovanın tahrip edildiğini görüyoruz. Neden? Kaçak yapılaşmalardan dolayı. Bursa Ovası'nda 2017 yılında imar affından dolayı on binlerce metrekaare kaçak yapıya müsaade ettik. Bunların ne deprem yönetmeliğine uygunluğuna baktık ne bir şeye. Yapanın yanına kâr kalmış olan bir durum ve biz şimdi ne diyoruz? "2053 sıfır emisyon." diyoruz. Dolayısıyla, biz ülke olarak bütün kanunlarımızla bütüncül bir şekilde... Bu sadece belki adı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olduğu için, Bakanlık uhdesinde gibi gözükken ama aslında tüm bakanlıkları, tüm kurumları ilgilendiren bir mevzu. Burada biz bilime öncelik vermezsek... Örneğin, az önce Anadolu'nun nüfus planlamasından söz ettim. Biz şimdi diyoruz ki... Bursa'da da öyle olmuştu. Mesela, Bursa Stadyumu'nun şu anki yeri helikopter gezisiyle Sayın Tayyip Erdoğan'ın tespit ettiği yer, biliyor musunuz? O günün Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ile Sayın Başbakanın o gün Bursa gezisinde "Şuraya yapın." demesiyle. Yani "Bu kentin dinamikleri ne düşünüyor? Burası uygun mudur? Burası taşkın sahası Devlet Su İşlerinin, haritalarda öyle işli, biliyor musunuz? Buraya bu yapılmaz." diyemedi kimse ve yapıldı. Şimdi benzeri İstanbul'da, "Kanal İstanbul yaparız." diyoruz. Siz hiç Kanal İstanbul'un emisyonunu hesapladınız mı? "2053 sıfır emisyon" diyoruz. Hesaplamadık. Niye? "Yapalım." diyor. Kim diyor? Tek adam diyor. 85 milyon bir yana, tek ağızdan çıkan laf bir yana. Dolayısıyla, bu konuda daha tutarlı, daha dikkatli olmamız ve her şeyimizi de artık buna göre planlamamız gerektiğini düşünüyorum.

Maddelerde de konuşmak üzere saygı sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Toptaş.

Sayın Ayten Kordu, buyurun.

AYTEN KORDU (Tunceli) - Teşekkür ederim.

Öncelikle hazırunu, herkesi saygıyla selamlıyorum.

Yani isterdik ki gerçekten bu kanun teklifinin kendisi biraz iklimin sorunlarını tartışacağımız bir kanun teklifi olsun ama birçok vekil de burada belirtti; bu, daha çok bir ticari kanun teklifi olarak önümüzde duruyor. Onun için, insan bu kanun teklifini neresinden tartışacağını şaşırıyor.

Ben şöyle başlamak istiyorum: İliç Komisyonundaydım aynı zamanda, orada hep böyle başlardı: "Önce insan, sonra çevre, sonra sürdürülebilir madencilik." başlığıyla başlardı ve konuşma oradan ilerlerdi ama konuşmanın özü ya da yaşananların kendi içeriğine baktığında, "Önce insan, önce çevre." yoktu, sadece tek başına "önce"yi başına aldığı "sürdürülebilir madencilik" vardı; burada da aslında öyle.

Şimdi, İklim Kanunu Teklifi'ni konuşuyoruz. İklimle ilgili "ciddi iklim krizi" diye ifade ediliyor ama şimdi iklimin krizini kimler yaratıyor? Niye iklim krizi var? İklim krizi böyle havada uçuşan kendi başına bir kavram değil. İklim krizinin kendisini aslında insanlık yaratıyor yani uluslararası hegemonik güçlerin kendisinin uluslararası sermaye politikaları yaratıyor, işte "endüstriyalizm" dediğimiz şeyin kendisi yaratıyor aslında iklim krizini. Dolayısıyla, iklim krizi böyle kendiliğinden ortaya çıkan bir şey değil; bu sermaye anlayışının, bu rant anlayışının kendisi aslında bir iklim krizi yaratıyor. Dolayısıyla, iklim krizinin karşısına da "Peki, bununla nasıl mücadele edeceğiz?"i koyuyoruz. Yani hem sorunu yaratanız hem de "Sorunu nasıl engelleyebiliriz?" diye önünde duruyoruz. Bu, şuna benziyor bazen: İlaç firmaları önce hastalığı yaratıyor, sonra arkasından ilacı basmaya başlıyor "Nasıl bu ilacı satarım? Hastalıklar iyileşsin." diye; bu, o mantalıte.

Yani şunu söylemek gerekiyor: Burada çok ciddi bir zihniyet sorunu var. Yani ben hemen hemen birçok konuşmanın başında bu zihniyet sorununa özel vurgu yapıyorum çünkü bu kanunların düzenleniş biçiminde, bu iktidarın bu kanunları getirip çoğunlukla, büyük itirazlara rağmen; STK'lerin, bilim insanlarının, kitle örgütlerinin, birçok kesimin yani muhalefet eden, bu yasalara muhalefet eden, söz kurmak isteyen herkese ilişkin çok ciddi bir bastırma var zaten yani hukuk diye bir şey yok. Zaten hukuk, yine bu iktidarın kendisinin vesayeti altına aldığı biçimde ilerliyor.

Şimdi, hep diyoruz ya, orada da söylerlerdi, İliç'te de söylerlerdi vekiller -oraya döneceğim- derlerdi ki: "Burada siyaset ve politika yapmayalım. Bu, siyaset ve politikayla ilgili değil." Aksine, şimdi, aynı iklim kanunun kendisinde de orada da sorun tam da siyasette politika meselesidir. Çünkü bu ülkede farklı fikirler dikkate alınmıyor, bu ülkede demokrasi kültürü diye bir şey kalmadı, bu ülkede yargı kalmadı, bu ülkede yerel yönetim kalmadı. Dolayısıyla, tekçiliğin kendisini sürdürdüğü, tekçilik politikalarının kendisinin Cumhurbaşkanı karnameleriyle bir ülkeyi yürüttüğü politik, siyasi bir iktidardan bahsediyoruz, bir ülkeden bahsediyoruz.

Dolayısıyla, dün sunum yaptığınızda şunu söylediniz, ki bugün de ilk açılıшта ifade edildi: "Yüzlerce kişiyle görüştük, yüzlerce STK'yle görüştük ve birçok görüş ve öneri aldık." İşte İliç'te de yapıldı ama bunların hangisi dikkate alındı? Muhalef olandan alınmadı; hiçbir muhalif olan, eleştiren; gerçekten toplum, halk sağlığı, ülkenin geleceği, ekolojik yaşam... Ki ekolojik yaşam sadece börtü böcek, kuş değildir, insandır içinde ekolojik yaşamın, insana aittir o ekolojik yaşam ve biz "ekolojik yaşam" dediğimizde sadece börtü böceği söylemeyiz, bütün canlıların kendisini içinde, yaşamda kültürel olarak da var ettiği bir yaşam sisteminden bahsediyoruz. Orada da mesela aynı şeydi, hiçbir dikkate alınmadı. Yani ne çıkıyor? Geliyor geliyor iktidarın yandaş

destekçileri, yandaş yargısı, yandaş düşünce taraftarları; onların hâkim olduğu, onların yasayı çıkartmak istediği ve Mecliste de çoğunluğun kendisinin elini kaldırarak yasaları geçirdiği bir sistemden bahsediyoruz. Ama bizim, tabii, görevimiz ne? Yani bizim görevimiz gerçekten her kurulda biraz olası tehlikelerin hem STK'lerin çağrısını çok ciddi yaptığı hem de sesini duyurmaya çalıştığı... Ki bugün de burada olan platform sözcüleri var, belki onlar da söz alacaklar, söyleyecekler; Onların ve bizim bu tahribatın nasıl önüne geçebileceğimiz bir mantalite, bir zihniyetin değişmesi sorunu. Biz bunu aslında aynı zamanda kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin savaşıdır bu aynı zamanda, ezilenler ile ezenlerin savaşıdır aynı zamanda, tahrip edenler ile onarmak isteyenlerin savaşıdır aynı zamanda, insanca yaşamak isteyenlerin savaşıdır bu aynı zamanda. Dolayısıyla, meseleye böyle bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

Yani bu kanunun teknik olarak şurasından burasından, neresinden tartışalım? Hani, isterdik, iklim kanunu geliyor, ilk defa bir iklim kanunu geçiyor; buna ilişkin gerçekten önlem alıcı; halk sağlığını, ekolojik yaşamımızı, sadece şimdimizi değil, geleceğimizi biraz aslında garanti altına alan bazı politik önermeler olsun ve bunu önleyici tedbirler ve yasalar olsun; onu konuşalım, onu tartışalım. Diyelim ki: "Ya, şu kanunun, şu maddenin burası böyle değil de şu maddenin şurası şöyle olsun." diye bir önerme yapalım isterdik ama önermenin kendisi tamamen zaten ticari bir yaklaşım üzerine kurulmuş. Burada ekoloji yok ki, burada tedbir yok ki, burada yaşam yok yani. Sadece kömür madenlerini, onları bile ele alın, binlerce insan yaşamını yitirdi kömür madenlerinde, hâlâ yaşamını yitirmeye devam ediyor. En son İliç işte, söyleyeyim, siyanürlü ağır çalışma; altın, bakır, kurşun madenlerinin geleceği nasıl kirlettiği çok bilimsel olarak kanıtlanmış yani ve bizim bu bilimsel olarak ağızımıza doladığımız lafların bilimselliğini kanıtlayamaz hâle getirdi bu iktidar, bu Hükümet yaptı bunu yani.

Şimdi, bas bas bağıyor köylüler, diyor ki: "Siz yaşam alanlarımızı madenlerle elimizden aldınız". Hektarlarca alandan bahsediyoruz ya, dünya kadar suyun kullanıldığı alanlardan bahsediyoruz; özellikle bu madenler açısından söylüyorum bakır, kurşun ve altın madenleri olmak üzere. Binlerce tonluk toprağın toprak olmaktan çıktığı yerden bahsediyoruz yani devasa alanlardan bahsediyoruz. Bu devasa alanlar; mera öldürülmüş, hayvancılık öldürülmüş, işçiler sadece istihdam adına, bir de istihdam adına madenlere bağlanmış insanlar. Şimdi "Madenler kapatılsın." deyince işçiler diyor: "Biz ne yapacağız?" Çok haklılar çünkü yaşamları oraya, aynı kömür madenlerinde olduğu gibi, istihdam adına yaratılan, işte orada binlerce... Ki onun geçişi de yok mesela, tasarınızda onun geçişi de yok. Yani şimdi, kömür madenlerinin kapatılması gerekiyor. Bu işçiler ne yapacaklar? Bir geçiş politikası yok yani bu insanlar, bu aileler yaşamlarını nasıl idame edecekler? Bir geçiş şeyi yok yani bu kanun teklifinin içerisinde, hiçbir yer almıyor, orada da aynı sorun var. İnsanlar oraya bağlanmışlar, yaşamlarını idame ediyorlar. Köylüler yolumuzu kesti Uşak Eşme'de, diyor ki: "Yaşayamaz hâle geldik. Köylerimizde sular bitti, bostanlarımızı ekemiyoruz, tarım alanlarını ekemiyoruz, yaşam alanlarımızı mahkûm ettiler bize, bizi göçe zorluyorlar, insansızlaştırma politikaları var." Orada, madenlerde çalışan işçilerin ailesi, tıpkı İliç'te de olduğu gibi, Uşak Eşme'de de diyorlar ki: "Ya, hiçbir şey yok, biz çalışıyoruz, sigortalıyız burada." Çünkü ona mahkûm edilmişler. İşte bu bir zihniyet sorunudur.

Şimdi, biraz önce bir sömürü mekanizmasından bahsedildi. Sömürüyü sadece uluslararası firmaların yapıp yapmadığı değil ki tek başına önemli olan, sömürüyü kendi ülkemiz de yapıyor. Kendi yaşadığımız coğrafyada yapsa, uluslararası firmalar da yapsa sömürü, sömürüdür yani. Yani onlar sömürmesin ben mi sömüreyim yani, şimdi biz bunu mu diyeceğiz yani? "Uluslararası firmalar sömürüyor; onlar sömürmesin, bizim ülkemiz sömürsün, biz sömürelim." Hep beraber sömürme mekanizması var zaten. Bu sömürü biçimlerinin hepsine karşı olmak gerekiyor.

Dolayısıyla, burada "iklim adaleti" deniyor ya, yani şimdi bir ülkede insan hak ve özgürlüklerinin, yaşam alanlarının hiçbirinde bir adalet yok ki iklim adaleti gerçekleşsin. Onun için iklim adaleti var mesela, mücadele ediliyor "iklim adaleti" diye. Bu iklim adaletinin çağrısı aynı zamanda işte bu sömürü biçimlerinin son bulmasına ilişkindir, iklim adaleti böyle gerçekleşir. Bir ülkede hukukta adalet yoksa, hak ve özgürlüklerde adalet yoksa; bir ülkenin işçisinin, emekçisinin, köylüsünün, kadınının, hayvansesverlerinin, doğasını, ekolojisini savunan insanların eğer başvurduğu adil mekanizmalar, yargı mekanizması yoksa, bunları savunan HDK gibi kurumlara hukuksuzca saldırıp, komplo teorileriyle insanları tutuklayıp cezaevine atan bir iktidar zihniyetiyle, fikriyatıyla karşı karşıyaysak nasıl gerçekleştireceğiz biz gerçekten adil, insanca, onurlu bir yaşamı; ekolojik bir yaşamın içerisinde yaşayabileceğimiz bir sistemi?

Onun için, ciddi bir zihinsel problem var, bir faşizm var aslında; bu bir faşizmdir. Çoğunlukla oyları geçirmek, çoğunlukla muhalefetin çağrısına rağmen, itirazlara rağmen, STK'lere rağmen; onurluca, insanca yaşam çağrısı yapanlara karşı sürekli tutuklamayla, baskıyla, sesini kısırmayla karşı karşıya bırakan... İşte, yerel yönetimleri arkadaşlar az önce konuştular. Zaten işinde yok, atanmış memurlar, valiler onun üzerine zaten söz kuruyorlar. Şimdi, o atanmış memurlar, kayyumlar politikalarıyla beraber belediyelere atıyor. Kayyum, memurdur ya, memurdur; bir kentin seçilmiş iradesinin üstüne koyuluyor. Şimdi, bu zihniyetle nasıl bir şey oluşturulacak? İşte böyle bir kanun çıkar. Oradan çıkacak, bu zihniyetten çıkacak kanun ancak ticari bir yaklaşımla kurulacak bir kanundur; ne insanı ne doğayı ne yaşam alanlarını ne de geleceğini düşünecek bir zihniyete sahip değildir. Dolayısıyla, bunun zihniyetinde zaten -onun için özellikle vurgu yapıyoruz- bir sorun var ve bu zihniyetle kurulacak bir şey de endüstriyalizmin kendisine hizmet eden... İşte bugün üçüncü dünya savaşı var, enerji yolları üzerinden kavga var, değil mi? Üçüncü dünya savaşının gölgesinde tartışılıyor bir sürü şey, bu enerji kavgaları yüzünden aynı zamanda.

Dolayısıyla, bu zihniyet adil, demokratik, barışçıl bir siyaset biçimini kendi zihniyetinde, kendi zihinsel formatında oturtmadığı sürece çıkardığı bu kanunla ancak sermayedarların, ancak ticari iş yapanların... Hatta biz ticariyi yadsımıyoruz, elbette ki ticari bir şey olacak yani karşı olduğumuz o değil; sadece, zengini zengin yapan, insanı düşünmeyen, kamu yararını düşünmeyen politik önermelerle, bir kanun önermesiyle önümüze getiriyor, burada tartışıyor. Dolayısıyla burada da yaptığımız muhalefetler, evet, Meclis kayıtlarına geçiyor. Biz halkımıza sesleniyoruz. Yani bu sömürü mekanizmasının kendinin, bu zihniyetinin değişmesi gerekiyor. Bu kanun teklifinin kendi de bir sömürü mekanizmasına çanak tutan bir şeydir, zengini zengin yapan bir ticari şeydir yani daha doğrusu, iklim şeyidir. Bir ticari metin olsaydı, bir kanun olsaydı, belki onun üzerinde ticaret üzerinden tartışabilirdik ama "iklim kanunu" diyerek böylesine tamamen ticari, ticareti öngören "Ben nasıl pastadan pay kaparım? Ben nasıl bu pastadan kendi zenginlerimi daha zengin yaparım?" diyen bir mantalite üzerine, bir zihniyet üzerine kurulmuş bir kanunun kendinin bu ülkeye çok fazla bir yarar sağlamayacağını tekrar söyleyelim. Bu kadar emek verilmiş, emeklerine sağlık yani

iyi kötü bir emek tabii ki sarf edilmiş buraya. Hani, isterdik ki keşke bu emekler yerini bulsa, keşke bu emekler gerçekten adil, demokratik bir yaşam biçimine hizmet eden bir emeğin ürünü olsa, bu emekler oraya hizmet etse ama maalesef bu kadar emek de oraya hizmet etmiyor.

Onun için, gerçekten bu ülkede demokratik, adil, onurlu bir yaşamın sözünü kuran her kesimin sözüne kulak verilmeli. Öyle sadece kafa sallayarak, sadece "Görüşün." diyerek dikkate alındığını göstermiyor. İliç'te de aynı şey vardı. Yani "Biz aldık düşüncelerini." diyor. Zaten oradan da kendisine demokratik bir pay biçiyor yani "Bak, demokrasiyiz, herkesin görüşünü aldık." Görüşünü aldın da o görüşü dikkate değer bir kanuna çevirdin mi; bir önleme, bir tedbire çevirdin mi, o zihniyeti yıkacak bir yaklaşıma çevirdin mi? Hayır, onu sürdürüyorsun. Bence AKP iktidarının en ciddi manipülasyon yaptığı şey de budur. Böyle kafa sallayıp, destekleyip aslında en iyi insancıl cümlelerle her şeyi süsleyen ama onun arkasına da en ciddi yıkım politikalarını inşa eden bir zihniyete sahip olduğunu bir kere daha söylemek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Ayten Kordu'ya teşekkür ediyoruz.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Teklifin maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir...

Şimdi STK'lerden söz almak isteyenler var -bize bildirdiler- onları dinleyeceğiz, ondan sonra maddelere geçmeden bir ara vereceğiz.

Deniz Gümüşel, Temiz Hava Hakkı Platformu adına.

Buyurun.

TEMİZ HAVA HAKKI PLATFORMU TEMSİLCİSİ DENİZ GÜMÜŞEL - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, değerli sivil toplum temsilcileri, İklim Değişikliği Başkanlığının değerli temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Çok tarihi bir kanunla karşı karşıyayız. Türkiye'nin küresel bir sorun olan iklim değişikliğiyle mücadelesi için aldığı en önemli sorumluluklardan bir tanesi bu kanunun ortaya çıkarılması. Dolayısıyla oldukça heyecanlıyız ve bu kanunun hem ülkemizi hem de toplumumuzu korumak ve güçlendirmek anlamında somut hedefleri olan, somut politikaları olan, somut mekanizmaları olan bir kanun olarak çıkması için bizler de görüş vermek istiyoruz,

Her şeyden önce şunu söylemek gerekiyor: Dünya üzerinde sistem ne olursa olsun, ekonomik sistem ne olursa olsun ekolojik sorunlar tüm yaşamı yatay kesen konular. Dolayısıyla böylesi bir iklim kanununun merkezinde de ekolojik bir yaklaşımın olması gerekiyor ki yaşam devam edebilsin dünya üzerinde, ekonomi devam edebilsin. Ekolojik yaklaşımı merkezine alan bir kanunun esas olduğunu düşünüyorum.

Teklifi sunan Sayın Milletvekili Mustafa Vekil çok önemli bir vurgu yaptı "Bu, temel bir kanundur." dedi. Bizce de bu kanun temel bir kanun olmalı ancak maalesef bu kanun, bütün konuşma yapan milletvekillerimizin de söylemiş olduğu gibi, çerçeve bir kanun olmaktan, temel bir kanun olmaktan uzak, bir iklim kanunu olmaktan uzak, ticari bir kanun olarak karşımıza çıkmış bulunuyor. Kanunda dikkatimizi çeken çok önemli bir husus var, bunu söyleyerek başlamak istiyorum: Bu küresel ve yaşamsal krizin ana sorumlusu olan fosil yakıtlardan kademeli olarak çıkışa dair hiçbir vizyonu, somut hedefi olmayan bir kanun teklifi maalesef bu. Bütün inisiyatif piyasa mekanizmalarına bırakmış durumda. Oysa somut politikalarla desteklenmediği zaman Avrupa Birliği'nin emisyon ticaret sisteminin ilk yıllarında da görüldüğü gibi, maalesef istenen sera gazı azaltım hedefi sadece ETS'ye bırakılarak gerçekleştirilemiyor.

Peki, ne olması lazım bu kanunda? Ben Temiz Hava Hakkı Platformu adına buradayım; o yüzden sizlerle bu meselenin daha çok toplum sağlığıyla ilgili olan bölümünü paylaşmak istiyorum. Kanunda sağlıktan hiç bahsedilmiyor. Oysa iklim krizi her şeyden önce insan türünün yaşamını, sağlığını, insan toplumlarının sağlığını ve doğada birlikte var olduğumuz diğer tüm canlı türlerinin sağlığını ve yaşam haklarını ihlal eden bir kriz olarak karşımıza çıkmış durumda. Dolayısıyla, yapılabilecek, atılabilecek en önemli adımlardan bir tanesi, çok net bir şekilde insan kaynaklı olduğu ortada olan, bilimsel olarak kanıtlanmış olan iklim değişikliği krizinin birinci derecede sorumlusu olan fosil yakıtlardan çıkışa dair bir vizyonun kanunda yer alması. Üstelik fosil yakıtlar sadece iklim krizi nedeniyle gelecekteki bir zamanda hayatımızı tehdit etmiyor, bu tehdit bugün de toplu olarak yaşamımızı elimizden alıyor. Türkiye'de sadece bir yılda 68.440 kişi hava kirliliği nedeniyle yaşamını kaybetmiş durumda ve bu ölümlerin yarısından fazlası kömür gibi, petrol gibi fosil yakıtların neden olduğu hava kirliliğinden kaynaklanıyor. Dolayısıyla, siz iklim kriziyle mücadele etmek için fosil yakıtlardan çıkmayı kendinize tarihli, takvimli bir hedef hâline getirdiğinizde; somut, sayısal bir hedef hâline getirdiğinizde, şu anda yaşanan bu yaşamsal krizi, bu toplumsal sağlık sorununu da ele almış olacaksınız.

Çok fazla ekonomi konuşuldu bugün. Müsaade ederseniz çerçevesi ekonomi olan bu kanun tasarısının neden fosil yakıtlara yönelik adım atması gerektiğine dair ben de birkaç tane ekonomik veriyi sizinle paylaşmak istiyorum: 2021 yılında, sadece Türkiye'de ve sadece bir yıl içerisinde hava kirliliğinden kaynaklı erken ölümlerin ekonomik maliyeti 40,75 milyar ABD doları. Özellikle ABD doları olarak belirtiyorum ancak bugünkü kur üzerinden söylemek gerekirse bu rakam 1,5 trilyon Türk lirasına -dilim sürçmedi- bugünkü Türk lirası değeriyle 1,5 trilyon Türk lirasına eş değer bir ekonomik maliyet yaratıyor, hava kirliliğinin yarattığı sağlık etkileri.

Türkiye maalesef bu gerçeğe rağmen hâlâ kömüre dayalı elektrik üretim modelinde ısrar ediyor. Bugün Kahramanmaraş'ın Afşin-Elbistan bölgesine 688 megavatlık yeni bir santral yapılması planlanıyor ve maalesef geçtiğimiz ay Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından, bugün bu kanunu Meclis gündemine getiren ekibin, İklim Değişikliği Başkanlığının da bağlı bulunduğu Bakanlık tarafından Afşin-Elbistan bölgesindeki 688 megavatlık bu projeye "Çevresel etki değerlendirmesi olumludur." kararı verilmiş durumda. Yine ekonomik perspektiften iletıyorum; aynı dili kullanabilmek, sizleri de bu konuda acilen harekete geçirebilmek için bunu yapıyorum: Oysa bu santral işletmeye alınırsa eğer, her tür baca filtresi Avrupa Birliği'nin mevcut en iyi tekniklerine uygun olarak bile yapılıyor olsa 2,6 milyar ABD doları yani bugünkü kurla 95 milyar Türk lirası sağlık maliyetine mal olacak; tek bir santraldan bahsediyoruz, bu parayla 29 tane 500'er yataklı devlet hastanesi yapılabileceğini biliyor musunuz? Öte yandan, bugün Türkiye içinde kurulmaya çalışılan Emisyon Ticaret Sistemi hayata geçtiğinde eğer sera gazlarını azaltma hedefine yönelik ciddiyetle ve şeffaflıkla işletilirse bu sistem; örneğin, ücretsiz tahsisatlar verilmezse termik

santrallere, bu santrallerin ekonomik olarak ayakta kalması da imkânsız hâle gelecek. O zaman 35 bin kömür madeni işçisi, 8 bin termik santral işçisi başta olmak üzere bu sektörden ekmeğiyen emekçilerin ve ailelerinin, yine bu kömür bölgelerinde yaşayan ve ekonomisi kömüre bağlı olan bu bölgelerdeki diğer yurttaşların insan onuruna yakışır bir geleceği olabilmesi için somut, katılımcı işleyiş mekanizmaları ile finansman kaynakları belli olan bir ulusal adil geçiş programı mutlaka tasarlanmalı ve kanuna entegre edilmeli. Ama bugünkü hâliyle teklifte adil geçiş bir iyi niyet ifadesi olmanın ötesine maalesef geçemiyor, ulusal bir adil geçiş mekanizmasını öngörmüyor.

Son bir ekonomik veriyle sözlerimi toparlamaya çalışacağım: İklim kriziyle bugün samimiyetle mücadele etmeye başlayamazsak yaşadığımız ekonomik hasarlar bununla sınırlı kalmayacak. Bugün bile bu yük toplumun sırtına yüklenmiş durumda. Türkiye'de 2023 yılında yaşanan aşırı sıcak havalar nedeniyle dört yüz yetmiş bir milyon iş saati kaybı oluşmuş durumda. Bu kaybın yol açtığı gelir kaybı ise 846 milyon ABD doları, bugünkü kurla 30,9 milyar Türk lirası yani 2023 yılında sıcaklar nedeniyle emekçiler işlerini planlandığı gibi hayata geçiremedikleri için, işletmeler işlerini planladıkları gibi hayata geçiremedikleri için 30 milyarın üzerinde ekonomik kayba uğramış durumda Türkiye. Üstelik bu kaybın yüzde 50'si tarım sektöründe emekçilerin aşırı sıcaklara maruz kalmasıyla gerçekleşmiş durumda. Çiftçilerimizi ayakta tutamazsak gıda güvenliğimizi nasıl sağlayacağız? Üstelik bu bedeller iklim krizinin hâlâ başında olduğumuz bugünün kayıpları. Gelecekte iklim krizi derinleştiğinde bu bedeller çok daha yükselecek ve bütün toplumun sırtına yüklenecek. Bu kanun teklifi esas olarak ekonomiyi önemseydiği için fosil yakıtlardan çıkmamakta ısrar etmenin ekonomik bedellerinden bahsediyorum. Öte yandan, doğanın, insan yaşamının ve bu gezegende bizimle birlikte yaşayan diğer tüm canlıların var oluşuna biçilebilecek bir değer elbette ki yok.

Son olarak somut önerilerimizi iletmek istiyorum: Kanun teklifi bu hâliyle maalesef bir iklim kanunu değildir, bir ticaret kanunudur; bu kanunun adının doğru konulmasını öneriyoruz çünkü eğer bu kanun iklim kanunu olarak geçerse 21'inci yüzyılda Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu iklime dair yasal düzenlemeler, hukuki düzenlemeler, idari düzenlemeler eksik kalmış olacak ve bu yaşamsal bir sorun hâline gelecek. Bu nedenle bu kanun teklifi mutlaka net biçimde sera gazı emisyonlarını azaltmayı hedeflemeli ve bunun için bir tarihi olan mutlak azaltım hedefi sayısal olarak bu kanuna dercedilmeli. Kömürden çıkış için kısa, orta vadeli bir plan yapılarak öncelikle en eski ve en kirlileri olmak üzere kömürlü termik santrallerin kapatılması mutlaka bir somut hedef olarak bu kanuna dâhil edilmeli ve biraz önce söylemiş olduğum gibi, kömür sektörü başta olmak üzere fosil yakıt sektörlerindeki zorunlu değişimi hayata geçirdiğimizde hiç kimsenin arkada kalmaması için, başta bu sektörlerde ekmeğini kazanan işçilerimiz, aileleri ve bu sektörlerle bağımlı olarak hayatlarını sürdüren bölge insanlarımız olmak üzere insanlarımızın insan onuruna yakışır bir geleceği olabilmesi için somut finansman mekanizmaları olan katılımcı sivil toplum örgütleriyle, bilim insanlarıyla yöre halkıyla birlikte oluşturulacak adil geçiş mekanizmalarının nasıl yapılacağına, nasıl kurgulanacağına ve nasıl hayata geçirileceğine dair bir politik doğrultunun bu kanuna eklenmesini talep ediyoruz.

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Gümüşel'e teşekkür ediyoruz.

Türk Tabipleri Birliğinden Demet Parlar, buyurun.

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ TEMSİLCİSİ DEMET PARLAR - Çok teşekkürler.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, değerli sivil toplum örgütü üyeleri arkadaşlarım; benden önce konuşan arkadaşım Deniz Gümüşel Temiz Hava Hakkı Platformunun önemli uzmanlarından. Deniz'le, Temiz Hava Hakkı Platformuyla, İklim Adaleti Koalisyonu ile birlikte çalışıyoruz biz Türk Tabipleri Birliği olarak çünkü iklim krizi gelecekteki en büyük krizlerden, sağlık krizlerinden biri olarak değerlendiriliyor. Bu konuda Dünya Ekonomik Forumu'nun ocak ayında yayınladığı bir rapordan size söz etmek istiyorum: 2024 yılı Küresel Riskler Raporu'nda geleceğe dair beklenen 10 riskin arasında yüzde 66'yla çevre ve iklim odaklı riskler gelmekte. Bu çerçevede, gene Dünya Sağlık Örgütü'nün 2030 ve 2050 yılları arasında iklim değişikliğine bağlı olarak yetersiz beslenme, sıtma, ishal ve ısı stresi nedeniyle yılda 250 bin ek ölümün neden olabileceği bilgisini de sizlerle paylaşmak isterim. Yani şu an konuştuğumuz iklim değişimi aslında tam da içinde olduğumuz bir krize dönüşmüş durumda ve iklim krizinin en ciddi etkilerinden biri de ondan ayrılmaz bir parçası olan, Deniz Gümüşel'in de rakamlarla verdiği gibi, Dünya Sağlık Örgütü'nün de belirttiği gibi, insan sağlığı ve bunun yanı sıra iklim krizinin yalnızca küresel ısınmayla sınırlı olarak değerlendirilmemesi gerektiğini de vurgulamak isterim çünkü ekolojik sistem bir bütün. Bu krizi yaratan; bu büyük dünyayı, gezegenimizi küresel düzeyde bir anlamda neredeyse 6'ncı yok oluşa götüren bu sürecin aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin yok olması, karbon yutak alanlarının, ormanların, tatlı su kaynaklarının yitirilmesiyle çok yakından ilişkili olduğunu da göz ardı etmemek gerekiyor ve dünyadaki konsensüs, 1980'lerden bu yana olan aşırı büyüme, sanayileşmenin bu büyük yıkımı yarattığı şeklindeki bu tespitlerin bu doğrultuda olduğunu hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla sanayileşmeyi ve sanayiye, sermayeyi önceleyen bir yasanın burada iklim krizini, iklim krizine bağlı önemli problemleri engellemekte yetersiz kalacağı düşüncesindeyiz. Bu çerçevede, başından beri son derece değerli eleştiriler, tespitler ve değerlendirmeler yapan sayın milletvekillerinin görüşlerinin dikkate alınmasının çok önemli olduğuna inanıyorum bir yurttaş olarak. Evet, burada ben Türk Tabipleri Birliği temsilcisi olarak aranızdayım ama aynı zamanda yurttaş kimliğimle sizinle birlikteyim. Aynı zamanda Antakyalıyım. Antakya'da, deprem bölgesinde çok ciddi bir ekokırım riski yaşanmakta; orada, inşaat faaliyetlerin çok hızlı yarattığı, Temiz Hava Platformunun da net verilerle belirlediği ciddi bir hava kirliliği söz konusu. Türk Tabipleri Birliği ile Temiz Hava Platformunun yaptığı son çalışma sonucunda gözlemlendi ki oradaki hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü'nün kabul edilebilir sınırlarının çok daha üstünde. Aynı zamanda bu süreçte, molozların kaldırılması sürecinde zeytin ağaçlarımızın da yok edildiğini; vadilerimizin, sulak alanlarımızın gene bir anlamda ciddi bir ekokırıma uğradığına sizlerin dikkatini çekmek isterim. Bizim bölgemizde ciddi bir gıda krizi -yalnızca bölgede değil çünkü biliyorsunuz, deprem bölgesi Türkiye'nin gıda ihtiyacının yüzde 20'sini sağlayan bir bölge- genelde Türkiye'de bir gıda krizi olma riskinin olabileceği tehlikesine dikkat çekmek isterim. Buradaki konuşmalarda beni en çok mutlu eden şey, özellikle iklim yasasından önce ekokırım yasasının çıkması gerekliliğinin sayın milletvekillerimiz tarafından vurgulanması oldu. Bildiğiniz gibi, biz İklim Adaleti Koalisyonu olarak - çünkü Türk Tabipleri Birliği İklim Adaletli Koalisyonunun bileşenlerinden biri- 28 bin ıslak imzayla Meclise başvurduk; maalesef, Meclis bunu görüşmeyi kabul etmediği için Çevre Komisyonunda, biz bu konuyu adalete yansıttık ve şu anda bizim, yasayla ilgili görüşülme önerimiz istinaf mahkemesinde. Yurttaşlar olarak sesimizin Mecliste duyulmasını, bu konuda varoluşsal meselelerin

birlikte konuşabileceğimiz ortamların yaratılmasını istiyoruz. Bu bağlamda, ekokırım yasasının -şu an 27 Avrupa ülkesinde kabul edilmiş durumda, Azerbaycan'da kabul edilmiş durumda- ülkemizde de kabul edilmesini bekliyoruz çünkü ekokırım derken geri dönüşsüz doğa tahribatlarını, geniş alanlardaki doğa tahribatlarını vurgulamış oluyoruz. Buralarda ne yazık ki şu anda beton santralleri, taş ocakları şirketleri benim bölgemde, memleketimde çok ciddi bir ekokırımı yol açıyorlar ve bunlar kendilerine uygun görülen cezalar verip çalışmalarına devam ediyorlar. Dolayısıyla bu yasadaki cezalandırma şeyinin de etkili olamayacağı kanaatindeyiz.

Sonuç olarak son derece sık kullanılan katılımcı ve şeffaf yönetim anlayışının Mecliste, gerçekten, gerçek anlamda uygulandığını görmek ihtiyacında olduğumuzu söyleyerek sözlerimi sonlandırmak isterim ve en büyük eleştirimizin de Türk Tabipleri Birliği olarak, bu yasada sağlıkla ilgili alanın, bu kadar önemli olmasına rağmen iklim krizinin sonuçlarının sağlığa yansımalarının hiç göz önüne alınmamış olması ama eminim ki yasa bu hâliyle çıkmayacak. Bu değerlendirmeler, eleştiriler ve tespitler çerçevesinde daha geniş tartışma olanakları bulabilirsek, bu çerçevede yeni düzenlemeler yapılabilirse -ki sizlerden bunu bekliyoruz yurttaşlar olarak- yeniden bir araya gelmeyi umut ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Demet Parlar'a teşekkür ediyoruz.

İklim Ağından Özlem Katisöz, buyurun.

AVRUPA İKLİM EYLEM AĞI TÜRKİYE İKLİM VE ENERJİ POLİTİKALARI KOORDİNATÖRÜ ÖZLEM KATISÖZ - Sayın Başkan, değerli vekiller, Bakanlık temsilcileri ve değerli sivil toplum temsilcisi meslektaşlarım; öncelikle Komisyonda söz fırsatı için 15 sivil toplum kuruluşundan oluşan İklim Ağı adına teşekkür ederek başlamak isterim.

2021 yılından beri iklim kanununu çalışan bir ekip olarak buradayız ve bu sürece katkı verme fırsatı bizi mutlu etti. Dilerdik ki kanunun yazım sürecinde de bu fırsatı elde edebilseydik ama bugün buradayız, en azından kanuna katkı sürecinde elimizden geleni yapmak istiyoruz.

Sizlerin de çok iyi bildiği gibi ve burada da konuşulduğu gibi, Türkiye aşırı hava olaylarına karşı Avrupa'nın en kırılgan ülkesi, bilimsel araştırmalar da bunu ortaya koyuyor. Emisyon artışlarının önüne geçemediğimiz sürece iklim değişikliğinin devam etmesiyle beraber Türkiye'de etkiler bugüne kıyasla daha da kritik olacak. Diğer yandan, yine burada defalarca konuşulduğu gibi, küresel ticaret ve ekonominin karbonsuzlaşma yolunda olduğunu ve buna uyum sağlamayan ülkelerin geride kalma riskiyle karşı karşıya bulunduğunu da görüyoruz ki bugün burada Avrupa Birliğindeki Yeşil Mutabakat ardından başlayan süreçle iklim kanununu da konuşuyoruz. Dolayısıyla bizim güçlü bir iklim politikasına ihtiyacımız var ve bu yüzden de güçlü bir iklim kanunu istiyoruz; burada olma nedenimiz de tam olarak bu. Bu kanunu iklimi olduğu kadar ekonomimizi ve bizi yani toplumu koruyan güçlü bir kanun hâline getirmek için katkı vermek; bunun için buradayız.

Bizler iklim kanununa nasıl bir perspektiften yaklaşıyoruz? Sayın vekilimiz başlangıçta "temel kanun" ifadesini kullandı; bunun bir temel kanun olmasının ilk şartı, kanunun iklim değişikliğiyle mücadelede nasıl bir politika izleneceğine ilişkin belirgin net bir yol haritasını ortaya koymayı sağlamasıdır; bu, bize ve sektörlerle öngörü getirecek. Hangi açıdan bir öngörüdür bahsediyoruz? Türkiye net sıfır yani karbonsuzlaşan, kirli sektörleri geride bırakan bir ekonomiye geçişi kimse işsiz kalmadan, ülkenin sanayi sektöründe nitelikli bir dönüşümü de sağlayarak daha öngörülebilir bir şekilde planlayabilir. Net sıfır dönüşümünü Türkiye için maliyet değil fırsat perspektifinden görmeliyiz ve bugün harekete geçmeliyiz, ertelememeliyiz eylemi. Fırsat perspektifiyle neyi kastediyoruz? Burada aslında konuşuldu ama özetlemek gerekirse birincil olarak enerji dönüşümü karbonsuzlaşmanın merkezi. Enerji dönüşümü, dışa bağımlılıktan kurtulmak, dış borcu azaltma, yenilenebilir enerjiye geçişle enflasyonu düşürme gibi yan faydalarla geliyor. Ayrıca, istihdam alanlarının yaratılması... Biliyoruz ki rüzgâr ve güneşe dayalı bir sistem kömüre göre 4-5 kat daha fazla istihdam yaratıyor. Rüzgâr ve güneşi merkeze alan bir sanayi sistemi, yüksek teknoloji, katma değerli yatırım alanları geliştiriyor; işsizlik ve yoksullukla mücadele olanakları yaratıyor, ölü yatırım riskini ortadan kaldırıyor. Sağlık ve çevre maliyetlerine geldiğimizde ya da adalet sorununu ortadan kaldırma fırsatlarına baktığımızda, kömür sektöründe çalışan işçilerin maruz kaldıkları güvensiz, güvencesiz ve sağlıksız çalışma koşulları kömür kullanımının maliyetlerinin adaletsiz bir şekilde dağılmasına da neden oluyor. Oysaki Türkiye sahip olduğu güneş ve rüzgâr enerjisi potansiyeliyle temiz bir hava, sağlık ve çevre açısından tüm vatandaşların faydalanmasını sağlayabilir. Ayrıca, saha araştırmaları da kömür sektöründe çalışan maden işçilerinin, termik santrali işçilerinin geleceklerini kömür sektöründe görmek istemediğini, çocuklarına başka bir kader çizmek istediklerini ortaya koyuyor. İklim kanunu adil geçişle kömür sektörü işçilerinin kuşaklar boyunca yayılan kaderini değiştirip onların ve ailelerinin nitelikli işlerle çalışmaların önünü açabilir. Bu fırsatların kanuna yansımaları için, güçlü bir iklim politikası için kanunda öncelikli olarak şu konuları yeniden düzenlenmesini talep ediyoruz: Kanun, iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik en temel adım olan mutlak sera gazı azaltımını yani bugün itibarıyla emisyonları azaltmayı sağlayacak bir yolu garanti edecek şekilde yeniden düzenlenmeli. Bugün güncel ulusal katkı beyanımız 2030'a kadar emisyonları yüzde 33 artırmayı ve bu artışın 2038'e kadar devam etmesini öngörüyor, azaltım politikaları erteleniyor ve iklim aciliyeti geciktiriliyor dolayısıyla ulusal katkı beyanına atıf bu kanunu iklimi koruyan, iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı veren bir kanun hâline getirmiyor. İklim Değişikliği Başkanı Sayın Halil Hasar'ın da belirttiği gibi, on sene sonra emisyon azaltımı konuşmamak için bugün kanunu doğru şekilde düzenlemeliyiz. Kanun teklifi iklim politikasının ana eksenini tanımlamalı ve net olarak emisyon azaltım hedeflerini ya da mutlak emisyon azaltım ifadesini içermeli. İklim kanunu çerçeveyi, gidilecek yolu belirlemeli; kurumlar kısa ve orta vadede hayata geçirilecek somut ara hedefleri ve bu hedeflere yönelik önlemleri, eylem ve sorumlulukları buna göre detaylandırılmalı. Kömür gibi çevreye zararlı ve kirli sektörler ortadan kalkarken bu sektörde çalışan işçilerin ve yerel halkın mağdur olmaması yani insanlar işsiz kalmadan, kentler ekonomik olarak zayıflamadan herkesin bu değişime uyum sağlamasına yardımcı olacak bir mekanizmayı kurmalı. Bu tür bir mekanizmaya olan ihtiyacın bugünden olduğunu Zonguldak, Ermenek gibi kömür bölgelerindeki duruma bakarak zaten görüyoruz. On yılda kömür madenciliği istihdamı yüzde 26 azaldı, bu eğilim devam ediyor. Yatağan ve Afşin'deki termik santrallerde işten çıkarmalar, Çayırhan'da özelleştirme gündemiyle gelen olası hak kayıplarına karşı işçi mücadeleleri bu küçülmenin güncel örnekleri. Çalışanlar güvensiz, güvencesiz bir gelecekle baş başa bırakılıyor. Bu kanun "adil geçiş" kavramını tanımlıyor; bu, çok iyi ve olumlu bir yaklaşım, aslında tüm bu kaygılarımızı giderecek de bir yaklaşım belki ama net sıfır emisyon ve ekonomik düzene geçiş

için gerekli adımları ve önlemleri içeren, somut adımları ve önlemleri içeren bir mekanizmanın kurulması da bir o kadar önemli. Emisyon ticaret sistemi gelirleri, karbon yoğun bölgelerin yeniden dönüşümü ve yeşil dönüşümü için; sektör çalışanlarının güvenliği, güvenceli geçişi, yöre insanları için yeşil yeni bölgesel ekonomilerin kurulması için harcanmalı. Kuraklıklar, seller, sıcak dalgaları ve orman yangınları gibi tehlikelerin kısılcacında olan bir coğrafyadayız. Coğrafyamızı ve yurttaşlarımızı iklim değişikliğine uyum politikalarıyla korumak bizim için yaşamsal önemde. Muğla'daki orman yangınlarını, Bozkurt'taki sel felaketini hatırlayalım; somut uyum hedeflerine ihtiyacımız var. Doğa koruma ve iklim ilişkisini güçlendiren bir kanuna ihtiyacımız var. Ormanları korumadan, korunan alanı arttırmadan yutak kapasitesini artırmak ve 2053'te net sifıra ulaşmamız imkânsız. Korunan alan oranının yüzde 30'a çıkması kanunda düzenlenmeli. İklim politikalarının ve iklim hedeflerinin belirlenmesi, izlenmesi, raporlanması ve denetlenmesi süreçlerinin tasarımı ve uygulamasında esasların şimdiden belirlenmesi iklim kanununun işlevsel olması için kritik. Tasarımda kapsayıcılık, bağımsızlık, bilim temellilik ilkeleri eklenmeli; uygulamada eşgüdüm, izleme, denetimde şeffaflık ile hesap verebilirliği garanti altına alacak yapılar kurulmalı. Bağımsız bir bilim kurulunun kanunla önerilmesi bunu sağlayacak, güven verecek önemli bir adım olur.

ETS kısmına gelirse: Emisyon ticaret sisteminin düzenlenmesinin ilkelerini bilmiyoruz, teklifin bu metninde göremiyoruz bunu, anlayamıyoruz. O nedenle, azaltıma hizmet edip etmeyeceğine dair bir değerlendirmede de bulunamıyoruz ama bize göre eğer emisyon ticaret sisteminin azaltıma hizmet etmesi gerekiyorsa, bu öngörülüyorsa ve bunun başarılması isteniyorsa emisyon ticaret sistemi 2053 net sifır hedefine uyumlu bir üst sınır ve kademeli olarak düşürme ilkesine dayalı bir mekanizma olarak tasarlanmalı ve bu, kanunda ifade edilmeli.

Şunu hatırlamakta fayda var: Azaltımı hedeflemeyen bir emisyon ticaret sistemi gelir de yaratamaz. Biz burada emisyon ticaret sisteminin gelirlerinden bahsediyoruz ama azaltımın olmadığı bir sistem işlemez, sistemin işlemediği durumda da zaten gelir oluşmaz. ETS'yi düzenlerken caydırıcı cezalar konulmadığını görüyoruz, uygulamaya geçişte gecikmeye neden olabilecek uzun geçiş süreleri önerildiğini görüyoruz. Bunlar üzerinde de yeniden çalışılmalı ve yeniden düzenleme yapılmalı. Emisyon ticaretinden elde edilecek gelirin iklim afetlerinde zarar gören fosil yakıtlardan çıkış süreciyle adil geçiş ihtiyacı duyan çalışanlara, yöre sakinlerine harcanması da yine bu kanunda garanti altına alınmalı.

Özetle, bu kanunun adaleti tesis eden, bedeli kirletenlerin ödediği, faydayı geniş toplumsal kesimlere sağlayan, net sifır ekonomiye geçme isteğini destekleyen, ülkenin sadece bugününü değil geleceğini de gözetten bir vizyonu ortaya koyan bir düzenleme olmasını talep ediyoruz. Bunlar genel değerlendirmelerimiz, madde madde kanun teklifini inceledik, detaylı katkılarımızı yapmak üzere de fırsat verilmesini isteriz.

Teşekkür ederiz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Katsöz'e teşekkür ediyoruz.

İklim Adaleti Platformundan Caner Gökbayrak.

Buyurun.

İKLİM ADALETİ KOALİSYONU TEMSİLCİSİ CANER GÖKBAYRAK - Merhabalar, ben İklim Adaleti Koalisyonundan Caner Gökbayrak.

İklim Adaleti Koalisyonu 81 kurumsal bileşenli, 100'ün üzerinde de bireysel katılımcısı olan bir koalisyon ve iklime yönelik mücadeleler yürütüyoruz. Bununla birlikte, biz aslında, iklim kanunu Meclise gelir gelmez bugün için bir basın açıklaması yayınladık. Merak etmeyin, tabii ki de basın açıklamasını burada okumayacağım, başlığını okuyacağım sadece: "İklim kanunu değil, yıkım kanunu" Niye öyle dedik? Çünkü eğer iklim kanunu bu hâliyle olursa bu bize yıkım getirecektir, çok net çünkü iklim kanunu dediğimiz şeyin içinde olmasını beklediğimiz şeyler burada yok. Burada zaten birçok milletvekilimiz ifade etti, ben de şimdi özet geçeceğim; hepsini ayrı ayrı, uzun bir şekilde anlatmayacağım, özet geçeceğim ama biz bunu beklemiyorduk, açıkçası beklemiyorduk. Açıkçası, 2022'de sızdırılan iklim kanunundan bile daha aşağıda bir kanun gördük; bu bizi üzdü, gerçekten üzdü ama bunun dışında umarım daha iyiye gidiş, daha buradaki söylenenleri de toparlayan bir yöneliş olacaktır.

Beklenenin çok altında dedim, evet çünkü kapitalizmin metalaştırmadığı bir tek havamız vardı, şu anda o havamız da metalaştırılmaya çalışılıyor yani iklim kanunuyla havamız bir çeşit piyasalaştırılıyor ve bir ticari mekanizma oluşturuluyor. Oysa bir ay önceye kadar biz yaz sıcaklarını yaşadık neredeyse yani aslında "iklim kanunu" dediğimiz şeyin ne kadar öncelikli olduğunu ve ne kadar hızlı bir şekilde, iklim krizinin o bilimsel öngörülerin bile üzerinde ne kadar hızlı geldiğini çok net görebiliyoruz hepimiz, çok net farkındayız ve belki de çok hızlı bir şekilde çok daha öngörmediğimiz şeyler ortaya çıkacak, çok daha hızlı bir şekilde gelişecek ama bizim bunları çok hızlı bir şekilde aşip çok daha iyi sonuçlara ulaşmamız lazım. O zaman ne yapıyoruz burada? Onu biraz değerlendirelim.

STK görüşlerinin aslında alınmasını beklerdik bu kanunun tasarımı. Tabii ki akademik görüşler belki alınmıştır ama yeterli olmadığını görüyoruz çünkü burada eğer akademik görüşler genel olarak alınmış olsaydı belki söylenen şeylerin hiçbirini burada söylenmeyecekti, belki de bunlar yansıyacaktı.

Partilerin üstü bir kanun olmasını beklerdik çünkü bu Türkiye'nin kanunu. Evet, hepsi Türkiye'nin kanunudur ama bu geleceğimize. Bakın, on iki bin yıllık bir geçmişten bahsediyoruz. Şu Anadolu, bu kadim topraklar on iki bin yıllık, daha insanın kendine "insan" demeye ilk başladığı zamanlar, o zamanlardan beri bu topraklar üzerinde yürüyen bir insanlık soyu var ve biz bu insanlık soyunun geleceğini tartışıyoruz; geleceği nasıl şekillendireceğimizi bu kanun belirleyecek, o kadar önemli. O yüzden de bu kanunun, iklim kanununun -iklim adaleti kanunu olsaydı keşke adı, şimdi öyle telaffuz ettim- iklim adaleti kanunu şeklinde, partilerüstü ve STK'ler ve akademisyenlerin de katkılarıyla çok daha değerli olmasını bekliyoruz.

Evet, biz bunu aslında bir yeşil boyalama olarak görüyoruz çünkü gördüğümüz kanun -burada yine çok net bir şekilde ifade edildi- bir iklim kanunu değil, iklim ticareti kanunu. Çeşitli ifadeler konuldu, eğer bu kanunun adına -hadi siz "iklim" diyeceksiniz- "iklim kanunu" değil de "iklim ticareti kanunu" deseydiniz gerçekten burada bu kadar insan olmazdı. Biz geldik yine ama biz iklim ticareti kanunu şeklinde olsaydı en azından bu mekanizmayı da eleştirmek için geldik çünkü bizim için gerçekten de sera gazına yönelik bu işte, çıkarılan bir piyasa, gerçekte, aslında tam anlamıyla halkın sırtına yüklenecek bir piyasadır; bunu hepimiz biliyoruz. Bu piyasa, sonuçta bir piyasa yaratılıyor, bunun üzerinde bir fiyatlandırma oluşturulacak, bu fiyatlandırma da

maliyete yansiyacak ve maliyet de bizim halkın üstüne gelecek ve halkın üzerinden yaratılan bir piyasada bu işi çözmeye çalışıyoruz; bunun çok da geçerli olduğunu düşünmüyorum.

İklim krizi sadece sera gazı salımı değildir. Zaten sadece sera gazı salımı olarak görüldüğü için belki de bu noktaya geldik. İklim krizi aslında ekolojik krizin bir yansımasıdır, bugünüdür. En tepesinde "Bundan sonra artık çok daha kötü şeyler olacak." dediği yerdir çünkü yok ettik, ormanlarımızı yok ettik, çünkü derelerimizi kirlittik. İnanın, bilmiyorum, Türkiye'de temiz dere kaldı mı? Ben Bursa'dan geliyorum, Bursa Su Kolektifi üyesiyim, İklim Adaleti Koalisyonunda kurucusu ve birlikte mücadele ettiğimiz arkadaşlarla... Burada Bursa milletvekillerimiz var ve şunları çok iyi görüyorum: Nilüfer Çayı'ndan söz edildi, Ergene'yi biliyoruz ama bir tane dere yok, Türkiye'de temiz bir tane dere yok ve iklim krizinden, iklim kanunundan konuşuyoruz. Suyun en değerli olduğu, suyun en önemli olduğu bir konuda, şu iklim kanununda "Biz derelerimizi de temizlemek için şöyle şöyle önlemleri alacağız, böyle arıtmaları temizleyecek, kaçak sanayiye böyle engelleyeceğiz." diyen bir tane cümle yok ve bunun dışında daha neler yok. Onları da söyleyeyim hemen: Sera gazı takvimi yok yani sera gazı azaltılmasına yönelik bir takvim yok. Bunu bunun için yapıyoruz. Aslında çok net olarak şunu görüyoruz biz: Bu Avrupa Birliği'nin dayatması sonucu oluşan bir kanun şeklinde, şimdi, şu anda geldi buraya ama hani bu kadar da böyle insanın gözüne batırılmaz. Belki biraz da içine iyi bir şekilde, değişik, böyle yeşil boyama şeklinde yapmasaydınız da... Ne olabilirdi? İklim krizinin...

Dere ve göllerimiz. Bakın, göllerimiz Bursa'da çok can çekişiyor ve bununla ilgili yapılması gereken çok şey var. Suyu yönelik ve su altı kaynaklarının korunmasına yönelik ciddi çalışmalar yapılması lazım. Eğer su altı kaynaklarını korumazsak... Doğanın imbiğinden geçmiş o su kaynaklarımız sanayi tarafından kirleniyor. İlk önce kaçak... Çok iyi biliyorum, Bursa'da o kadar çok boyahane var ki. 1 tane yasal kuyusu var, en az 3-5 tane kaçak kuyusu var ve yer altından harıl harıl su çekiyorlar. İşte, bize söylüyorlar ya: "Tatlı suyun yüzde 70'ini tarım kullanıyor." Yalan. Biz çok iyi biliyoruz, Bursa'da öyle değil. Bursa'da geçen yıl ağustos ayında Uludağ'dan bir damla su gelmeyen o Nilüfer Çayı'nı besleyen derelere, bir damla su gelmeyen Nilüfer Çayı'na, o Nilüfer Çayı'na yalnızca arıtılmış denen, arıtılmış olduğu mümkün olmayan o suyun aktığına, nereden geldiğine biz de hayret ettik çünkü bir damla su yoktu. O kadar çok su, o dere yatağını, o Nilüfer dere yatağını tamamen doldurulacak su Uludağ'dan bir damla su gelmediği hâlde akıyordu ve inanılmaz bir kirlilikle, hiçbir amaçla kullanılmayacak kadar, elinizi soksanız yıkamak için çok uğraşacağınız inanılmaz bir kirlilikte akıyordu ve bunlar çok kötü, bunları aşmamız lazım, çok hızlı aşmamız lazım çünkü tükeniyoruz.

Kaliteli üretimi teşvik ve kalitesiz üretimi cezalandırma yok. İklim diyoruz, yaptığımız aslında... Kapitalizm artık o kadar vahşileşti ki en iyi bildiğimiz, kaliteli dediğimiz markalar bile çok hızlı bozulan ürünler yapıyorlar ve bunlar aslında halkı çok hızlı bir şekilde tüketime zorlayıcı, tüketime şartlandırıcı ve o küçük parçanın bozulduktan sonra onun yenisini almanın daha kârlı olacağı, onun onarılması yerine yenisinin daha kârlı olacağı bir noktaya taşıdı. Bu da tam da bu noktada yeniden üretimi, yeniden kirliletmeyi, yeniden karbon kirliletmeyi, yeniden karbon salımını ve bununla birlikte ekolojik yıkım ve iklim krizini doğuruyor. Kaliteli üretim olmadan, kalitesiz üretime cezalandırma olmadan iklim kanunu olmaz; bunlar mutlaka olmalı.

Ve iklim göçleri yok. Ya, iklim göçü... Biz Orta Doğu'nun kenarındayız, şimdi bu iklim krizi bağıra bağıra geliyor, geldiği zaman, o gelen aşamada bize gelecek o göçleri nasıl karşılayacağız, onları nasıl elimine edeceğiz? Bunlara yönelik hiçbir şey yok.

Ve cezalar... Kanuna baktık, gülünç denecek kadar cezalar... Ne bileyim yani şimdi mesela, "arıtılmış" denilen, güya arıtılmış suları boşaltanlara diyelim ki bir ceza kesti; Çevre, Şehircilik Bakanlığı gitti, denetledi, ceza kesti. Kestiği ceza... O zamana kadar geçen durumda o kadar büyük bir kârı var ki onu o hâlde yaptığı için, o kesilen cezanın hiçbir yaptırımını yok; cezalarla bu iş olmaz. Güçlü yaptırımlar olmadığı sürece, kapatmaya yönelik, öncelikle bir gün, belki beş gün, sonra tümüyle kapatacak bir yaptırımlar olmadığı sürece, hiçbir şekilde bu çözülmez.

Ve maliyet... Maliyet tamamen halkın sırtına yükleniyor bu karbon piyasasıyla ve özel sektör yükümlülüklerinin şirketlerin kendi öz kaynaklarıyla değil vergilerimizle fiyatlandırıldığı bir mekanizma yaratılıyor. Yaratılan mekanizma tabii ki bir teşvik içeriyor, "kamu-özel sektör iş birliği" diyor ama bunun yanında, vergilerimizle birlikte kamunun da finansmanın içine girdiği zaman... Şunu yapın: Eğer gerçekten de bu krizi yaratan sermaye ise -gerçekten de öyle- o zaman o elini taşın altına koysun, bütün o maliyeti artık biraz da kârından ödün vererek o karşılasın, vergilerimiz değil. Biz teşviklerimizi başka yönere sevk edelim. Niye ormanları gençleştirmek için, ormanları büyütmek için bir çaba harcamıyoruz? Onun yerine tamamen yok eden, tamamen madene açan, tamamen yıkan bir politika izliyoruz. Yine sulak alanlarımız da öyle, sulak alanlarımız da yok ediliyor. Bunlar iklim krizinin temel yutakları, karbon yutak alanları ve bunların da desteklendiğini biz kanunda göremiyoruz.

Kirletici sanayi yatırımları çok, bunların yanında, burada söylendi, çimentodan çok söz edildi; evet, doğrudur. Aynı şekilde, Türkiye sadece çimento değil demir çelik ülkesi de oldu. Demir çeliğin birçoğu belki de elektrik ark ocaklarında üretiliyor ama o elektrik ark ocağında tüketilen elektrik nereden geliyor? Bakın, İngiltere -yıllar önce incelemiştik de hâlâ öyledir herhâlde- kapitalizmin doğduğu İngiltere demir çelikte dünyada 18'inci sıradaydı, Türkiye 5'inci sıradaydı; bu çelişki.

Ekokırım, İklim Adaleti Koalisyonundan doğdu ve bu, gelişerek diğer platformların da içine katıldığı kendi başına bir grup hâline geldi ve biz 28 bin küsur -29 bin diyelim- 29 bin imza halktan toplayarak Meclise 29 bin tane imza getirdik. Dedik ki: "Eğer bu ekokırım kanununu çıkarırsanız, biz iklim krizi değil, ekolojik krizi dâhil her şeyi engelleyecek bir temel argüman yaratabiliriz." Ama ne oldu? Mecliste bu değerlendirilmedi, arşive kalktı. Davaya taşındık filan ama niye böyle oldu? Türkiye'nin bu kadar değersiz mi halkı? Bu 28 bin küsur, 29 bin imza bu kadar değersiz mi? Hepimiz, biz çalıştık; teker teker sokaklarda, pazarlarda imza topladık, insanlara da imza attırırken üzerinde ne olduğunu anlattık. Her biriyle çok ilgilendiler, çok memnun oldular. İnanın, başı kapalı teyzeler, yaşlılar, gençler çok sevinerek imza attılar. Her biri çok değerlidir, bunun üstüne geçilmemesi lazım.

Ne bekliyoruz? Yirmi gün, belki bir ay çeşmelerimizden suyun akmadığı günlerin mi gelmesini bekliyoruz? Kuraklıktan insanların aç olarak ölmesini mi bekliyoruz? Tarımla ilgili hiçbir şey yok kanunda. Ya da susuzluk sonucu krizlerin, insanların birbirlerini öldürdüğü ya da yaraladığı durumların olmasını, oluşmasını mı bekliyoruz? Bu kanun çok önemli, bu kanun geleceğimizin kanunu. O yüzden de şimdiden şunun altını çizelim: Buradaki sayın bürokratlarımız bir yük altında. Ben burada birçok eleştirinin çok da yararlı olduğunu düşünüyorum ve ben bu kanunun bu hâliyle çıkmayacağını da düşünüyorum. O yükü de

taşıyarak, bizim de eleştirilerimizi içine katarak çok daha iyi hâle geleceğini düşünüyorum. Umarım böyle olur, umarım böyle geçmez.

Teşekkürler.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Caner Bey'e teşekkür ediyoruz.

Son olarak Finansal Kurumlar Birliği adına Mehmet Karakılıç'a söz verelim ve yorulduk arkadaşlar, bir saat ara vereceğiz.

Buyurun.

FİNANSAL KURUMLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETER YARDIMCISI MEHMET KARAKILIÇ - Teşekkürler Sayın Başkan.

Efendim, Finansal Kurumlar Birliği olarak bu taslak dün elimize ulaştı. Dolayısıyla çok kısa bir süre inceleme imkânımız oldu ama ben yine de bu kısa süre içerisinde tespit edebildiğim -eksiklik demeyeyim de- önerilerimizi kısaca sıralamak istiyorum.

Bizim birliğimiz aynı zamanda Leaseurope üyesi, European Finance üyesi ve Avrupa Birliğinde bu konuda olan bitenle az çok ilişkiliyiz, haberimiz oluyor. Özellikle leasing şirketlerinin bu konuda neler yaptığına ilişkin bir miktar bilgiye sahibiz.

Ben çok kısaca şöyle ifade edebilirim: Bu teklifin AB uyumlu olabilmesi için öncelikle bu emisyon ticaret sisteminin regülasyonu oluşturulmalı ve serbest karbon tahsisatları konusunda kanaatimce AB modeli biraz daha yakınsanmalı yani orada bir miktar daha konu bilimsel ele alınıyor. Bu sınırdaki karbon mekanizması AB'yle paralel hâle getirilmeli ve Türkiye'nin ticari avantajlarını koruyacak şekilde dizayn edilmeli. Özellikle yeşil tahviller ve sürdürülebilir finansman araçları için net bir regülasyona ihtiyaç duyulduğunu düşünüyorum. Muhtemelen bilahare Bakanlığımız gereken alt düzenlemeleri yapacaktır ama ben bu aşamada özellikle bu konunun önemli olduğunu belirtmek istiyorum. Bu yatırımları destekleyen leasing ve finans kuruluşlarına birtakım teşvikler sağlanmalı ki bu konu finans kesimiyle el ele verecek şekilde amacına uygun biçimde yürüsun. Özellikle leasing sektörü özelinde bir yeşil finansman ve leasing modeli oluşturulabilir. Bu modele uygun finansman araçları tanımlanabilir. Elektrikli ve düşük karbonlu araçların leasingi için özel teşvikler, indirimler sağlanabilir. Leasing şirketleri için karbon kredisi mekanizması oluşturularak düşük karbon salımlı varlıkları finanse eden firmalara karbon kredisi ticaretinde birtakım avantajlar getirilebilir. Bunların örneklerini Avrupa'da görüyoruz. Eğer Bakanlığımız uygun görürse ben daha detaylı bir çalışmayı kendilerine arz ederim.

Teşekkür ederim çağırduğunuz için.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Herkese katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Bir saat ara vereceğiz, bir saat sonra maddelere geçeceğiz.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Başkanım, bir öneride bulunsak...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Tabii.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Çok teşekkür ederiz.

Arkadaşlar da konuştular ama görünen o ki ciddi, ilave edilmesi gereken, açılması gereken konular var. Aslında her ne kadar alt komisyonlar "Biz bu konuyu görüşmeyeceğiz, yetki ana komisyonda." demiş olsa bile ben bunun daha detaylı... Çok bir şey kaybetmiş değiliz, zamanımızın da olduğunu düşünüyorum, daha yeni. Tekrar ele alıp hem maddeler düzeyinde hem bütüncüllüğü üzerinde değerlendirilse, alt komisyonlara gönderilse çok daha kıymetli olmaz mı diye düşünüyorum. Bunu önermek istedim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Biz sizin arkadaşlarınızla görüştük. Şimdi bu arada bir görüşeceğiz, varsa önerileri, katkıları, tabii ki alırız. Yani bu kanun teklifi sizin de, herkesin de dediği gibi hepimizin ortak kanunu yani siyasi bir amacı yok, bir şeyi yok. Bu, tamamen hepimizin geleceğini ilgilendiren, ortak duyarlılığımızı içeren bir kanun. Bu yüzden katkısına inandığımız ne varsa alırız tabii ki.

Teşekkürler, sağ olun.

Kapanma Saati: 15.22

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 17.00

BAŞKAN: Mehmet Galip ENSARİOĞLU (Diyarbakır)

BAŞKAN VEKİLİ: Muhammet Müfit AYDIN (Bursa)

SÖZCÜ: Sadir DURMAZ (Ankara)

KÂTİP: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

----- 0 -----

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Değerli arkadaşlar, teklifin 1'inci maddesinin görüşmelerine başlıyoruz.

Madde üzerinde söz talebinde bulunanlara sırasıyla söz vereceğim.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Başkanım, usulen ben bir şey söyleyebilir miyim?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Sayın Başkan, konuklarımız gelmediler ama bir önerimiz var. Şimdi, üzerinde bu kadar görüşme yapıldı, bu görüşmeler sonrası bizim şöyle bir noktaya gelmemiz mümkün mü acaba diye konuşuyoruz. Gerçekten bu yasada ciddi sorunlar var, farklı kesimlerin yeterince görüşünün alınmadığı açıkça belli oluyor. Bunu tekrar değerlendirmek mümkün mü? Dolayısıyla, bu bakımdan bir ara önerimiz bu yasanın bu konuyla ilgili tekrar ele alınması konusu. Ancak ısrarla devam edilirse de bunun edilmemesini arzu ediyoruz, edilirse de görüşümüz şu: Gerçekten bunu "iklim kanunu, yasası" şeklinde tanımlarsak bizim gerçek anlamda İklim Kanunu Teklifi'mizin ya da görüşlerimizin oluşmayan bir zeminde adının böyle olmasının uygun olmadığını düşünüyoruz. Eğer öyle çok zorlanılıyorsa bir "karbon piyasa yasası" şeklinde bunun geçirilmesinin daha iyi olacağını düşünüyoruz. Aksi takdirde, gerçekten iklimle ilgili uğraşan bütün arkadaşlarımızın kaygısı şu: Gerçek anlamda bir iklim kanununun çıkarılması çok elzem ve acildir. Ancak bu onu karşılayan bir yasa teklifi değildir diye düşüncemiz var.

Neden bilmiyorum ama Komisyonumuz gelmedi.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Komisyon geliyor.

Tabii, Komisyona geldi, bu maddelere geçtik, maddeleri de tartışacağız. İsmi de değişikliğiyle ilgili siz önerge verirsiniz ve bunun gerekçelerini söylersiniz, Komisyon tartışsın, Komisyon meseleyi ele alsın. Ancak şimdi geri çekme, durma, ileri bir tarihe erteleme; bu biraz çok şey değil. Zaten iki yıldır, üç yıldır üzerinde çalışılan, son dönemde de çok yoğun bir şekilde aslında bütün kurumlarla, STK'lerle ve birçok kesimle üzerinde çok ciddi teknik çalışmalar yapılan bir teklif, hem bizim uluslararası yükümlülüklerimizin de gereği hem de bu iklim değişikliğiyle ilgili zararların aza indirilmesiyle ilgili birtakım zorunluluklar ve beklentiler var, bunları karşılamamız lazım yani bunu öteleyebilme şansımız yok. Ama maddeler üzerinde siz bu anlamda eleştirilerinizi, görüşlerinizi söz alarak iletirsiniz, Komisyon değerlendirsin.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Başkanım, onu yapacağız ama katılım konusunda, kapsayıcı, müzakere edilerek ortaklaşma konusunda korkunç eksiklik var. Bunu çok net görüyoruz, bugünkü katılım da görüyoruz. O nedenle ben bir kez daha DEM PARTİ olarak bu yasanın eksik hazırlandığını, yanlış olduğunu, içerik olarak iklim kanununun çerçevesine, içerisine çok sığmayan bir durum olduğunu ifade etmek isterim ve dolayısıyla tabii ki maddelerde bunlarla ilgili görüşlerimizi söyleyeceğiz ama bu bütünlüğünü ortadan kaldıracak bir sonuca tekabül etmediğini düşünüyoruz. O nedenle gerçekten bu maddenin ya da bu yasanın bu şekilde geçmiş olmasının Türkiye'deki acil iklim yasasının sağlıklı yapılması bakımından eksik ve yanlış olduğunu düşünüyoruz, tekrar altını çizerek söylemek isterim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

Madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşlar söz talebini iletirse...

Sayın Perihan Koca, buyurun.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

1'inci madde, amaç ve kapsam maddesi. Maddeye baktığımız zaman, kanunun amacını ve kapsamını ifade etmekte son derece muğlaklık söz konusu olduğunu ve kavram karmaşaları olduğunu görüyoruz. Bu karmaşa ve muğlaklığa bağlı olarak asgari düzeyde iklim politikalarına dair alınacak tedbirlerin yine bu maddede olmadığını görüyoruz. Aynı şekilde, çarpık ve karbon salımlı kentleşmeye dair, kent politikalarına dair hiçbir şey bu maddede ifade edilmiyor, söylenmiyor.

Yine, endüstriyel hayvancılığın yarattığı iklimsel tahribata dair bu maddede herhangi bir kapsamın, amacın, hedefin olmadığını görüyoruz. Endüstriyel hayvancılığı özellikle vurguluyorum, özellikle ifade ediyorum çünkü endüstriyel hayvancılık, karbondan çok metan gazıyla anılan bir sektör ve metan gazı karbondan kat kat yüksek sera etkisine sahip ve bu miktarların azaltılmasıyla ilgili herhangi bir tedbir ve tasarruf yine içermiyor bu madde.

Yine, aynı şekilde, aşırı iklim olaylarına dair asgari bir tedbir politikasının olmadığını görüyoruz. Burada sadece muhalefet vekilleri değil, iktidar vekilleri de teklif taslağını sunarken gerekçe metnine dayanarak aşırı iklim olaylarına dair belli vurgularda bulundular. Buna rağmen bu tedbir politikasının kanunda, kanunun hiçbir maddesinde ve 1'inci maddesinde yer almadığını görüyoruz.

Şimdi, buna dair bir sürü örnek verebiliriz tabii ki aşırı hava olaylarına dair, özellikle son üç, dört yıldır yaşadığımız vahim tablolara dair. Ben Akdeniz orman yangınlarında açığa çıkan tabloyu hatırlatmak istiyorum, henüz hepimizin belleğinde taze. Gerçekten, ülke tarihinin en büyük doğal yaşam, habitat kaybını yaşadık ve orada bizzat yaşayarak gördük ki hazırlıksızlık can alıyor, tedbirsizlik can alıyor, müdahale edebilecek kapasitelerin olmaması yine bir sürü yıkıma sebep oluyor. Yangın söndürme helikopterlerinin, uçaklarının olmadığını, ekipmanın olmadığını, yetersiz personel olduğunu, biz bu yıkıcı sonuçların o vahim tablolarda neye, nelere tekabül ettiğini görmüş olduk ama buna dair bir sürü örnek vermemiz mümkünken, gerçekten, yasada - iklim kanunu gibi işte her gün, üç dört gündür Murat Kurum da sürekli bunun propagandasını yapıyor, "Ülke tarihinin ilk iklim kanununu yapıyoruz." diye ama- bu amaç ve kapsam maddesinde bu yıkıcı sonuçlara dair herhangi bir tedbir ve hazırlık ne yazık ki yok .

Yine, kuraklık ve sulak alanların yok olmasına dair, türlerin yok olmasına dair benzeri vurgular ve örnekler verebiliriz. Sulu tarım ve kuraklık ciddi sulak alan kaybına gerçekten yol açıyor ama biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik herhangi bir vurgu yine bu maddede, amaç ve kapsamda yer almıyor. Birkaç veri vermek istiyorum izninizle Doğa Derneğinin açıkladığı verilerden. Doğa Derneğinin açıklamış olduğu verilere göre, son elli yılda dünya genelinde sulak alanların yüzde 35'inden fazlası yok olmuş durumda. Sadece Akdeniz'de 1970 yılından bu yana doğal sulak alanların yüzde 50'sinden fazlasının kaybedildiği verilerle ortaya konmuş. Yine, son elli yılda omurgalı canlı popülasyonlarında yaşanan en büyük azalma yüzde 83'le tatlı su türlerinde meydana gelmiş durumda. Gerçekten devasa rakamlar bunlar, devasa yok oluşlar bunlar aynı zamanda. Mesela, bir örnek, Sibiry'a'da üreyip Akdeniz çevresinde kışlayan ince gagalı kervan çulluğunun nesli tükenmiş durumda. Aynı şekilde, Anadolu'da sulu tarım uygulamalarının desteklenmesi nedeniyle birçok gölün kurduğunu görüyoruz; Tuz Gölü bunlardan bir tanesi, Van Gölü bunlardan

bir tanesi, Seyfe Gölü bunlardan bir tanesi. Gerçekten sulak alanlar bir bir kuruyor, kurutuluyor. Tepeli pelikanların dünya nüfusunun yüzde 9'unun kışlamış olduğu önemli bir havza Marmara Gölü, yine, aynı şekilde tamamen kurumuş durumda. Bu örnekler ve verilere birçok yenisi eklenebilir ama buralardan bile göreceğimiz üzere, çok çıplak bir şekilde, çok net bir şekilde bir yok oluş var sulak alanlarla ilgili ama buna dair hiçbir tedbir, hiçbir tasarruf içermeyen bir madde var. Dolayısıyla, daha kapsamlı, daha bütünlüklü bir kanuna, bir kanun teklifine ihtiyaç olduğu 1'inci maddedeki eksikliklerden ve boşluklardan, kavram karmaşalarından da net bir şekilde ortaya çıkıyor. Biz daha kapsamlı bir yasanın yapılabilmesi için iklim kriziyle, iklim değişikliğiyle mücadeleyi içeren bir bütünlüğün içerilmesi için görüşmelerin ertelenmesini tekrardan talep ediyoruz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

Madde üzerinde 1 önerge var, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 1'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi var mı? Yok.

Gerekeği okutuyorum:

Gerekeçe:

Madde, iklim kanununun amacını belirlemekte fakat "yeşil büyüme vizyonu" kavramıyla başlayarak bu amaca hizmet etmeyeceğini en baştan göstermektedir. Zira "yeşil büyüme" kavramına ilişkin net bir tanım yapılmasa da ekonomik bir büyümeyi işaret ettiği açıktır. "Yeşil büyüme" kavramı, kendiyi çelişen bir kavramdır. Zira Türkiye'nin karbon salımında ilk 20 ülkeden biri olması ve büyümenin salım yapmak demek olduğu atlanmıştır. Yeşil büyümeyle kasıt, emisyon artışını azaltmak ise bu da kanunu işlevsiz kılmaktadır. Çünkü olması gereken salımı artıştıran azaltmak değil eksiltmek, indirmektir. Amaç başlığı açık bir şekilde ortaya konulmayan kanun kadük kalacak ve sadece kalkınma ve piyasa düzenleme kararı olarak varlık bulacaktır.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Bir düzeltme yapabilir miyim?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Ben 1'inci maddeye dair konuşmuştum ama herhâlde orada bir karmaşa oldu değil mi?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Evet.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Tamam.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

1'inci madde üzerinde 1 önerge daha var, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu İklim Kanunu Teklifi'nin 1'inci maddesi (1)'inci fıkrasında ve Kanun Teklifi'nin diğer maddelerinde yer alan "yeşil büyüme" ibaresinin "yeşil kalkınma" şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Nimet Özdemir
İstanbul

Gürsel Erol
Elâzığ

Semra Dinçer
Ankara

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

Nermin Yıldırım Kara
Hatay

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: 1'inci maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... 1'inci madde kabul edilmiştir.

Şimdi, 2'nci madde üzerinde söz isteyen var mı?

EVİRİM RIZVANOĞLU (İstanbul) - Başkanım...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

EVİRİM RIZVANOĞLU (İstanbul) - İklim Değişikliği Başkanımızı bekliyordum ama kayıtlara geçsin diye...

Öncelikle Sayın Başkan, kıymetli bürokratlar, Değerli Komisyon üyesi milletvekillerimiz; öncelikle şunu söyle söyleyeyim: Tabii, bunun adı bir iklim kanunu ama iklimle mücadele tarafının eksik olduğu bir kanun. Evet, ETS bölümünü 2'nci bölümde konuşacağız maddeler oraya geldiğinde ama her şekilde bu kadar uzun bir bekleyişten sonra bunun Meclise gelmiş olmasının bile önemli bir konu olduğunu düşünüyorum. Tabii, iklim değişikliği sadece çevresel değil ekonomik, toplumsal ve politik boyutları da olan küresel bir kriz, bunu hep birlikte görüyoruz her geçen gün. Ülkeler de sanayilerini, tarım, enerji politikalarını, şehirlerini dönüştürmek için bağlayıcı yasalar çıkarıyorlar. Türkiye'nin de küresel rekabette kalması, vatandaşların iklim krizinden etkilenmemesi daha bağlayıcı ve bilimsel ve uygulanabilir bir düzenlemeye ihtiyacı olduğu da aşikâr. Konuşmanın bu bölümünde aslında özellikle iklim değişikliğiyle mücadele için etkin hâle gelebilmek için bazı sorularım olacak. Çünkü bunun eksik olduğunu düşünüyorum. Şimdi, teklif bu hâliyle yasalarsa Türkiye'yi iklim krizine karşı koruyamayacağımızı, uluslararası iklim yönetimiyle uyumlu bir hâle getiremeyeceğimizi düşünüyorum. Hâlbuki, döneğim, bundan birkaç sene önce Konya'da bir iklim şurası yapılmıştı, çok da önemli çıktılar vardı bu iklim şurasında ve orada alınan kararları da hep birlikte buradaki Komisyon üyeleri de eminim takip etmişti. Avrupa Birliği standartlarına uyumlu bir yasa çıkarılması gerektiği de orada açıkça ifade edilmişti, Konya'da yapılan iklim şurasında. Meclis Araştırma Merkezinin raporlarında da birçok farklı ülkelerde başarılı iklim yasaları çalışmalarını ve bunların ülkelerdeki uygulanabilirlikleri bizlerle paylaşılmıştı, Araştırma Merkezi tarafından gelmişti. Burada da amaç net emisyon azaltım

hedefleri, sektörel yol haritaları ve bağımsız denetim mekanizmalarının önemine vurgu yapan kanunlardı. Ancak maalesef, bu teklifte ne iklim şûrası kararlarına uygun bir akış var ne de dünya standartlarına uygun bir uygulama olduğunu düşünüyoruz. Ben burada şunu sormak istiyorum: Aslında ilk bölüm, dediğim gibi, yine Emisyon Ticaret Sistemi bölümünde ayrıca daha sorularım olacak ama Türkiye'nin mutlak azaltım hedeflerinin burada yer almamasının sıkıntılı olduğunu düşünüyoruz. Yani emisyon azaltım hedefleri bu teklifte güvence altına alınmıyor. Şimdi, 2053 net sıfırı var, Sayın Cumhurbaşkanını bunu birçok sefer dile getirdi ve bununla ilgili taahhütler verildi. Lakin bu metinde bu 2053 net sıfır hedefinin tarihsel ya da anlamsal olarak yer almadığını düşünüyoruz. Yani burada bir ulusal katkı beyanına, ulusların verdiği NDC'lere atıfta bulunuluyor ama ulusal katkı beyanı hepimiz de biliyoruz ki hükümetlerin belirli aralıklarla değiştirebileceği bir taahhüt belgesi. Şimdi, aslında bugünü konuşuyoruz ama ilerdeki hükümetleri de bağlayacak bir hüküm olması gerektiğini düşünüyoruz burada ve bu mutlak azaltım tarihlerinin, yaklaşımlarının buraya yansması gerektiğini düşünüyoruz.

Bir diğer konu, bağımsız bir bilimsel kurul oluşturulmasında bir eksiklik görüyoruz burada. Dünyada birçok iklim yasası, bağımsız uzmanların düzenli olarak rapor hazırlamasını ve bunları da parlamentoya sunmasını öngörüyor ama bu teklifte Türkiye Büyük Millet Meclisinin sürecin tamamen dışında bir düzenlemeyle önümüze geldiğini düşünüyoruz ve aslında bu durum eğer ki Parlamentoyu da sisteme daha entegre edersek Parlamentomuzu yani çatısı altında bulunduğumuz Parlamentoyu da daha güçlü bir hâle getirecek. Bu konudaki görüşlerinizi ben dinlemek isterim.

Bir diğer konu, adil geçiş süreci. Teklifte adil geçiş tanımı var ama bütçeye dair herhangi bir yol haritası yok. Adil geçiş konusu da bütçe olmadan malumunuz hayatımıza entegre olmuyor ve bugün fosil yakıt ekonomisine bağlı yani kömür sektöründe çalışan hâlen 50 bin kişi var Türkiye'de çalışan. Şimdi, bu insanlara yeni iş alanları yaratmadan kömürden çıkmak tabii ki mümkün olmayacak. Bununla ilgili nasıl bir yol haritamız var? Çünkü burada hiçbir kelime yok kömüre dair. Ayrıca, Sayın Bakanım, siz de oradaydınız, COP29'da Bakü'de Sayın Çevre Bakanı Murat Kurum bir açıklama yapmıştı ve kömürden çıkacağını gazetecilere beyan etmişti. Şimdi, burada sunulan tasarıda kömürden çıkış ya da fosil yakıtlardan kademeli ayrılışa dair tek bir ifade yer almıyor. Eğer böyle bir çıkış varsa bunu bu düzenlemede koymak iyi olmaz mıydı?

Son olarak da şunu belirtmek istiyorum: Burada bir iklim diplomasisi yönteminin eksik olduğunu düşünüyorum. Yani "iklim diplomasisi" kelimesi burada yer almıyor ve iklim diplomasisini yürütecek kurumlar, uzmanların tanımı da burada yapılmamış. Etkin bir diplomasi etkileşimi olmadan iklim finansmanına erişimde sıkıntı yaşayacağımızı düşünüyorum. İklim değişikliğinin ekonomik etkileriyle iklim diplomasisini gündemimize almadan nasıl mücadele edeceğiz ve daha da önemlisi Türkiye'nin hak ve çıkarlarını bu alanda nasıl koruyacağız? Bunu söylemek istiyorum. Son olarak da "uyum ve azaltım" kelimeleri şüphesiz geçiyor, lakin eksik olduğuna inanıyorum ben çünkü iklim değişikliği etkilerini her gün hissediyoruz yani 2024, her gün yeni bir sıcaklık rekorunun kırıldığı bir sene oldu ve 1940'tan beri en sıcak sene olup 1.257 tane aşırı hava olayıyla karşı karşıya kaldık yani dolular, ağır fırtınalar, yangınlar vesaire. Şimdi burada "uyum" kelimesi var ama uyum politikalarına dair detaylı bir şey yok yani biz tarıma nasıl uyum sağlayacağız, turizm sektörüne nasıl uyum sağlayacağız, sağlık ve ulaştırma sektörlerine nasıl uyum sağlayacağız? Burada uyum ve azaltım politikalarına dair bir yaklaşım var ama detayları ve özellikle sektörel taraftan bir uyum mekanizmasını gözlemlemiyoruz deyip teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Rızvanoğlu'na teşekkür ediyoruz.

Sayın İbrahim Akın, buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Merhaba diyorum ben de.

2'nci madde üzerine konuşuyoruz. Şimdi bu maddede yasanın toplamındaki 39 başlık, terim, kavram üzerine bir kullanım yapılmış ancak bu kavramlar büyük ölçüde birbirleriyle çelişkili ve aslında evrensel kavram değerleriyle birlikte ele alındığında problemler de bakıyoruz. Özellikle ekoloji alanından bakıldığında bu kavramlar içi boşaltılmış veya farklı kavramlarla çelişkili hâle getirilmiş gibi gözüküyor. Bu kavramları kullanarak bunun İklim Kanunu çerçevesinde ele alınması mümkün değil, öncelikle bunu ifade etmek isteriz.

Şimdi, buna içerik olarak baktığımızda da bu maddelerin belirlenmesi sırasında, örneğin kanun teklifinin hâline baktığımızda krizi topyekûn çözmeye uygun olmadığını da görüyoruz. Biz baştan da söyledik, gerçekten bu emisyon ticaret piyasasını daha çok belirlemek ve bunun sorunlarını gidermek şeklinde ele alındığında anlaşılabilir bir şey olabilir ancak iklim krizinin genel problemlerini çözmek bakımından bu yasa neredeyse iklim krizine karşı mücadelenin önünü açmak yerine tıkamaktadır diye düşünüyoruz. Örneğin "adil geçiş" kavramı kullanılıyor "adil geçiş" kavramı sadece bu geçiş sırasındaki istihdam politikalarının ya da pratiklerin çözülmesiyle sınırlı bir mesele değildir, oradaki yaşanmış olan topyekûn tahribatının çözülmesi bakımından ele alınması gereken bir konudur ama sadece bir yerin kapatıldığında veya orasının değiştirildiğinde istihdam politikası için "adil geçiş" kavramı kullanılmış burada ya da öyle anlaşılıyor yapılan işlemlerden.

Yine, iklim hedefleri bakımından bakıldığında dengeleme, denetleme, izleme ve aynı zamanda hesap sorma bakımından herhangi bir süreç işletilmediğini, bununla ilgili herhangi bir önlem alınmadığını görüyoruz. Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin araştırma komisyonu bu bakımdan bir fonksiyon işletebilir ama bu raporda herhangi bir durum söz konusu değil.

Yine, başka bir konu var burada; bu kadar ağır ekolojik yıkımın, tahribatın olduğu bir yerde Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde en çok kirliliği olan, ekosistem için en çok tehlikeli olan 3 ülkeden 1'isiyken buna dönük herhangi bir önlem almak, hedefi içerisinde belirlemek, hangi hedeflerde yapılacağını söylemekle ilgili herhangi bir tedbir alınmadığını görüyoruz.

Örneğin yine başka bir konu var; fosil yakıtlarla ilgili -yine arkadaşımız söylediler- yani bu kadar önlem almışsınız ama bu önlemler içerisinde fosil yakıtların hangi zaman dilimi içerisinde uygulanmayacağı, buna karşılık hangi tedbirlerin alındığı; buna dair herhangi bir bilgi yok, öngörü yok, hedef yok ve dolayısıyla bunun ne zaman biteceğinin, ne zaman başlayacağını denetlenmesi de mümkün değil. Örneğin dengeleme bakımından kullanılan kavramlar "yeşil iş" kavramı kullanılmış, "taksonomi" kavramı kullanılmış, burada da problemler durumlar, birbirine karşı kavramlar aynı yerde kullanılmış. Dolayısıyla maddenin toplamını içeren konular açısından bakıldığında bu, bizim açımızdan yeşile boyama kavramlarının içeriğini daha çok işlevselleştirmiş gibi gözüküyor.

Bir başka konu, son olarak şunu söyleyeyim: Yine, piyasayla enerji politikalarını belirlemek bakımından bakıldığında Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi, bir tarz, burada görevlendiği verilmiş ancak bu şirket kendisi bile özellikle şeffaflık ilkesine uymayarak, şeffaflık ilkesi imzalamayarak yapan bir işletmenin bunu denetlemesiyle ilgili nasıl bir beklentiniz olduğunu anlamak mümkün değil yani bir denetleme kurumu olmayan, doğrudan bu işin işletmesini yapanlardan denetleme beklemek de mümkün değil.

Dolayısıyla bir bütün olarak baktığımızda bu yasanın başından itibaren 1'inci madde, 2'nci madde, içerik olarak, kavramsal olarak bakıldığında iklimle alakalı değil, kavramlar birbirine girmiş durumda ve bu perspektiften bakıldığında da bunun İklim Yasası olmasının mümkün olmadığını tekrar ifade etmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

2 adet önerge var, önergeleri okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 2'nci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Gereçeyi okutuyorum:

Gereççe:

Kanunun uygulamasında kullanılacak olan 39 başlık, terim, kavramının açıklamasına yer verilmiş fakat içerikler literatürde kullanıldığı şeklinde değildir. Özellikle ekoloji alanından kavramlar kullanılarak iklime ilişkin bir düzenleme yapılmış gibi gösterilen kanun tasarısı, özünde barındırdığı ekonomik düzenlemeyi maskeleymiştir. Bu kavramlar yeterli ve kapsayıcı değildir.

Madde bentlerine genel olarak bakıldığında ağırlıklı olarak geçilmesi planlanan emisyon ticaret sisteminin piyasa düzenlemesine ilişkin kavramlara yer verildiği görülecektir.

"Adil geçiş" kavramı tanımı istihdam alanıyla sınırlandırılmıştır. İklim değişikliğinden en çok etkilenecek olan kırılgan grupların korunmasına ve bu grupların demokratik katılımına ilişkin kapsayıcı bir açıklama yapılmamıştır.

Yine değişiklikten en çok etkilenecek bölgelerde, yapılması gereken iyileştirmeye yer verilmemiştir.

Bağımsız, bilimsel danışma organları iklim yasalarının önemli bileşenlerinden biridir. İklim politikalarının oluşturulmasına ilişkin bilimsel veri sağlayacak, Hükümetin iklim değişimi uyum hedeflerine yönelik ilerlemeleri izleyecek ve denetleyecek bağımsız kurumlara ilişkin herhangi bir kurumsal yapı öngörülmemiştir.

"Taksonomi" ve "yeşil iş" kavramları, hangi faaliyetlerin iklim dostu ve yeşil olarak kabul edilip hangi faaliyetlerin kabul edilmeyeceği konusuna netlik kazandıran kavramlar olmaktan uzaklaşmıştır. Bunun ardında yatan temel sebep gelişmiş ülkelerde de görüldüğü gibi gerek tüketiciler gerekse de yatırımcılar nezdinde önemli bir karar verme ölçütü olan "yeşil ve çevreye duyarlı olma" kriterinin, "Greenwashing" yani yeşile boyama yöntemiyle suistimal edilmesidir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 2'nci maddesinin (1)'inci fıkrasının (g) bendine "net sıfır emisyon hedefine uygun" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Semra Dinçer
Ankara

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

Gürsel Erol
Elâzığ

Nimet Özdemir
İstanbul

Nermin Yıldırım Kara
Hatay

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Gereçeyi okutuyorum:

Gereççe:

Önergeye konu maddi ibare eklenmesiyle taraf olduğumuz Paris İklim Anlaşması'nda yer alan 2053'e kadar sıfır emisyon taahhütlerinin yerine getirilmesi için kademeli olarak emisyon salınımının düşürülmesi amaçlanmıştır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler.... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kabul edilen önerge doğrultusunda maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi 3'üncü maddeye geçiyoruz.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - 3'üncü madde üzerinde mi söz istiyorsunuz?

PERİHAN KOCA (Mersin) - Gereçelerimiz bir istişare hukuku açılabilmesi için yazıldı. Bunun hazırlığı yapıldı, toplantıları yapıldı ancak gereçeler hiçbir şekilde anlaşılmadı. Sadece bizim bilmemiz yeterli değil. Dolayısıyla, kendi gereçelerimizi biz kendimiz okumak istiyoruz, kendi grubumuz adına.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Olur.

3'üncü madde üzerinde söz isteyen var mı? Söz isteyen yok.

3'üncü madde üzerinde önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 3'üncü maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Perihan Hanım, buyurun.

PERİHAN KOCA - (Mersin) - Gerekçe:

Bu madde Paris İklim Anlaşması'na göndermeyle ülkenin imkânları doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadelede uyulması gereken ilkeler ve kanunun uygulanmasına ilişkin bir maddedir.

Maddenin (a) bendinde "eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, entegrasyon, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme" kavramları anılmış fakat bunların tespiti ve uygulamasının nasıl belirleneceğine ilişkin bir emare yoktur.

Maddenin (b) bendinde ise kamu kurum ve kuruluşları gerçek ve tüzel kişilerin kamu yararı gereği kanuna uyma yükümlülüğünden bahsetmektedir. Fakat kanunun bütününe bakıldığında karbon ticaretiyle ilişkilidir. Dolayısıyla kamu yararı özünde geri plandadır.

Bununla beraber maddenin (c) bendi ise ülkenin kalkınma öncelikleri ve özel koşullarından bahseder ki bunlar Paris İklim Sözleşmesi'nde vadedilen koşullarla çelişir, zira ulusal katkı beyanına refere eder. Ulusal katkı beyanı 2038 yılına kadar emisyonların artışını öngörmektedir. Bu durum, Paris İklim Anlaşması'nın hedefleriyle bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla hem aynı maddede birbiriyle çelişen 2 referans vermesi hem de tespit ve uygulamaya ilişkin açıklamanın yetersizliği bu maddeyi boşa düşürmektedir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi 3'üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4'üncü maddeye geçtik.

4'üncü maddede söz isteyen var mı? Söz isteyen yok.

Önergeleri okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 4'üncü maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz isteyen var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

İklim değişikliğiyle mücadele emisyon azaltım ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin hakkıyla yerine getirilmesi için buna ilişkin düzenlemenin paradigma değişikliği yaratacak güçte ve nitelikte olması gerekmektedir. Oysa yasanın amaçlarını yerine getirmek üzere esasların tanımlandığı bu maddede açıkça görüldüğü üzere yasanın geneline hâkim olan belirsizlik ve genellik buraya da yansımıştır. Yasa yapıcının düzenleme yapmaktaki belirsiz ve genellik arz eden tavrı açık ki uygulamaya gevşeklik olarak yansiyacaktır. Başta iklim değişikliği gibi yaşamsal bir konuda net ve yasa yapıcının paradigma değiştirme iradesini ortaya koyan bir açıklığa ihtiyaç vardır. Taslak maddede bu netliğin ortaya koyulduğu tek husus başkanlığa karbon fiyatlandırılmasına ilişkin piyasaya dayalı mekanizmaları düzenleme yetkisi vermesidir.

Diğer konularda ise sınırları ve kapsamı belirsiz yetkilerle konu geçiştirilmiş, yasanın uygulanmasına dair esaslar muğlaklaştırılmıştır. İklim değişikliğiyle mücadelede, iklim değişikliğine uyum gibi ciddi ve gerçek anlamda yaşamsal olan bir konuda ilerleme için veri ve bilgi esastır. Doğru bilgiye ve veriye dayanmayan bir mücadele başarısız olacaktır. Diğer pek çok konuda olduğu gibi veri konusunda da yasaya netsizlik hâkimdir.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde mi?

Buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Maalesef bu yasayı böyle süratli bir şekilde geçirmeye çalıştığının farkındayız ama böyle geçmesi hiç uygun değil. Ya, Sevgili Başkan, öncelikle gerçekten bu yasayı bu kadar hızlı geçirmeye çalışmanız yetişemediğimizi gösteriyor. Biz bu meselenin önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu madde de açıkçası Türkiye'deki mevcut iklim meselesinin topyekûn ele alınmaksızın çözülemeyeceğini söylüyor. Biz ısrarla diyoruz ki, toplantının başında da söyledik: Toplumun değişik kesimleri bu meselenin ortağıdır, havamızı, suyumuzu, toprağımızı birlikte kullanıyoruz. Birlikte kullandığımız ve geleceğimizi ilgilendiren konu hakkında bu kadar alelacele bir karar çıkarılmasını doğru bulmuyoruz. 4'üncü maddenin içerik olarak da bu bakımdan ele alınması gerektiğini düşünüyoruz ve bu maddenin çıkarılması gerektiğini düşünüyoruz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5'inci maddeye geçiyoruz.

5'inci madde üzerinde söz talebi var mı? Yok.
Önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 5'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun Sayın Kordu.

AYTEN KORDU (Tunceli) - Gerekçe:

Başlığı sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri olan maddede hedefler belirsiz bırakılmıştır. Türkiye'nin Paris İklim Anlaşması kapsamında taahhüt ettiği net 1,5 dereceyle sınırlı kalma ve net sıfır emisyon hedefi olarak 2053 yılının dahi maddede tanımlanmamış olması izaha muhtaçtır. Bu hâliyle maddenin, yasa tasarısının tümünde olduğu gibi iklim değişikliğiyle mücadele ya da Paris İklim Anlaşması'nın amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek değil, bu anlaşmayı araçsallaştırarak karbon ticareti üzerinden yeni bir rant düzeni kurmak olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, bilimsel çalışmalar, bu hedeflere ulaşılmasının ancak Türkiye'nin emisyonlarını 2020 yılı seviyelerine kıyasla 2030 yılı itibarıyla en az yüzde 35 oranında azaltılmasıyla mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da bu yasada hedeflerin, bu hedefleri yerine getirmekle yükümlü kurum ve kuruluşların, bu kurum ve kuruluşların yapması gerekenlerin bunlara dair süre ve sınırların net bir şekilde belirlenmesiyle mümkündür. Yasa tasarısında ve ilgili maddede bunun yapılmıyor olması ve sadece genel tanımlarla yetinilmesi sorumlulukların, hedeflerin, hedeflere dair süre ve sınırların emisyon bütçelerinin belirlenmesi, planlanması ve işletilmesine dair usul ve esasların belirsiz bırakılması kabul edilemezdir.

Diğer yandan, yasa tasarısının genelinde olduğu gibi bu maddede de Başkanlığın, Bakanlığın aşan görüş veren bir konuma iten ve dolayısıyla Anayasa'yı ihlal anlamına gelecek yetkilerle donatıldığı görülmektedir. Başkanlığı, belirsiz hedef ve görevlerle ama sınırsız yetkiyle donattığı görülmektedir. Başkanlığın belirsiz hedef ve görevlerle ama sınırsız yetkiyle donatılması ve Bakanlığın devre dışı bırakılması devlet işleyişine ve kurumlar hiyerarşisine uygun değildir. Hedef ve görevleri belirtilirken o kadar çekinik davranan teklif sahiplerinin yetki tanımına bu kadar eli açık olması, yasanın açıklanmayan asıl amacının Paris İklim Anlaşması'nın amaç ve hedeflerini yerine getirmek değil, küresel iklim değişikliği kaygısı üzerinden yeni bir kamu güç odağı yaratmak ve bununla yeni rant alanlarını oluşturup denetimsiz bir şekilde iş görmek olduğu anlaşılmaktadır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

5'inci madde üzerinde ikinci bir önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 5'inci maddesine aşağıdaki bendin eklenmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

"Türkiye'de kömürle çalışan yeni termik santral kurulumu iş bu kanunun yürürlük tarihi itibarıyla yasaklanır. Mevcut kömürlü termik santrallerin en geç 2035 yılına kadar kademeli olarak kapatılması zorunludur. 2030 yılı itibarıyla devlet teşvikleri ve sübvansiyonları yalnızca yenilenebilir enerji yatırımlarına yönlendirilecektir. 2040 itibarıyla Türkiye'de elektrik tüketiminde kömür kullanımı tamamen sona erdirilir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, kömürde çıkış sürecini izlemek, raporlamak ve uygulamaları denetlemekle yükümlüdür. Kömürden çıkış sürecinin etkileri, her yıl Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacak ilerleme raporlarıyla takip edilecektir."

Semra Dinçer
Ankara

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

Gürsel Erol
Elâzığ

Nimet Özdemir
İstanbul

Nermin Yıldırım Kara
Hatay

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Dinçer, buyurun.

SEMRA DİNÇER (Ankara) - Değerli milletvekilleri, şimdi, bu kanun teklifinin adında "iklim" olunca bu bir iklim kanunu olmuyor ne yazık ki. Bu kanunun genel çerçevesi incelendiğinde Türkiye'nin fosil yakıtlara dayalı düzenini sürdürmekten başka bir amacı olmayan piyasacı bir düzenleme olduğu ilk anda anlaşılıyor.

Bugün dünya ülkeleri kömürden çıkışa hazırlanırken iktidar hâlen kömür santralleri için teşvikler sağlamaya, doğayı katleden projelere destek vermeye devam ediyor. Daha geçtiğimiz günlerde Afşin Elbistan Termik Santrali ek üniteleri için ÇED olumlu raporu verildi. Bu kanun teklifi Türkiye'nin kömür bağımlılığını sona erdirecek, doğayı ve su varlıklarını koruyacak tek bir somut adımı dahi içermemektedir. İklim politikası veya iklim kanunu, şirketlere karbon ticareti yapma fırsatı yaratacak şekilde değil, fosil yakıtlardan çıkışı hızlandıran, doğayı korumayı ve halkın sağlığını güvence altına alan şekilde oluşturulmalıdır. Türkiye her geçen yıl kömür üretiminde rekor üzerine rekor kırmaya devam ediyor, toplam elektrik üretimimizin yüzde 36'sını kömürden karşılıyoruz hatta Türkiye'de kömürden üretilen elektriğin yarısından fazlası ithal kömüre dayanıyor. Bu, Türkiye'de enerji faturalarının artmasının yanı sıra dışa bağımlılığı artırıyor, üstüne bir de çevremizi kirletiyor. 38 üyeli OECD ülkesi arasında Türkiye, kömürden elektrik üretimi açısından tek istisna olarak öne çıkmaktadır. OECD ülkelerinin 11'i kömürden tamamen çıkmıştır, 19 ülke kömürden çıkış için tarih vermiş, kömür kullanımını yüzde 30 ila 95 oranında azaltmıştır. Türkiye, bu ülkeler arasında kömürden çıkış için tarih belirlemeyen 5 ülkeden 1'idir. Bu ülkeler arasında kömür kullanımı oranı düşmeyen tek ülke ne

yazık ki Türkiye'dir. Paris Anlaşması'ndaki emisyon hedeflerine ulaşmak için kömür ve kömüre dayalı termik santrallerden vazgeçmeden emisyon azalımı sağlanması mümkün değildir. Kömürden kademeli olarak vazgeçerken adil geçiş mekanizmalarını kurmanız, bu sektörde çalışan emekçilerimiz için hayati önem taşımaktadır. Kanunda bunu tanımlıyorsunuz ama bununla ilgili gerekli mekanizmayı ortaya koymuyorsunuz.

Şimdi bu kanun teklifinin 5'inci maddesinde "sera gazı emisyonunun azaltım" faaliyetleri başlığı altında kurum ve kuruluşlara birtakım yükümlülükler veriliyor ancak başta kömür gibi karbon yoğun olan sektördeki fosil yakıtlara yönelik hiçbir yükümlülüğe de değinilmemiş, termik santrallerle ilgili hiçbir hüküm yok. Piyasa mekanizmalarını inşa etmeye odaklanan İklim Kanunu'nu büyüme paradigmasıyla kurgulayan, bu kanunda şöyle bir ikileme mevcut: Var olan çevre kirliliklerini azaltacak veya ortadan kaldıracak önlemler almak, kömürden çıkış gibi hedefler belirlemek ve bunun yolunu inşa etmek yerine, karbon yakalama ve depolama teknolojileri gibi çözümlere bir yönelim görülmektedir. Bu kanun teklifi tümüyle emisyon varlığının devamını garanti etmektedir.

Değerli arkadaşlar, havamız kirli, suyumuz kirli, toprağımız kirli ve en önemlisi kömür dumanına boğulmuş durumdayız. Kömürden çıkış için eylem planı hazırlayacağımıza, şirketlere karbon ticareti altında yeni kazanç kapıları açan bir kanun teklifini konuşuyoruz yani kömür santrallerini kapatmıyoruz ama kirliliği piyasalaştırıyoruz. Halk, kömürün zehrini solumaya devam ederken birileri karbon kredisi altında para basmaya devam edecek. Eğer samimiyseniz mevcut kömürlü termik santrallerinin en geç 2035 yılına kadar kademeli olarak kapatılmasının planını yapalım, bu esnada devlet teşvikleri ve sübvansiyonlarla yalnızca yenilenebilir enerji yatırımlarına geçiş planını yapalım ve artık Türkiye'de elektrik üretiminde kömür kullanımını tamamıyla sona erdirecek bir tarih belirleyelim ve bu kanuna da bu hedefi ekleyelim. Eğer bir iklim kanunu yapacaksak kömürden çıkış tarihi belirlenmeden ve bunun yol haritası çıkarılmadan gelecek olan bir kanun iklim kanunu olmayacaktır.

Teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) - Aynı şeyleri söyleyecektim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Gürer...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Burada maddede "Net sıfır emisyon hedefinin sağlanmasına yönelik emisyonların dengelenmesi için orman, tarım, mera ve sulak alanlarda karbon yutağı kayıplarını engellemek üzere ilgili kurum ve kuruluşlarca tedbirler alınır. Yutak alanların ve korunan alanların korunarak artırılması sağlanır." ifadesi muğlak bir ifade. Burada "Kuruluşlarca tedbir almak zorundadır." ifadesiyle bunun değiştirilmesi bir yaptırım anlayışıyla daha doğru olur diye düşünüyorum çünkü burada "tedbir alır" ifadesi her yere çekilebilir; bu, bizim sendikalarda çoktur, bir yazarsanız, nereye isterseniz oraya gider. Böyle bir düşüncenin ihtiyaç olduğunu düşünüyorum çünkü özellikle meralar Türkiye'de bildiğiniz gibi, organize sanayi, enerji ve benzeri düzenlemelerle büyük ölçüde yitirildi. 44 milyon hektar mera alanımız 14 milyon hektara geriledi, meraların ıslahı yerine şimdi de kiralık uygulamasına geçildi. Bu gibi yerlerde ifadelerin muğlak olmamasının yararlı olacağını düşünüyoruz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Önergeyi oylarınıza sunuyoruz: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi, 5'inci maddeyi oylarınıza sunuyoruz: Kabul edenler... Etmeyenler... 5'inci madde kabul edilmiştir.

6'ncı maddeye geçiyoruz.

6'ncı madde üzerinde söz talebi var mı?

NERMİN YILDIRIM KARA (Hatay) - Var.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

NERMİN YILDIRIM KARA (Hatay) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

İklim değişikliğinin... Aslında bu ibare, iklim değişikliği değil de iklim krizi olmalı. İklim krizinin olumsuz etkilerini ve bu riskleri en aza indirebilmek için ilgili kurum ve kuruluşların uyum faaliyetlerini düzenleyen bir madde. Şimdi, Türkiye su fakiri bir ülke ve su stresi yaşayan, çok önemli, bu sorunu yaşayan bir ülke. Suyun da en fazla kullanıldığı alan tarımsal hizmetler, tarımsal sulamada en fazla su kullanılıyor. Bu suyu etkin ve verimli kullanamazsak dolayısıyla bu stres daha da artarak devam edecek.

Şimdi, burada merak ediyorum, mesela özellikle çiftçiler, üretim yapan çiftçiler damlama sulama yöntemiyle ilgili bir fikre sahipler mi veya ilgili kuruluşlar, müdürlükler çiftçilere yönelik böyle bir eğitim hizmeti, danışmanlık hizmeti yapıyor mu, yapmıyor mu? Bizim gördüğümüz kadarıyla çok fazla bilmiyor çünkü çiftçi, biliyor ki işte, maydanoz ekliyor, efendim, narenciye ekliyor, eğer ona çok fazla su veriyorsam sanki bundan daha fazla verim alacakmış gibi genel ve yaygın bir kanı var, aksini iddia eden olursa bunu günlük pratiklerle tartışabiliriz. Dolayısıyla tarımdaki aşırı su kullanımı ve bu kaçakla ilgili, ilgili bakanlık ve ilgili kurumlar mutlaka bir çalışmayı ve düzenlemeyi ivedi olarak pratikte yapmalıdır çünkü çok fazla su kullanımı tuzlanmaya, çoraklaşmaya sebebiyet veriyor. Türkiye'deki en verimli Amik Ovası, Arsuz Ovası -kendi bölgemden örnek veriyorum ama- Konya Ovası bu ülkede ekonomik anlamda katkı veren, ülke ekonomisinde çok önemli faaliyet alanı. Dolayısıyla bölgedeki tuzlamayı, çoraklaşmayı önlemezsek, özellikle eğitim çalışmaları ve bilgilendirme yapılmazsa, işte bu kuruluşlar tarafından, maalesef besin zinciriyle ilgili çok fazla verim kaybına sebep oluyor.

Yağmur suyunun toplanmasıyla ilgili mesela ben hiçbir şey göremedim, bu çok eskiden beri kullanılan ve konuşulan bir ibare. Yağmur suyunu toplamalıyız, bu da bizim sulamada, özellikle tarımdaki sulamada önemli bir kriter olarak, önleyici bir tedbir olarak karşımıza çıkar.

Afet politikaları, özellikle günlük hava değişimleri, yıllık hava değişimleri yani meteorolojik olaylar... Hepiniz televizyonu açılıyorsunuz, haberlerde, bir gün don olmuş, bir gün efendim, hiç sıcaklığın düşmeyeceği yer eksilere düşmüş, bunlar günlük olarak hepimizin karşısında. İşte burada afetlerin felakete dönüşmemesi için -daha doğrusu- bizim ön tedbirli olmaya ihtiyacımız var. En fazla iklim krizinden yaşlılar, kadınlar, engelliler yani aslında yoksullar ve yoksul ülkeler etkileniyorlar. Göçler dolayısıyla

gıda konusunda ki yaşadığı sıkıntılardan dolayı en fazla iklim krizini bu dezavantajlı kesimler yaşamak zorunda kalıyor. İklim adaletine ihtiyaç var.

Şimdi, diyebilirsiniz ki, nereden çıkarıyorsunuz, bizim kurumlar ön tedbirli? Hepimizin bölgesinde vardır, maden ve taş ocaklarıyla ilgili iş yapan şirketlerin hangisi veya yüzde kaç kendi alanlarının rezervleri bittikten sonra rehabilite edip gidiyorlar? Yüzde kaçına baksak yüzde yerlerde yani yüzde 70-80'i o alanları öyle çorak bırakıp gidiyorlar, arkalarına da bakmıyorlar, sonra o çoraklaşmış alanlar, bir şekilde atmosferle, ekosistemle; çevreciler, gönüllüler ve biz yurttaşlar... Sonra da kalkıp burada yutak alanlarını nasıl artırırız, bunu konuşuyoruz. Önce maden şirketlerine şunu söylemek lazım: Bu yaptığınız taahhütleri ve aldığınız izinleri öyle büyük para ve ciddi yaptırımlarla önceleyin. Madem ekonomik katkısı var, bu maden şirketleri öyle büyük para - kapora, eskiden öyle deniyordu, bir arkadaşımızla konuşuyorduk bugün mesela- ne veriyorsa versin, parasını versin, rezerv alanı bittikten sonra o ekosistemi öylece terk edip gitmesin. Dolayısıyla ilgili kurum ve kuruluşlara iklim krizinin olumsuzluklarını önlemek için böyle yaptırımları ve müeyyideleri yüklemekte fayda var diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Sayın Kara'ya teşekkür ediyoruz.

Sayın İbrahim Akın, buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Teşekkür ediyorum.

Bu 6'ncı maddede gördüğümüz durum şudur: Evet, iklim değişikliğine uyum düzenlenmesi, iklimle ilgili, ilim kriziyle ilgili mücadele kadar önemlidir. Eğer bu konuda topyekûn tedbir alınmazsa aslında yapacağımız her şey boşa gitmeyle karşı karşıyadır. Örneğin doğal ekosistemin korunması ve mevcut karbon salınımının buralarda ciddi bir şekilde önlenmesi önemliken biz son zamanlarda ormanımızı, meramızı, sularımızı, havamızı koruyamaz duruma gelmişizdir. Eğer bu yasa düzenlemesi yapılacaksa öncelikle Orman Bakanlığının ve Tarım Bakanlığının buna göre kendini yeniden düzenlemesi gerekir ki aksi takdirde yapılacak hiçbir önlemin karşılığı yoktur. Dolayısıyla burada sadece karbon piyasasına tekabül eden sonuçlar dediğimiz mesele de budur. Bu maddenin içerisine mutlaka bunlar konulmalıdır, biz, ormanlarımızı koruyamadığımız, özellikle doğal sistemi koruyamadığımız ve mümkün olduğu kadar bunları önleyecek tedbirleri alamadığımız sürece gerçekten bunun mümkün olmadığını düşünüyorum.

Özellikle tasarıda iklim değişikliğini yaratacak riskler konusu üzerine durulmadığını görüyoruz, bu mümkün olduğu kadar çözümleri gerekir. Bu riskler çok açık olarak bellidir, şu anda iklimi bu hâle getiren konular üzerinden tedbir alınmazsa sadece sanayinin yapmış olduğu çözümler bu sorunu çözemeyecek diye düşünüyorum, dolayısıyla bunun bir an önce düzenlenmesi lazım. Bu madde bu bakımdan uygun değildir, eksiktir ve değiştirilmesi gerekir diye düşünüyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz Sayın Akın.

Madde üzerinde 2 önerge var, sırasıyla okutuyorum...

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Sayın Başkan, madde üzerinde söz alma şansımız var mı?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Olur, sisteme girerseniz.

Buyurun.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Aslında çok önemli bir madde, bu, küresel ısınma, iklim değişikliğinin direkt, doğrudan insan yaşamıyla ilgili ve insan beslenmesi ve gıdalla ilgili, dolayısıyla da tarımla ilgili bir maddesi. O maddenin içerisinde örneğin su, gıda güvenliği ve afetlere karşı dirençli yaşam biçimleri ve özellikle de iklim krizlerine göre dayanıklı, uyumlu bitkilerden bahsediyor. Şimdi, o kadar önemli bir şey ki bu, o kadar doğru şeyler söylüyor, ifade ediyor ama buna karşılık bu sadece pratikte hiçbir şekilde şu ekonomik ve şu tarım politikaları karşılığında uygulanabilirliği olmayan bir durumla karşı karşıyayız. Ne demek istiyorum, kısaca paylaşayım. Tarımda gıda güvenliği, gıda egemenliği ve gıdanın bir hak olması açısından bakıldığında çok uzunca bir zamandır Türkiye'de gıda güvenliğinin ne yazık ki ithalata dayalı olduğunu biliyoruz. Özellikle bazı temel ürünlerde... Bugün hayvancılık temel bir konu olarak bizim karşımızda durmakta ve dünyada özellikle Hollanda'dan itibaren başlayan şirket tarımına dayalı hayvanların örneğin dışkılarından kaynaklanan, gaz salınımlarından kaynaklanan bir durum var, çiftçiler büyük bir direniş sergilediler ve o süreç şimdilik duruyor ama bu, dünyanın gündeminde. Şimdi Türkiye, zaten hayvancılıkta aynı zamanda canlı hayvan açısı açısından, aynı zamanda et açısından, aynı zamanda kanatlı hayvanların yem ihtiyaçları açısından ve bütüncül olarak bakıldığında hayvansal proteinin hem varlığını sağlamak hem üretimini sağlamak hem de tüketimini kolaylaştırmak adına aşağı yukarı ithalata bağlı. Peki, neden? Temel neden şu: Türkiye'nin yaklaşık 146 milyon dönüm merası var, TÜİK bu rakamı 2002'den beri hiç değiştirmede, 146 milyon dekar. Ne yazık ki bu 146 milyon dekarın Tarım Bakanlığı tarafından 130 milyon dekarlık kısmının tahsis edildiği söyleniyor yani tespit edildiği söyleniyor -sizin alanınız, daha iyi biliyorsunuz bunu- fakat bunun da sadece 13 milyon dönümünü ıslah ettiğini söylüyor yani oldukça düşük, Türkiye'nin de zaten temel sorunu bu. Şimdi niye bunu söylüyorum, özellikle bunu anlatmaya çalışıyorum? Bir süredir 2010 yılından itibaren, özellikle 2007, 2008, 2009 yıllarından itibaren Hükümetiniz hayvancılıkta şirket tarımını desteklemek üzerine bir politika izledi. Önce sıfır faizli kredilerle yönlendirdi, sonra uzun vadeli kredilerle yönlendirdi ve küçük çiftçiyi değil orta ve büyük yatırımcıyı destekledi. Doktor, mühendis, diş hekimi, tekstilci bütün bunlar ciddi anlamda hayvancılığa girdiler ve büyük büyük ahırlar yaptılar ve son zamanlarda da Büyükşehir Belediye Yasası'yla beraber, büyükşehir sınırları içerisinde özellikle bu yaşam alanlarına yakın yerlerde hayvancılığın yapılmamasına dair bir tutum sergilenerek ne yazık ki hayvancılık sektörü şu anda aşağı yukarı belirli şirketlere doğru yönlendirilmiş görünüyor. Bu bize şunu gösteriyor: Bugün, bu iklim krizi üzerinden "İklim Kanunu" adı altında çıkardığımız bu kanun, bir süre sonra bu tür işletmelerin kapanması, kapasitesinin düşürülmesi konusunda bir tutum sergilemek zorunda kalacak; çok net söylüyorum bunu, bugün bile bir sorun. O büyük şirketlerin dışkılarını, gübrelerini imha etmek ya da bir yerde toplamak ya da bir yere götürmek ciddi bir sorun ve tepki geliyor bununla ilgili. O zaman ne yapmak lazım? Hayvancılığı yaymak gerekiyor. 15 baş, 20 baş, 30 baş küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek gerekiyor. Ne yazık ki burada gıda güvencesi, suyun kontrolü, suyun uyumlu kullanılması gibi tarıma dayalı iklim risklerini içeren hiçbir tedbiri biz göremiyoruz, hiçbir tedbir yok ve bu sadece burada yazılarda kalacak bir mekanizma. Oysa bunun altlığının Tarım Bakanlığının ilgili kanunlarıyla doldurulması gerekiyor ya da buraya atıfta bulunulması

gerekiyor. Çünkü meralar, bir yutak alanıdır, meralar erozyonu önler, meralar küçükbaşla büyükbaş için temel kaba yem sağlama alanıdır. Bu perspektiften baktığımızda, bu açıdan baktığımızda bu kanunun, bu maddesinin, ilgili (6)'ncı ve (7)'nci fıkraları sanıyorum ciddi anlamda bizim için sorun yaratmaktadır. Net söylüyorum yani hayvancılığın gidişatı açısından ciddi bir sorundur ya bu fıkra gözden geçirilmeli ya da hayvancılıkta iktidarın uyguladığı politika gözden geçirilmeli, yöntem gözden geçirilmeli. Bu kadar büyük, 5 bin baş, 3 bin baş, 2 bin baş, bin baş, 500 başlık işletmeler bir süre sonra bu iklim kanununu çıkardığınız andan itibaren artık yavaş yavaş yok edilmesi gereken işletmeler grubuna girecek, onu net bir şekilde söyleyeyim.

İkinci aşama suyun kullanılması, kuraklık, su kıtlığı, taşkın. Evet, zaten su kıtlığını yaşıyoruz ama -biraz önce arkadaşım Nermin Hanım söyledi, ben de söyleyeyim- Türkiye'deki tatlı su varlıklarının çok büyük bir kısmının tarımsal sulamada kullanıldığı en çok konuşulan konudur. Ama şunu çok açık söyleyeyim: Bu kısmen doğrudur, yanlış bir şey yoktur burada. Ama sorun şu: Yüzde 30'u buharlaşmaya gitmektedir, tekrar söylüyorum, yüzde 30'u buharlaşmaya gitmektedir bu suyun ve yüzde 30'dan daha fazlası da ne yazık ki verimsizdir çünkü toprak analizi, toprak yapısı maalesef değerlendirilmemiştir çünkü bitkinin su ihtiyacına yönelik bir eğitim verilememiştir, çünkü tansiyometre gibi, yapay zekâ gibi, akıllı tarım teknolojileri uygulanmamaktadır yani şu anda var olan su varlığımızın da çok büyük bir kısmını amaç dışı kullanmaktayız. Dolayısıyla bu kanunla beraber yine hem Tarım Bakanlığının hem de bu kanun yapımcılarının burada ciddi bir yaptırımı ortaya koyacak, tarımda mekanizasyona, akıllı tarıma, teknolojiye, başta toprak analizi olmak üzere -mutlaka ve mutlaka- hem gübre kullanımı açısından hem de su kullanımı açısından yeni bir paradigmanın yaratılmasına dair önermeleri net bir şekilde ortaya mutlaka koymalıdır.

Kuraklık meselesine gelince, zaten hepimiz bunu yaşıyoruz, biliyoruz; su kıtlığı var mıdır, kuraklık var mıdır? Bir önceki toplantıda söyledim, Türkiye gerçekten 2024 yılında ciddi bir kuraklık yaşadı ve bazı bölgelerde bazı ürünlerin kullanımı yasaklandı hatta bazı ürünlerde ikinci, üçüncü sulama yapılamaz duruma gelindi. Bu, hızlıca bir planlamayı gerektiriyor. Bir taraftan siz kuraklığa, su kıtlığına, iklimsel değişikliğe uygun ürün yaratma noktasında bir önermede bulunuyorsunuz ama öbür tarafta ısrarla suyu tüketerek verimliliği arttıran bir üretim politikasıyla karşı karşıyayız. Nereden anlıyoruz bunu; satılan tohumlardan anlıyoruz. Nereden anlıyoruz bunu; dekar başı verimliliği artırma çabalarından anlıyoruz. Dolayısıyla Sayın Başkan, burada bir çelişki var. Bu çelişkilerin mutlaka ve mutlaka giderilmesi gerekir. Burada da bir önermem olsun; binlerce yıllık, yüz binlerce yıllık Anadolu coğrafyasında var olan, yaklaşık 13 bin çeşidi bulan biyoçeşitliliğimizin mutlaka değerlendirilmesi gerekiyor. Ata tohumlarının, yerel tohumların hızlıca Bakanlık aracılığıyla TİGEM'lerde, diğer araştırma istasyonlarında çoğaltılarak alım desteği ve sağlıklı bir destek verilerek çiftçiye sunulması gerekiyor ki o zaman gerçekten kıtlığa, su kısıtına dair küresel ısınma ve iklim değişikliğine karşı toplumun gıda güvencesini, gıda güvenliğini sağlayacak bir mekanizmayı örelim derim.

Ayrıca, tabii, buna şunu ilave etmek lazım: Toplumun temel ihtiyacı olan barınmayla ilgili sel, dolu, deprem gibi durumlarda asıl amaç toplumun can güvenliğini sağlayabilmek, yaşama olanaklarını artırabilmek; bununla beraber, bunun içerisinde, mutlaka gönderme yapan, mutlaka bunu da izah edecek bir önermeyi de sunmak lazım yoksa sadece bir iklim kanunu çıkarmak... Toplumun temel ihtiyacı olan yaşam, temel barınma hakkı, sağlıklı ve güvenceli bir alanda barınma hakkı, gıda güvenliği gibi hakların da bu kanunda yerini mutlaka bulması gerek yoksa açıkça sadece kâğıt üzerinde kalan ve gerçek amacına hizmet etmeyen bir kanunu geçirmiş olacağız diyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - 6'ncı madde üzerinde 2 önerge vardır, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 6'ncı maddesinin (4)'üncü fıkrasına "yutak alanların, kıyıların, meraların" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Nermin Yıldırım Kara

Nimet Özdemir

Semra Dinçer

Hatay

İstanbul

Ankara

Vecdi Gündoğdu

Gürsel Erol

Kırklareli

Elâzığ

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde Sayın Gündoğdu konuşacak.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) - Teşekkür ediyorum Başkan.

Şimdi, (4)'üncü fıkrada iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı su kaynaklarının etkin kullanımı, (5)'inci fıkrada ise, iklim değişikliğinin tarım ve gıda hakkı üzerindeki etkileri üzerinden yükümlülükler getirilmiştir. (6)'nci fıkra ise, iklim krizinin etkisi ile sonuçları daha da ağır yaşanan afetler hakkında düzenleme içermektedir. Kanun teklifinin "uyum faaliyetleri" başlığı altında düzenlenen bu hususlar, Türkiye'nin iklim krizinin etkilerini yoğun hissettiği alanlara dâhildir. Türkiye su fakiri bir ülke olarak iklim kriziyle birlikte yanlış su yönetimi politikalarının ağır hezimetini olarak su stresiyle karşı karşıya kalan bir ülkedir. Yağış rejimlerinin düzelmesi, kış mevsimlerinin önceki yıllara nazaran daha sıcak geçmesi ve iklim krizi nedeniyle birçok kentin içme ve kullanma sularının karşılandığı baraj havzalarındaki su oranları da maalesef azalmaktadır. Suyun en çok kullanıldığı alanlardan olan tarımda tercih edilen ürün desenleri nedeniyle daha fazla su kaynağı tüketilmektedir. Konya kapalı havzasında tarımda aşırı su kullanımı veya havzalar arası su transferi nedeniyle kuraklık sorunu da ciddi anlamda yaşanmaktadır. Fazla su kullanımı, kaçak kuyu açma gibi uygulamalarla oy kaygılarıyla aktif olarak mücadele edilmemektedir. Bu bağlamda yaşanan sorunun doğal kaynakların, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin koruma, kullanma dengesinin gözetilmesiyle, yeni teknolojilerin geliştirilmesiyle aşılması da şu anda imkânsız gibi gözükmektedir. Şu ana kadar hiçbir eylem planı uygulanmadığı gibi, bu kanun hükmünün de uygulanırlığı maalesef olmayacaktır. Bu anlamda, su kaynaklarının, sulak alanların mutlak koruma alanları olarak ele alınması, tarımsal üretimin havza bazında ve bütüncül yaklaşımla planlanması gerekmektedir. Ayrıca, tarım alanı dışındaki alanlarda da - özellikle endüstriyel alanlar- yoğun su kullanımı şu anda söz konusudur. Bu yönüyle su kıtlığı ve kuraklık olgusu tek başına iklim krizinin değil, yanlış su yönetiminin de sonucudur. Sulak alanlarda yanlış uygulamalardan, Kanal İstanbul gibi projelerde su krizi ve iklim krizini tetikleyici kararlardan da vazgeçilmelidir.

(6)'nci fıkrada iklim krizine bağlı afetlerin ağır sonuçlarını azaltmaya odaklanılmaktadır. İklim krizine bağlı afetler olarak sel, taşkın, fırtına, orman, yangın gibi afetler sayılmaktadır ancak burada iklim krizi bu afetleri doğuran bir olgudan ziyade bu

afetlerin etkisini artıran bir baskı ve tehdit aracıdır. Bunun da en önemli nedeni, iklim kriziyle mücadele kapsamında korunması gereken alanlardaki yanlış uygulamalardır. Aşırı yağış olarak nitelendirilen olgu, plansız yapılaşan kentler ve kırsal kesimin, bölgenin yeni iklimsel koşullarına karşı hazırlıklı olmamasından, yeni iklimsel koşullara göre de tasarlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Evet, teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler.

Buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Başkanım, teşekkür ediyorum.

Şimdi, burada suyun planlanmasını konuşurken "kaçak kuyu" ifadesini Değerli Vekilim de kullandı ama İç Anadolu'da KOP bölgesinde kuyuların yüzde 95'i ruhsatsız. Bu kuyuların ruhsatsız olması nedeniyle vahşi sulama zorunlu olarak yapılıyor çünkü bankalar modern yöntemlerle sulamalar için krediyi kuyu ruhsatı varsa veriyor. Kuyu ruhsatı yoksa o su daha çok tüketildiğinden obruklar oluşuyor, sorunlar katlıyor. Olması gereken, bu bağlamda, kaçak kuyu sayılan yerlerin su kullanımında modern yöntemlerle sulamanın sağlanabileceği uygulamalara kapı aralama. Eğer bu kapı aralanmazsa bölgenin sorunları da katlayacak. Burada şunu belirtmekte fayda var: Bizim İç Anadolu'da kuru tarım alanında bir dönümden 140 kilo buğday alınıyor, özellikle Niğde bölgesinde bu böyle; hele bir de kurak geçti mi, olduğu gibi kalıyor. Bunun yerine sulu tarım yapıldığında 550'den başlıyor, 800 kiloya kadar çıkıyor. Onun için bu kuyuların doğru kullanılması gerekiyor. Bu kuyuların doğru kullanılması da - dediğim gibi- banka kredilerinin modern yöntemlerle sulama yapılabilmesine olanak sağlayacak, kuyunun kullanılıyorsa kaçak olup olmadığına bakmadan bu konuda bir düzenlemeyi içeriyor. Bunlar olmadan bu suyun doğru yönetilmesi mümkün değil. Ayrıca, sarnıç yönteminin farklı bölgelerde uygulamaya alınması, yer altı sulama barajlarının yapılması, bu sayede suyun doğru yönetilmesi gerekiyor. Yıllar öncesinde, 1998'de, Devlet Su İşleri, o dönem Kızılırmak'ın üzerinden Fırat'ın bir kolunu İç Anadolu'ya getirmeyi düşünmüş. Türkiye'nin gelecekteki, bugün de tahıl ambarının sulanabilir suyla üretiminin artması olası. Buna yönelik düzenlemelerin yapılması daha doğru olur diye düşünüyorum.

Önemli olan, kaçak kuyunun kullanılış biçimini doğru kılmaktır diyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 6'ncı maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen var mı?

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Gerekçeyi okuyacağız.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

AYTEN KORDU (Tunceli) - Gerekçe:

İklim değişikliğine uyum düzenlemesi en az iklim değişikliğiyle mücadele/azaltım maddesi kadar iklim hedeflerine ulaşmamız ve iklim değişikliğinin mevcut ve gelecekteki etkilerini mümkün olan en az zararla atlatmamız bakımından önemlidir. Maddenin taslaktaki düzenlenme biçimi bu alanda alınacak tedbirleri bütünüyle ikincil mevzuata bırakmaktadır. Bu durum, hayati önemdeki tedbirleri belirsizleştirmekte, uygulama iradesini yasadan bağımsız bir hâle getirmektedir. Oysa bu adımların çerçevesinin kanun kapsamında belirlenmesi, kanunun işlevini yerine getirmesi için elzemdir. Doğal ekosistemler, yutak alanlar olmaları nedeniyle net sıfır emisyon hedefine ulaşma bakımından oldukça önemlidirler fakat ekosistemlerin -orman, mera, tarım alanları, sulak alan, deniz vesaire gibi- hem sağladıkları direnç ve azaltım bakımından hem de karbon yutaklarının net sıfır emisyon hedefine katkısı bakımından, kanunda korunmalarına ilişkin hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Korunan alanlarla ilgili durum böyleyken koruma alanı dışındaki sahaların yönetiminde ekosistemlerin iklim değişikliğine karşı direncini artıracak planlar, sürdürülebilir uygulamalar ve restorasyon çalışmalarına dair görev ve hedeflere ise hiç yer verilmemiştir. Bu durum, hâlihazırda maden talanı riski altında olan doğal alanların, adı iklim kanunu olan bir yasa eliyle yok sayılması anlamına gelmektedir. Tasarıda iklim değişikliğinin yaratacağı riskleri öngörmek üzere hiçbir faaliyete yer verilmemiştir. Afet risk haritalarının hazırlanması, bu haritalarda öngörülen risklerin doğru bir şekilde yönetilmesi hususları es geçilmiştir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Evet, önerge üzerine...

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Arkadaşlarımız bir şey rica ediyor da... Bu konuyla ilgili, şu anda, iklimle ilgili Komisyondan gelen arkadaşlarımız söz almak istiyorlar, verebilir miyiz?

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Bu maddeyle ilgili mi?

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Evet.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Bu maddede sadece üyeler alabiliyor, önerge üzerine siz zaten konuşabilirsiniz. Önergeyi oylamamız lazım.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Gelen arkadaşlarımız bu konuyla ilgili katkıda bulunmak istiyorlar, mümkünse verelim; bizim adımıza verelim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Bir sonraki madde üzerinde söz verelim.

İNAN AĞÜN ALP (Kars) - Ben de rica ediyorum 7'nci maddede.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Tabii ki.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.
6'nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi 7'nci maddeye geçtik.

7'nci madde üzerinde söz talebi...

Buyurun Sayın Alp.

İNAN AKGÜN ALP (Kars) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Ben bu Komisyonun üyesi değilim ama müsaade ederseniz birkaç maddeye katkıda bulunmak istiyorum.

Sayın Başkan, görüşülmekte olan Kanun Teklifi'nin 5'inci maddesinin (4) ve (5)'inci fıkraları ile 7'nci maddenin (2) ve (4)'üncü fıkraları ve 8'inci maddenin Anayasa'ya, Anayasa'nın 2'nci maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesine ve 56'ncı maddede düzenlenen çevre hakkı ilkelerine aykırı olduğunu düşünüyoruz. Müsaade ederseniz kısaca bir gerekçe açıklamak istiyorum.

Efendim, ben, Kars Çevre ve Kent Hukuku Derneği Başkanıyım milletvekili seçilmeden önce. Çevre suçlarının ve kent suçlarının en yoğun yaşandığı illerden biri de Kars; ben o ilin temsilcisiyim. Kars'ta henüz bir katı atık bertaraf tesisi yoktur, tek il Kars'tır yani Türkiye'de bu tesisi olmayan tek il Kars'tır ve Kars'ta atık su arıtma tesisi bizim yoğun çabalarımız sonucu yıllar sonra ancak inşaat aşamasına geçebildi. Hatta 70 milyon lira ilk ihale bedeli olan tesis, 4'üncü ihalede ancak 1 milyar liranın üzerine ihale edilebildi ama ağır aksak da olsa ilerliyor şu anda; bizim de dernek olarak bunun yapılmasında önemli bir katkımız olmuştu. Kars'ta, mesela Sarıkamış'ta dünyaca ünlü bir kar kayak tesisi vardır fakat kayak tesisinin hemen yanına bir baraj yapıldığı için, barajın ılıman etkisi yapım süreçlerinde hesap edilmediği için, o çevresel etki hesap edilmediği için, şimdi, kayak tesisi kar tutmamaya başladı. Bu sefer 500 milyon lira maliyetle karlama tesisi yapılıyor. Şimdi, bu çevresel etkiler değerlendirilmeden yapılan yatırımları biz Çevre Derneği çalışmalarımız sırasında hep sivil toplumun sürece dâhil edilmemesine bağladık çünkü bu planlamalar, programlamalar yapılırken sivil toplumun önerileri alınmıyor; alınsa, daha katılımcı süreçler yaşansa belki böyle sorunlarla karşılaşmamış olacaktık. Ben, bu sivil toplumun sürece dâhil edilmesini, bu bakımdan, kendi hayatımda tecrübe ettim. Şimdi de böyle, bu vesileyle bu kanun görüşülüyor. Kanunun 7'nci maddesinin (2)'nci ve (4)'üncü fıkralarında bu eksikliği tespit ettik. Bu da bizim bakış açımıza göre Anayasa'nın 56'ncı maddesine aykırılık teşkil ediyor.

Yine, Sayın Başkanım, görüşülmekte olan kanun teklifinde, mesela 7'nci maddede şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkesi dikkate alınmamıştır. Bu da Anayasa'ya bir aykırılık teşkil ediyor. Her ne kadar madde sırası geçmişse de 5'inci maddenin (4) ve (5)'inci fıkralarında sera gazlarının etkisini azaltan düzenlemelere yeterince yer verilmemiş, doğal sistemleri ve biyolojik çeşitliliği koruyan tedbirler alınmamıştır. Bunun da Anayasa'nın 56'ncı maddesine aykırılık teşkil ettiği kanaatindeyim. Tutanaklara geçmesi bakımından katkı sunmak istedim.

Söz verdiğiniz için teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

TOBB temsilcisi İbrahim Nihat Bayar.

Beş dakikayı geçmezse sevinirim.

TOBB BİRİNCİ HUKUK MÜŞAVİRİ İBRAHİM NİHAT BAYAR - Geçmez Sayın Başkanım.

Tüm hazırunu saygıyla selamlıyorum ben de.

Efendim, kanunun 7'nci maddesinin (3)'üncü fıkrasında bir il iklim değişikliği koordinasyon kurulu teşekkül ediliyor. Bizim istihdamımızı Komisyon değerlendirirse... Bu kanunun öznesi, malum olduğu üzere, tacir ve sanayici yani sürdürülebilir kalkınma bakımından tacir ve sanayicinin çok ciddi katkı yapabileceğini düşünüyoruz. Dolayısıyla, bu koordinasyon kurullarına, sanayi odalarının, sanayi odalarının olmadığı yerlerde ticaret sanayi odalarının katılımının katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Yani metinde "yerel yönetimler" denmiş ama sanayi odalarının ve TSO'ların bu kapsamda olduğuna dair bir yasal güvence olursa ciddi katkı yapılabileceğini düşünüyoruz efendim.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurunuz Sayın Akin.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Evet, şimdi 7'nci maddeyi görüşüyoruz. Burada temel problem, iklimle ilgili bir koordinasyon kurulu, il koordinasyon kurulu öneriliyor. Bu koordinasyon kurulu önerisi, tamamen bakanlıkların il birimleri üzerinden kurgulanmış ve böyle bir koordinasyonun aslında tamamen merkezîyetçi bir zihniyetin tekabülü olduğunu düşünüyoruz. Bir yerde yerel yönetimler geçiyor ama yerel yönetimlerin de ne olduğu belli değil. Biz buradan şunu söylemek isteriz: Gerçek anlamda bir iklim meselesiyle eğer toplum olarak birlikte mücadele edilecekse, bir ilin bütün muhataplarının, oradaki STK'lerin, odaların, özellikle çevre mühendislerinin, çevreyle ilgili olan bütün platformların katıldığı bir yapı olması gerekir. Aksi takdirde, aslında bu, iklim meselesiyle topyekün bir halk mücadelesinin, bir toplum mücadelesinin verilmesi arzusunun ifade eden bir yasa değildir, bir teklif değildir. Biz önerilerimizi ısrarla söylediğimiz hâlde oylayıp geçiliyor ama mesela bu somut bir şeydir. Biraz önce yine Kars milletvekilimiz söyledi. Biliyorsunuz, İzmir'in özellikle denizde bir kirlilik problemi vardır; İzmir Körfezi'nde, Çevre Bakanlığı ile yerel yönetimler arasındaki yaşanan durum tam bir vahim durumdur oysa hepsi sorumludur, birlikte hareket etmesi gerekir ama birbirleriyle siyasi rekabet sonucu olarak milyonlarca balık, canlı orada ölmüştür. Bu canlıların ve balıkların ölümlerine tekabül eden sonuçlar kabul edilebilir bir şey değildir. Eğer gerçekten oradaki mevcut durum korunmak isteniyorsa, örnekte olduğu gibi, İzmir Körfezi'nin korunması konusunda birlikte mücadele edilmesi gereken konuda olduğu gibi birçok konu vardır İzmir'in genel olarak sorunlarında; dibinde bir nükleer atık meselesi vardır, yaklaşık yirmi yıldır devam etmektedir. En sonunda yapılan arıtma sistemi tamamen bilim dışı mıdır? Biz, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumunu çağırdığımız, orada gözlemde bulunduğu, raporu olduğu hâlde, şu anda resmen bir katı inşaat atığı gibi orayı toplamakta ve götürmektedirler. Bu, aslında, İzmir halkına büyük zarar vermektedir. Bu örneğin kendisi bile şunu göstermektedir ki eğer oradaki mevcut kurumlar, temsilciler bir koordinasyon kuramazlarsa, bizim ortak hikâyemizi birlikte yapmamız ve çevreyle ilgili, iklimle ilgili birlikte mücadele etmemiz mümkün değildir. Tamamen devletin dar kurumlarına sıkıştırılmış bir anlayış biçimiyle bu meseleyi çözmenin mümkün olmadığını tekrar ifade etmek istiyorum. Bu maddenin değiştirilmesini ısrarla öneriyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

Sayın Sarıbal, buyurun.

ORHAN SARIBAL (Bursa) - Teşekkür ederim.

Birkaç konuya dikkat çekmek istedim.

İklim Daire Başkanlığı Koordinasyonu oluşturulacak. Her ilde vali başkanlığında ilgili kurum ve kuruluşları, yerinden yönetim temsilcilerini içeren il iklim değişikliği koordinasyon kurulları kurulacak.

Şimdi, Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; çok temel birkaç sorunumuz var, burada tam yeri gelmişken paylaşmak isterim. Şu anda illerde ciddi anlamda bir yetki dağılımı söz konusu. Örneğin, organize sanayi bölgelerinin kendine özgü kanunları var, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kendine özgü kanunu var, büyükşehir belediyesinin kendine özgü kanunu var, kentin genel temizlik vesaire diğer bütün durumları genel olarak yerel yönetimlerin sorumluluğundayken... Örneğin, bir fabrikaya fabrikanın çıkarmış olduğu duman ya da çıkardığı suyla ilgili cezai işlem yapması gereken kurum Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. Şimdi, bugün, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı... Örneğin, Bursa'da 20'yi geçen organize sanayi bölgesi içerisinde ne kadar yer altından su çekiyorlar, biz bilmiyoruz. Bunun ne kadarını açık alanlara ya da sisteme, kanalizasyona veriyorlar, bunu da bilmiyoruz. Hangisinin arıtmayı kullanıp kullanmadığını da bilmiyoruz. "Kirlenen öder." üzerinden ne kadar atık su kullandığını da bilmiyoruz. Belediyeler bunlara giremiyor, Çevre, Şehircilik Bakanlığı da bu işin içerisine girmiyor. Sayın Vekilim biliyor, yanı başınızda, çok hukukumuz var. Bugün, örneğin, İnegöl Bursa'nın en kirliliği; hemen arkasından Kestel, yine en kirliliği ilçelerimizden biri ve maalesef öbür taraftan çimento fabrikası hızlıca perde arkasında kapasite artışı yapıyor; konuşuyoruz, anlatıyoruz, basın açıklamaları ortaya koyuyoruz ve maalesef büyükşehirin fabrikalardan ne kadar su tükettiklerine dair bir veri alma şansı yok. Şimdi, bu koşullarda iyi niyetle çıkarılmak istenen bir çevre kanunu var ve bu çevre kanununda valinin başkanlığında bir koordinasyon, il koordinasyonu oluşturulacak. Hangi yetkiye sahip? Mesela, bu fabrikaya girip bunda ne kadar atık su kullandığını öğrenebilecek mi? Atık suyu nereye attığını, ters deşarjla sisteme verip vermediğini öğrenebilecek mi? Kimyasal arıtma ihtiyacı varsa, bunu yapabilecek mi? Dolayısıyla bugün en çok bunu talep eden sanayici aslında en çok kirlenen konumunda, en çok kirlenen yani Orhaneli Termik Santrali filtre kullanmaz, geliriz, Büyük Sanayi filtre kullanmaz, geliriz, sadece iş ya Çevre ve Şehircilik Bakanlığına yıkılmış ya merkezî hükûmete yıkılmış ya belediyeye yıkılmış.

Arıtma... Nasıl arıtma? Biyolojik arıtma. Biyolojik arıtmayla neyi çözüyorsunuz arkadaşlar? Ne çözülebilir biyolojik arıtmayla? Belirli partiküller, belirli ürünler, belirli canlılar çökertme sistemiyle çökertilir, alınır, kurutulur, bu da bir derd, yeniden ihya modeli. Dolayısıyla bu kanunun eğer gerçekten aktif hayata geçmesini istiyorsak bazı ciddi yaptırımlara sahip olması gerekir yani ters deşarj yapan yani kirliliği suyunu toprağın altına bırakan bir fabrikaya ne yapılacağını söylemeli, yapabilmeli bunu.

Arkadaşlarım söyledi, tekrar ederek bitirmek istiyorum Sayın Başkan. Bu kadar çok işin yapılması gerekir. Bu kadar çok kurum var; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, büyükşehir, tarım il müdürlüğü, hepsinin yetkileri birbirinden bağımsız. O zaman gerçekten bir iklim ve çevre kanunuysa, bu iklim, bu Çevre Kanunu, görevi, net bir şekilde sorunları tespit etmeli, bu sorunları çözecek olan kurumun adını koymalı, ona da bu yetkileri kati bir şekilde vermeli, buna göre de denetimini yapacak bir mekanizma kurmalı. Yoksa gerçekten bugün -bu sanayiciler için çıkarıldı ama- en büyük sorun sanayicilerin kirliliğidir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler.

Sayın Özdemir, buyurun.

NİMET ÖZDEMİR (İstanbul) - TOBB'dan katılan yetkili arkadaşımıza katılıyorum ve İklim Kanunu'nun tali komisyon olarak Sanayi, Ticaret ve Enerji Komisyonunda neden görüşülmediğini anlamıyorum. Oysa bu Komisyondan girecek raporlar, değerlendirmeler daha kapsamlı ve sağlıklı bir kanun hazırlanmasına katkı sağlayabilirdi.

Ayrıca, kanunda öngörülen cezai yaptırım miktarlarının Türkiye'nin mevcut ekonomik koşulları dikkate alınarak yapılmasını tavsiye ediyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

On beş dakika ara veriyoruz.

Kapanma Saati: 18.25

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 18.48

BAŞKAN: Mehmet Galip ENSARİOĞLU (Diyarbakır)

BAŞKAN VEKİLİ: Muhammet Müfit AYDIN (Bursa)

SÖZCÜ: Sadir DURMAZ (Ankara)

KÂTİP: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Arkadaşlar, size söz verelim, buyurun.

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ HÜLYA ÇEŞMECİ CENGİZ - Çok teşekkür ederiz tekrar söz verdiğiniz için.

Biz aslında ilk oturumda, özellikle de adil geçişle ilgili tanımın önemli bir gelişme sağladığını ancak ilgili mekanizmalar olmadığında adil geçişin de hayata geçmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştık. Özellikle uygulama ve planlama araçlarına... Kayıtlara geçmesi açısından, gelecekte bir gün bakarlarsa torunlarımız, en azından ne önerdik, duysunlar istedik. Şöyle ki önerimiz: Karbon yoğun sektörlerin olduğu bölgeler öncelikli olmak üzere, istihdam sürecinin uygun tedbirler alınarak yönetilmesi, yeni istihdam alanlarının oluşturulması, ekonomik, çevresel ve sosyal kazanımların desteklenmesi için adil geçiş planları ülke, il ve bölge ölçeğinde hazırlanır. Karbon yoğun sektörlerin olduğu bölgelerde adil geçiş yaklaşımıyla dönüşümün yol haritasını çıkarmak amacıyla adil geçiş stratejisi ve devamında bölgeler ölçeğinde adil geçiş planları hazırlanır.

Kanun maddesinde olmayan ama ek bir madde önerimiz daha var bununla ilgili, o da şu: "Ulusal ve yerel iklim eylem planlarının hazırlık aşamasında yerel halk ile iklim ve çevre koruma alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının bilgilendirilmiş olmaları, erken ve yetkili katılımlarının güvence altına alınmaları esastır. Biz bunu özellikle çok önemsiyoruz çünkü yaptığımız saha araştırmalarında, bilgiye erişimde çok ciddi bir hiyerarşi olduğunu görüyoruz. Bu doğrultuda planların hazırlık aşamalarında ve politika seçenekleri hâlen açıkken mümkün olduğunca erken bir şekilde planları hazırlamakla sorumlu kurum ve kuruluşlar tarafından kurumların resmî internet sitelerinden ve katılımcılığı artıracak diğer yöntemlerle halka duyurmaları, alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının planların hazırlığıyla ilgili toplantı ve görüşmelere davet edilmeleri zorunludur. Söz konusu planların hazırlık, kabul, uygulama, izleme, değerlendirme ve raporlama süreçlerinin yürütülmesi için halkın ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının etkin katılımına imkân verecek makul süreler öngörülmelidir."

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

7'nci madde üzerinde 2 adet önerge vardır, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu Kanun Teklifi'nin 7'nci maddesinin (4)'üncü fıkrasına "amacıyla" ibaresinden sonra gelmek üzere "adil geçiş gereklilikleri gözetilerek" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Gürsel Erol
Elâzığ
Nimet Özdemir
İstanbul

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli
Nermin Yıldırım Kara
Hatay

Semra Dinçer
Ankara

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Önergeyle, teklifin 2'nci maddesinde belirtilen adil geçiş ilkesinin planlama araçlarında da gözetilerek iklim değişikliğiyle mücadelede istihdam süreçlerinde en doğru yöntem hedeflenmektedir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 7'nci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz isteyen? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Maddeyle, tanımlanan planlama araçlarının tamamı sermayenin yeşil dönüşüm stratejisi kapsamında ve piyasa odaklıdır. Kamu kurumlarının yıllara yayılan neoliberal dönüşümlerinin devamı olarak şimdi de yeşil kapitalizm uyumluluğu getirilmektedir. Maddenin iklim değişikliğiyle mücadele etmek gibi bir amacı olmadığı gibi, kamu kurumlarının bir sermaye stratejisi olan yeşil dönüşüm stratejisi kapsamında dönüşümlerini hedeflemekten başka bir amaç gütmemektedir. Kamu kurumlarının iklim değişikliğiyle mücadele edebilmelerinin koşulu kapitalist kâr mantığıyla değil, doğa ve toplum mantığıyla hareket etmeleridir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Edilmemiştir.

Maddeyi kabul edilen önergeyle birlikte oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Edilmiştir.

8'inci maddeye geçiyoruz.

8'inci madde üzerinde söz isteyen var mı?

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ HÜLYA ÇEŞMECİ CENGİZ - Biz istiyoruz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ HÜLYA ÇEŞMECİ CENGİZ - Bu maddede, özellikle de uygulama araçlarıyla ilgili yine adil geçiş kapsamında eklemek istediğimiz bir önerimiz var: "Adil geçişe ilişkin planların oluşturulmasına yönelik çalışmalar, istihdam sürecinin uygun tedbirler alınarak yönetilmesi, yeni istihdam alanlarının oluşturulması, ekonomik, çevresel ve sosyal kazanımların

desteklenmesi amacıyla yerel halkın, bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarının, sendikaların, ilgili belediye temsilcilerinin katılımıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinasyonunda yapılır ve buna dair destek mekanizmaları geliştirilir. Bölgesel ölçekte hazırlanmış olan adil geçiş planlarını uygulayacak bölgesel adil geçiş enstitüleri kurulur -ki bunun yurt dışında çok yaygın gördüğümüz bir örneği İspanya örneğidir- bu enstitüler ETS gelirleri ve bölgesel teşvik mekanizmasıyla fonlanır, adil geçiş enstitülerinin planlara uygun ilerlemesi danışma ve denetleme kurullarıyla izlenir.”

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Başka söz isteyen? Yok.

Madde üzerinde 2 adet önerge vardır, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 8'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum...

AYTEN KORDU (Tunceli) - Biz okuyalım.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

AYTEN KORDU (Tunceli) - Gerekçe:

İklim değişikliğiyle mücadele teşviki kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması, sigorta araçlarının geliştirilmesi, yeşil ve sürdürülebilir bir sermaye piyasası araçlarının, banka finansmanının ve diğer finansman araçlarının teşvik edilmesi' gibi kavram ve ifadelerin bütünüyle iklim değişikliğinin gerçek sebebi olan kapitalist birikim yasasının esaslarının olduğu gibi korunmasının niyetlendiği anlaşılmaktadır. Böyle bir anlayışın iklim krizine çözüm üretme şansı yoktur. Kanun maddesiyle, başta AB ülkeleri olmak üzere, dış ülkelerle ticaretin devamını sağlamaya yönelik olduğu ve tıpkı kanunun bütününde olduğu gibi iklim değişikliğini önlemeye yönelik bir kaygı taşımadığı görülmektedir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Edilmemiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu İklim Kanunu Teklifi'nin 8'inci maddesinin (1)'inci fıkrasının (c) bendine aşağıdaki cümlelerin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

“Bu Kanunun 7 nci maddesinde anılan yerel yönetim birimleri ve üst birlikleri, Başkanlığa bağlı kurumlarla koordineli olarak kendi enstitülerini ve araştırma merkezlerini kurabilir. 7 nci maddede belirtilen İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kuruluna ve 10 uncu maddede belirtilen Kurullara ilgili raporlarını sunabilir.”

Semra Dinçer
Ankara

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

Gürsel Erol
Elâzığ

Nimet Özdemir
İstanbul

Nermin Yıldırım Kara
Hatay

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Yerel yönetim birlikleri ve üst kuruluşlarının da iklim değişikliği hususunda araştırma merkezi ve enstitü kurarak dâhil edilecekleri kurullarda bu raporları karar alma sürecine sunabilmeleri hususu netleştirilmektedir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

8'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9'uncu maddeye geçiyoruz.

9'uncu madde üzerinde söz isteyen var mı?

EVİRİM RIZVANOĞLU (İstanbul) - Ben istiyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

EVİRİM RIZVANOĞLU (İstanbul) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Şimdi, Emisyon Ticaret Sistemi 9'uncu madde; onunla ilgili birkaç sorum ve birkaç yorumum olacak.

Bu sistem, Türkiye'nin net sıfır emisyon hedefine ulaşması için ve uluslararası rekabeti güçlendirmesi için ve yeşil dönüşüm sürecine başlayabilmek için çok önemli, kritik bir öneme sahip şüphesiz. Avrupa Birliği de sınırdaki karbon düzenleme mekanizmasının pilot uygulamalarını başlattı, 2027 itibarıyla da ithal ürünlere karbon fiyatlaması getirecek. Bu kanun teklifinin Türkiye için çok önemli olduğunu düşünüyorum ancak ETS mantığının işleyebilmesi için ortada bir azaltım sistemine ihtiyaç var yani üst limitler de burada tanımlanmalı, bu üst limit giderek azaltılmalı ve üst sınıra karşılık gelen emisyonlar mümkün olduğunca yani sanayicilerin üzerine anlık stresler koymayacak şekilde net sıfıra ulaşma ideali doğrultusunda fiyatlandırılması gerektiğini düşünüyorum. Şimdi, Ulusal Katkı Beyanı'mıza göre, “Şüphesiz Türkiye 2038'e kadar emisyonları artıracak.” diyoruz ama şöyle bir

durum var: 2038'e kadar emisyonları artırmayı düşündüğümüz bir Emisyon Ticaret Sisteminde nasıl bir etkileşim planlıyoruz? Yani bir taraftan, evet, 2038'e kadar emisyonlarımızı artırıyoruz ve sonra düşürüyoruz ama bir yandan da Emisyon Ticaret Sistemi'yle etkileşimi düşünüyoruz. O yüzden bunun örtüşmediğini düşünüyorum, bu konuda biraz açıklama yapabilirseniz çok sevinirim.

Ücretsiz tahsisatlarla ilgili birkaç sorum olacak. ETS kapsamında tahsisatların sağlanması öngörülüyor. Bu, geçiş sürecinde uygulanabilecek bir yöntem olabilir ancak burada ciddi bir belirsizlik görüyorum: Bu tahsisatlar hangi kriterlere göre dağıtılacak yani siyasi saiklere göre dağıtılmaması için bir engel yok burada maalesef, tüm sektörler ücretsiz tahsisat alabilecek mi, yoksa bazıları dışarıda mı kalacak bu sistemde? İleride ücretsiz tahsisatları kaldırmak ya da açık artırma gibi bir sisteme mi geçilecek? Onunla ilgili bir bilgi almak istiyorum.

Bir de burada büyük bir risk var; bu ücretsiz tahsisatlar sürekli hâle gelirse ETS sistemi gerçekten çalışabilir mi? Yoksa kâğıt üstünde bir mekanizmaya dönmesinden tedirginim. Eğer karbon fiyatlama da düşük tutulursa Türkiye ihracatçılarının Avrupa Birliği gibi büyük pazarlarda rekabet gücü kaybı olmaz mı? Buradaki fikirlerinizi de dinlemek isteriz.

Ayrıca kritik bir mesele: Şeffaflık... Ücretsiz tahsisatların nasıl dağıtılacağı Karbon Piyasaları Kurulunun inisiyatifine bırakılmış yani onlar isterlerse paylaşıyorlar, isterlerse paylaşmıyorlar; bu konuda da fikrinizi duymak isteriz.

Ayrıca bir konu daha; kanun teklifinde ETS'nin piyasa işletmecisi olarak EPIAŞ yani Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. belirlenmiş ve burada büyük bir sorun olduğunu düşünüyoruz çünkü EPIAŞ zaten elektrik piyasasında faaliyet gösteren bir şirket, Türkiye'de sera gazı emisyonlarının büyük bir bölümü elektrik üretiminden de kaynaklanıyor, bu durumda emisyon ticaretiyle doğrudan ilişkili bir piyasayı yönetenin ETS'yi işletmesi çıkar çatışması anlamına geliyor mu? Yani burada bir çıkar çatışması yaşanabilir.

Bir de teklif, karbon denkleştirme mekanizmasına izin veriyor ancak burada denkleştirmenin nasıl işleyeceği tamamen belirsiz. Bunu bağımsız bir denetim mekanizması olarak mı düşündünüz yoksa şirketler sadece ağaç dikerek emisyon azaltımı yaptıklarını mı iddia edecekler? Türkiye'de karbon denkleştirme yapacak kadar arazimiz var mı? Bir de ben bunun planlamasının yapıp yapılmadığını sormak istiyorum. Avrupa Birliğinde denkleştirme sistemleri de bağımsız kurullar tarafından malumunuz sıkı bir denetime tabi tutuluyor ama bu teklifte ne bağımsız bir denetim mekanizması var ne de sistemin nasıl işleyeceğine dair net kurallar, sistemler ortada. Bir de mükerrer sayım riski tekrar aynen denkleştirmede söz konusu. Aynı emisyon azaltımı hem proje yatırımcısı hem de krediyi satın alan tarafından sayılırsa kâğıt üstünde büyük bir azaltım varmış gibi görünmez mi? Yani bu sistemin sonunda bir yeşil boyama mekanizmasına dönmesinden korkuyoruz.

Son olarak da kanun teklifinde ETS'nin nasıl kullanılacağı açık değil yani oradan gelen gelirleri nasıl kullanacağı. Bu gelirler sanayi dönüşümünde mi kullanılacak, bu gelirler adi geçiş sürecini mi destekleyecek? Teklifte bu tarafın da belirsiz olduğunu düşünüyorum ve bu teklifin Türkiye'nin iklim krizine karşı mücadele vermesini zorlaştıran bir teklif olduğuna inanıyorum yani sanayi ve enerji dönüşümü için net bir yol haritası ortada yok, adil geçiş süreciyle ilgili her şey güvence altına alınmıyor, ara hedefler belirlenmemiş, daha da üzücüsü, kömürden -kademeli bile olsa- bir çıkış takvimi yok. Türkiye'nin ihtiyacı olan şeyin de bağlayıcı mekanizmalar içeren, bilimsel verilere dayalı, demokratik ve katılımcı süreçlerle hazırlanmış, gerçekten işe yarayacak bir iklim kanunu olduğunu düşünüyoruz ve dileriz ki, buradaki diğer milletvekili arkadaşlarımızın ve Komisyon üyelerimizin talepleri bir şekilde kâğıda dökülür ve yüce Meclisimize yakışan bir yasa teklifi hâline gelir diyorum.

Teşekkür ediyorum, herkesi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Biz teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Koca.

PERİHAN KOCA (Mersin) - 9'uncu madde kanunun özünü oluşturan maddelerden bir tanesi, gerçekten önemli bir madde hatta bu kanunu baştan sona bu madde için hazırlamışlar bile diyebiliriz, öyle bir maddeyi konuşuyoruz.

Dünden itibaren birçok sunuş duyduk, birçok ifade duyduk ve kanun teklifinde, iklim krizini aslında bir fırsat gibi gören, Allah'ın lütfu gibi gören bir anlayış olduğu çok açık ifadelerle anlatıldı, konuşuldu; ticari kaygıların ön planda olduğu bir sürü ifadeden yine açığa çıkmış durumda, emisyon ticaret sistemi de bu ticari kaygıların başında geliyor. Bu maddeyle, İklim Değişikliği Başkanlığına ETS kurma yetkisi verilecek. Aslında "Biz buradan nasıl bir piyasa yaratırız, nasıl bir pazar açarız?" anlayışıyla, mantığıyla yapıldığını görüyoruz. İklim krizinin yanına, yöresine "yeşil" kavramı eklenerek aslında yeşil bir makyajlamayla, yeşil bir boyayla, nasıl büyümeye giderim anlayışıyla götürüldüğünün hâkim olduğunu yine görüyoruz, tam da bu maddeyi baz alarak aslında dünden beridir özel olarak vurguladığımız bu yasanın bir iklim yasası değil, bir ticaret sözleşmesi olduğu vurgusunu da buraya dayandırdığımızı ifade edelim bir kez daha. Mevzunun iklim değişikliğini durdurmak olmadığını sadece bu maddeye bakarak bile görebiliriz diye düşünüyoruz. Görüyoruz ki amaçlanan şey yeni bir piyasanın yaratılması, yeni bir pazarın yaratılması, sermayenin büyümesi, sermaye birikiminin önündeki engellerin kaldırılması. İklim krizine bağlı olan susuzluk, kuraklık, kitlesel açlık, salgınlar ya da aşırı hava olaylarının çok tali olaylar olarak görüldüğü yani iklim meselesinin özünün çok tali meseleler olarak görüldüğü bu maddeye bakarak bile anlaşılacak bir yerde duruyor.

Ayrıca şunu da ifade etmek isterim: Dünya ölçeğinde karbon piyasalarının ve emisyon ticareti sistemlerinin uygulanmasında birçok boşluk var, idari zorluklar var denetlenmesinde özellikle ve düzenleyici boşlukların olduğunu görüyoruz. Manipülasyonlar, rüşvet ağları, dolandırıcılıklar Batı'daki ETS sisteminde bile bu kadar yaygınsa hani birçok çürümenin aynı anda yaşandığı ülkemizde ETS sisteminde nasıl skandallar açığa çıkar; bunu da bugünden görebiliyoruz, nasıl vurgunlar oluşacağını görebiliyoruz. ETS piyasasını denetleyecek hiçbir bağımsız mekanizma yok aynı zamanda. Genelî üzerine konuşurken de ifade etmiştim, dün de ifade etmiştim, denetleme tümüyle sermaye gruplarına, patron kulüplerine bırakılıyor, Başkanlığın kendisine bırakılıyor, dolayısıyla bu madde kabul edildiği andan itibaren birçok vurgun ve skandalla da karşı karşıya geleceğiz, o yüzden de 9'uncu madde geri çekilmelidir diyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

İklim Ağından Taylan Kurt...

Beş dakikayı geçmesin çünkü normalinde maddelere geçtikten sonra sivil topluma pek söz verilmez, hiç verilmez daha doğrusu, biz iklim konusu olduğu için fikirlerinizi almak isteriz, teşekkür ediyorum.

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ TAYLAN KURT - Söz verdiğiniz için çok teşekkürler Sayın Başkan.

Biz İklim Ağı adına ETS kapsamında "ücretsiz tahsisat sağlanabilir" bendine dair görüşlerimizi vermek istiyoruz. Düzenlemenin bu şekilde yasalaşması kanunun amacı ve hedefleriyle uyumlu gözüküyor. Kanunun amacı ve kanunda belirlenen hedeflere ulaşılması için ücretsiz tahsisatların hangi kriterlere göre verileceğinin kanunda belirlenmesi ve bu belirleme yapılırken de ücretsiz tahsisatların her durumda kanunda tanımlanan hedeflerle çelişmeyeceğinin düzenlenmesi gerekiyor. Bunun yanı sıra, maddeye ücretsiz tahsisatların yıllar içinde kademeli olarak azaltılmasına dair bir hüküm de eklenmeli ve ABD'de olduğu gibi, fosil yakıttan elektrik üretimi için ücretsiz tahsisat uygulamasının dışında bırakılması gerekiyor. Burada kanuna dair, kanunun nasıl olması gerektiğine dair, maddenin nasıl olması gerektiğine dair şöyle bir önerimiz var: ETS kapsamında ücretsiz tahsisatlar ancak belirli koşullarda ve söz konusu ücretsiz tahsisatlar 2053 net sıfır hedefiyle kanunun 5'inci maddesinde belirtilen diğer emisyon azaltım hedefleriyle çatışmadığı sürece sağlanabilir. Başkanlık ETS kapsamında sağlanan ücretsiz tahsisatların emisyon artırımı yönünde teşvik oluşturmamaları, yıllar içerisinde kademeli olarak azaltılmaları ve fosil yakıttan elektrik üretimi faaliyetlerinin ücretsiz tahsisatlardan faydalanmasına son verilmesi yönünde önlemler almakla yükümlüdür.

Teşekkür ederiz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

9'uncu madde üzerinde 2 önerge var, sırasıyla okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan İklim Kanunu Teklifi'nin 9'uncu maddesinin (6)'ncı fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

(6) ETS kapsamında ücretsiz tahsisat, tarihsel emisyon verileri veya kıyaslama ölçütleri nispetinde sağlanabilir.

Hasan Toktaş

Bursa

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Teklifte ücretsiz tahsisat sağlanması hususunda herhangi bir düzenleyici hüküm bulunmamaktadır. Bu durum tahsisatların hangi tesislere, hangi şartlarla bağlanacağı konusunda endişe yaratmakta olup uygulamada ihtilaflara da yol açabilecektir. Her ne kadar gerekçede tesislerin tarihsel emisyon verileri veya kıyaslama ölçüleri nispetinde verilebileceği belirtilmiş olsa da kanun metninde bu hükmün yer almaması ücretsiz tahsisata yönelik çıkarılacak ikincil düzenlemelerin aynı tartışmalara konu olmasına neden olabilecektir. Bu nedenle önergemizle teklif metninde ilgili hükmün yer alması ve böylece var olan muğlaklığın giderilmesi amaçlanmaktadır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 9'uncu maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu

Tunceli

İbrahim Akın

İzmir

Perihan Koca

Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerine konuşmak isteyen? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum.

Gerekçe:

Söz konusu maddeyle İklim Değişikliği Başkanlığına Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) kurma yetkisi verilmektedir. ETS'nin en büyük riski, karbon piyasalarının büyük kirleticiler için bir yeşil aklama mekanizmasına dönüşme riskidir. ETS, dünyada hâlihazırda büyük ölçekli şirketlerin karbon salınımlarını doğrudan azaltmak yerine karbon kredisi satın alarak faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanımaktadır. Bu, kirliliğin yalnızca piyasalaştırılması anlamına gelirken radikal bir ekolojik dönüşümü de teşvik etmemektedir. Gezegeni toplu bir şekilde yıkıma götüren karbon salınımlarının ticari faaliyet kapsamında sürdürülmesi kabul edilebilir değildir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Edilmemiştir.

9'uncu maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler. Etmeyenler... Edilmiştir...

10'uncu maddeye geçiyoruz.

10'uncu madde üzerinde söz talebi olan var mı?

Buyurun.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Şimdi, 10'uncu maddeyle ilgili birçok kurumdaki bahsediliyor: Karbon Piyasası Kurulu, Danışma Kurulu, İklim Değişikliği Başkanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, piyasa işletme merkezi... Burada temel olarak Danışma Kuruluyla ilgili birkaç söz söylemek isterim. Daha önce bahsettik aslında bakarsanız, eğer gerçek anlamda kolektif bir iş, toplumsal bir iş yapmak istiyorsanız bu kurulları daha kapsayıcı, daha katılımcı yapmaya ihtiyaç var ancak sözlerimizin çok kıymetli olmadığı ve sürekli geçtiğine göre çok olmayacak gibi gözüküyor ama biz ısrarla söylüyoruz, böyle bir çalışma sistemiyle enerji meselesini ve aynı zamanda iklim meselesini çözmek mümkün değil.

Keza başka bir konu daha var burada. Özellikle Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu diye bir kurul var. Bu kurul şimdiye kadar hakkında birçok şaibe olan bir kurul ama buna denetleme kurulu olarak bir işlev verilmiş durumda. Biz eğer burasının sağlıklı denetlenmesinin mümkünatı varsa bağımsız bir kurul tarafından bu meselenin çözülmesi gerektiğini, aksi takdirde kendi

kendini denetlemesinin mümkün olmadığını, böyle bir kurulun da işlevsel olmadığını ifade etmek isteriz. Yaşadığımız pratiklerden çıkardığımız deneyim şudur ki bu kurulun aslında özellikle belli kesimleri korumak üzerine, kayırmacı bir siyasetin pratikleri üzerine kurulmuş kurullardır; böyle kurullarla bu işlerin yürütülmesinin mümkün olmadığını ifade etmek isteriz. Özellikle karbon meselesinin salınımı konusunda, daha önce de söyledik, yapılması gereken işlemlerin başında karbon salınımını sağlayanlar ve karbonun karşısında daha sağlıklı bir ekosistemin yapılması, üretenerin bir kolektif ilişkisi olması lazım diye ifade etmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

İklim Ağından Sayın Yağız Eren Abanus, buyurun.

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ YAĞIZ EREN ABANUS - Çok teşekkürler Başkanım söz verdiğiniz için.

Bu 10'uncu maddeyle birlikte kanunda Karbon Piyasası Kurulu düzenlenmektedir, ilk fıkrasında bu kurulda yer alacak kurumlar, daha çok Bakanlık ve denetleyici düzenleyici kurumlar yer almaktadır, (2)'nci fıkrada kurulun yapacağı işler tanımlanmaktadır. Bizim öncelikle bu (2)'nci fıkraya yönelik olarak birtakım kriterlerin, esasların kanunda belirlenmesinin kritik olduğunu düşünüyoruz; bunu burada, Komisyonda vekillerle, sizlerle paylaşmak istedik. Örneğin, ulusal tahsisat piyasasının kurulması sürecinde net sıfır emisyon hedefinin dikkate alınması gibi kriterler (2)'nci fıkrada tanımlanabilir. Bir de buna ek olarak yine aynı maddede Karbon Piyasası Kuruluna yardımcı olacak bir Danışma Kurulundan söz edilmektedir. Bu kurulun içinde TÜSİAD, MÜSİAD gibi birçok dernek, sivil toplum kuruluşu da bulunmaktadır. Ancak genel olarak burada adı geçen yapılara baktığımızda çoğunun iş dünyasıyla ilgili sektörel kuruluşlar olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda, İklim Ağı olarak biz de adı "iklim" olan bir kanunun içinde tanımlanan, karar alma yetkisi olmayan, danışma fonksiyonu yürütecek olan bu Danışma Kuruluna eklenme talebimizi burada sizlerle paylaşmak isteriz.

Çok teşekkürler dinlediğiniz için.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

TOBB'un temsilcisi, buyurun.

TOBB BİRİNCİ HUKUK MÜŞAVİRİ İBRAHİM NİHAT BAYAR - Ben de Komisyonu saygıyla tekrar selamlıyorum.

Sayın Başkan, 10'uncu maddenin (b) fıkrasının birinci bendindeki "Danışma Kurulu; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı başkanlığında..." denmiş yani bu ifade itibarıyla kurumsal bir işaret değil de birlik başkanı işaret edilmiş hâlbuki katılımcıların tamamında kurumsal işaret var. Hani norm koyma tekniği bakımından ve sahadaki işlevselliği açısından bu "başkanlığı" ifadesi yerine "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanlığına" dense sanki daha uygun olacak gibi geliyor, sahada da bunun faydasını görürüz bence çünkü bu kurumlardan katılımın hangi düzeyde olacağını bilmiyoruz biz. Diğer taraftan, bu kurul bir istişari örgüt, bu istişari örgütün aldığı kararların Karbon Piyasası Kurulunda gündem olmasını gerektirecek bir düzenleme de yok, belki böyle bir düzenleme yapılabilir çünkü zaten bu istişareyi Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve burada adı geçen kurumların her biri zaten ayrı ayrı yapıp Bakanlığa arz edebiliyorlar. Dolayısıyla, hani bir miktar daha bu Danışma Kurulunu işlevsel kılmak adına en azından aldığı kararların Karbon Piyasası Kurulunun gündeminde olmasının katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Ama esas itibarıyla Karbon Piyasası Kurulunun oluşumu tabii ki bir bağımsız idari otorite modeli üzerinden yapılmamış. Kurumsal katılımlar çok değerli, kamu kurumları burada ancak bu bir çevre kanunu değil aslına bakarsanız. Çevreyi korumayla ilgili bireysel işlemler tamamen Çevre Kanunu'nda. Burada karbon piyasası ve emisyon ticaretine ilişkin düzenlemeler var ve bu düzenlemelerin sektörel olduğu çok açık, öyle de olması gerekiyor dünya örneklerinde olduğu gibi. Alınacak kararlar hayati öneme sahip hem çevre açısından hem de piyasa açısından.

Örnek vermek gerekirse, Sayın Başkanım, bir oligopol piyasasına yani girişin ve çıkışın zor olduğu piyasaya dair yapılacak bir düzenleme o sektördeki istihdamı, ithalatı, ihracatı, büyümeyi, yatırımı etkileyecek ve öngörülemez şu sonuca da yol açabilecektir; yanlış bir regülasyon doğrudan doğruya tüketici maliyetine dönüşecektir. Hâlbuki bu regülasyonun bir şekilde üretici maliyeti olarak kalması lazım.

Bu sorunların çözümü için 2 milyon üyeyi temsil eden ve Türkiye'deki bütün sanayicileri temsil eden örgüt olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin de bu Kurulda olması gerektiğini düşünüyoruz ki Birliğimiz de malumunuz Anayasa 135 bağlamında kamu tüzel kişiliğine sahip bir kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu efendim.

Saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Madde üzerinde 3 önerge var, okutuyorum sırasıyla:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 10'uncu maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu

İbrahim Akın

Perihan Koca

Tunceli

İzmir

Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde konuşmak isteyen var mı? Yok.

Gerekeceği okutuyorum:

Gerekeceği:

Madde kapsamında kurulması öngörülen Karbon Piyasası Kurulu ve hâlihazırda var olan ve kanun kapsamında denetimle yetkilendirilmesi beklenen EPDK gibi kurumlar piyasa ve sermaye odaklıdır. Sermaye ve piyasa odaklı olan kuruluşların şirket denetlemeleri de mümkün değildir. Denetim yetkisi gerçek anlamda bağımsız kuruluşlarca yapılabilir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu İklim Kanunu Teklifi'nin 10'uncu maddesinin (1)'inci fıkrasının (b) bendine "Finansal Kurumlar Birliği" ibaresinden sonra gelmek üzere "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Gürsel Erol
Elâzığ
Nimet Özdemir
İstanbul

Semra Dinçer
Ankara
Nermin Yıldırım Kara
Hatay

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde konuşmak isteyen var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Yapılan değişiklikle Emisyon Ticaret Sistemi'nde yer alacak aktörlerden biri olan Danışma Kurulunda Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden de karar alıcı düzeyde bir yetkilinin yer alması, bu sayede sürece aktif katılımın sağlanarak ilgili meslek odası görüşlerinin de iklimle mücadelede etkin olabilmesi amaçlanmıştır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

3'üncü önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan İklim Kanunu Teklifi'nin 10'uncu maddesinin (1)'inci fıkrasının (b) alt bendinin birinci cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

"Danışma Kurulu; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı başkanlığında; Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, Türk Sanayicileri ve İşinsanları Derneği, Uluslararası Yatırımcılar Derneği, Türkiye İhracatçılar Meclisi, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, Finansal Kurumlar Birliği, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Çevre Mühendisleri Odası, Meteoroloji Mühendisleri Odası, Orman Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odasının karar alıcı düzeyde birer temsilcisi, Başkanlık temsilcisi ile gerektiğinde konusuna göre davet edilecek diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin birer temsilcisinden oluşur."

Hasan Toktaş

Bursa

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde konuşmak isteyen var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Maddeyle düzenlenen Danışma Kurulunun mevcut yapısı incelendiğinde, ekonomi ve finans odaklı kuruluşların ağırlıklı olarak temsil edildiği görülmektedir. Ancak iklim değişikliği ve çevre politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için teknik uzmanlık ve bilimsel bilgiye dayalı karar alma süreçlerine ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda, Çevre Mühendisleri Odası, Meteoroloji Mühendisleri Odası, Orman Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odasının karar alıcı düzeyde temsil edilmesi, Danışma Kurulunun bilimsel ve çevresel temelli kararlar almasını sağlayacaktır.

Bu meslek odalarının sürece dâhil edilmesi, iklim değişikliğiyle mücadelede sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi, doğal kaynakların korunması, hava ve su kalitesinin iyileştirilmesi, tarım ve orman ekosistemlerinin iklim değişikliğine adaptasyonu gibi kritik konularda teknik bilgi ve deneyimin karar alma süreçlerine yansıtılmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda, çevre politikalarının sadece ekonomik perspektiften değil, bilimsel ve teknik veriler ışığında ele alınmasını temin ederek daha kapsamlı ve uygulanabilir politikalar geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu doğrultuda, önergemizle, söz konusu meslek odalarının Danışma Kuruluna dâhil edilmesi Türkiye'nin iklim politikalarının etkinliği ve bilimsel temele oturtulması açısından elzemdir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

10'uncu maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... 10'uncu madde kabul edilmiştir.

11'inci maddeye geçiyoruz.

11'inci maddede söz isteyen, söz talebi var mı?

Buyurun Sayın Milletvekili.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Şimdi, evet, 11'inci maddede özellikle bu yutak alanlar meselesiyle ilgili söz kullanmak istedim. Yutak alanlarla ilgili teşvik var, kredi var karbonlarla ilgili ancak bu yutak alanların, özellikle ormanlarımızın, meralarımızın büyük bir şekilde çökmesiyle ilgili herhangi bir önlem ve tedbir yok. Dolayısıyla bunun ciddi bir sorun olduğunu düşünüyorum. Özellikle ormanlaştırma vesaire yaparak gibi yaptığınız teşvik yerine mevcut koşullardaki ormanlarımızın korunması konusunda hem Orman Bakanlığının hem de Çevre Bakanlığının görev ve yetkilerinin bu maddeler içerisinde geçmesi gerekiyordu ama onlara dönük bir önlem, bir çözüm, bir görevlendirme diye bir durum olmadığını düşünüyorum. O bakımdan, 11'inci maddenin eksik ve yanlış olduğunu ve itiraz ettiğimizi ifade etmek istiyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyorum.

Konuşacak mısınız?

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ YAĞIZ EREN ABANUS - Evet.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun.

Kısa olsun.

İKLİM AĞI TEMSİLCİSİ YAĞIZ EREN ABANUS - Tekrardan çok teşekkürler.

Gönüllü karbon piyasaları ve denkleştirme maddesi temel olarak Türkiye'de bir denkleştirme sisteminin kurulmasını tanımlamaktadır, 1'inci maddesinde. 2'nci maddesinde buna ilişkin sistemin nasıl ilerleyeceğini ve buna dair başkanlıkça

belirlenebilecek yetkileri belirtmektedir. Bizim özellikle bu 2'nci madde kapsamında birtakım kriterlerin buraya eklenmesinin iyi olabileceğini düşünüyoruz. Bunu Komisyonla paylaşmak isteriz.

Bir de yine bu denkleştirme sistemine paralel olarak uluslararası piyasalardan da denkleştirme kredilerinin alınabileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda uluslararası alanda öne çıkan birtakım ilkeler vardır. Çok kısa bunları açıklayıp bunların kanuna eklenmesine dair değerlendirmelerinize sunmak isteriz. İlki, karbon kredilerinin ek yani "additional" yani ilave katkı sağlayan, sera gazı emilimleri yapan projelerden kaynaklanması gerekliliğidir. İkincisi, şeffaflıktır; bu projelerin nerede, ne kadar karbon emilimine sebep olduğunun gösterilmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, bu emildiği iddia edilen sera gazlarının doğrulanabilmesi ve ölçülebilmesi ilkesidir. Bunun da üçüncü taraflar tarafından yapılması yine uluslararası alanda bir standarttır. Dolayısıyla, bu saydığımız ilkeler kapsamında denkleştirme sisteminin tekrardan ele alınmasının faydalı olacağını düşünüyoruz. Bunu siz Değerli Komisyona sunmak isteriz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Madde üzerinde 2 adet önerge var, sırasıyla okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 11'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz talebi var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Madde bir yaptırım maddesi gibi görünse de karbon kredisi üretimine yönelik hilelerin kanunun etrafından dolanma manevralarının, yutak alanı yaratma yanılsamalarının ortaya çıkacağını öngörmek, ülkedeki siyasal rejimle birlikte düşünüldüğünde zor değildir. Söz konusu yaptırımlar sermaye çevrelerine sürekli getirilen kurumlar vergisi afları, teşvikler ve faiz ödemeleriyle kıyaslandığında oldukça düşük maliyetli ve sermaye çevrelerinde caydırıcılığı olmayacak düzenlemelerdir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu İklim Kanunu Teklifi'nin 11'inci maddesinin (1)'inci fıkrasının sonuna "Ancak bu denkleştirme projelerine yapılacak yeni yatırımların ek katkı sağlama, istikrar ve sızıntı önleme ilkelerine uygun olarak düzenlenir" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

Semra Dinçer
Ankara

Gürsel Erol
Elâzığ

Nimet Özdemir
İstanbul

Nermin Yıldırım Kara
Hatay

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Önergeye konu maddeye ibare eklenmesiyle denkleştirmelere ilişkin düzenlemenin şeffaflık, yapılan projeye gömülen sera gazlarının üçüncü taraflar tarafından izlenebilmesi, süreklilik (gömülen karbonun uzun vadede tekrar salınma ihtimalinin engellenmesi, örneğin ağaçlandırma projelerinde sürecin başarılı olmasının sağlanması ve oluşturulan ormanın kesilmesinin/yanmasının engellenmesi), kaçak önleme (bir yerde yapılan orman koruma projesinin başka bir yerde ağaç kesimine sebep olmaması), ilave katkı zorunluluğu (karbon kredisinin getireceği finansal teşvik olmadan da proje yapılabilir olmamalıdır, örneğin yanan bir alanın zaten Anayasa'mıza göre ağaçlandırılması gerektiği için bu kapsamda yapılan ağaçlandırmalar ilave bir katkı getirmemekte ve dolayısıyla karbon kredisi yaratamamaktadır), ölçülebilirlik ve doğrulanabilirlik (şeffaflık kapsamında paylaşılan verilerin üçüncü taraflar tarafından da belirlenmiş yöntemlerle ölçülebilmesi ve doğrulanabilmesi), çifte sayım yasağı (ağaçlandırma projesinden elde edilen karbon kredisinin örneğin hem Türkiye'nin denkleştirme sistemi hem de başka bir ülkenin denkleştirme sistemi kapsamında kullanılmasının önlenmesi) kriterleri ve küresel olarak en ileri standartlar esas alınmadığı için yolsuzluğa sebep olma tehlikesi de barındırmaktadır. Bu nedenle bu ilkeler düzenlemede yer almalıdır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

11'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12'nci maddeye geçiyoruz.

12'nci madde üzerinde söz talebi var mı? Yok.

2 adet önerge var, sırasıyla okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 12'nci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz talebi var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Maddeyle gelirlerin ve döner sermayelerin tanımlanması yapılarak söz konusu gelirlerin iklim değişikliğiyle mücadele kapsamı dışında kullanılamayacağı belirtilmiştir. Terk edilmiş bir sistem olan ve kanunla tekrar hortlatılan döner sermaye kapsamında kurumların ticari faaliyet yapmaları öngörülmektedir. Kamuda yolsuzluk, vurgun ve başka suçların tetikleyicisi olan bu uygulamanın tekrar tedavüle sokulması kamu kurumlarında mevcut olan neoliberal tahribatı daha da ağırlaştıracaktır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2'nci önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu İklim Kanunu Teklifi'nin 12'nci maddesinin (6)'ncı fıkrasına "sosyal adaletin sağlanması" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Semra Dinçer
Ankara

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli

Gürsel Erol
Elâzığ

Nermin Yıldırım Kara
Hatay

Nimet Özdemir
İstanbul

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Yapılan değişiklikle elde edilen gelirlerin yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğinin yanı sıra sosyal adaletin sağlanması için kullanılması amaçlanmaktadır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

12'nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13'üncü maddeye geçiyoruz.

13'üncü madde üzerinde söz talebi? Yok.

1 adet önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 13'üncü maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Perihan Koca
Mersin

İbrahim Akın
İzmir

Ayten Kordu
Tunceli

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Kanun teklifinin finansman ve teşviklerle ilgili bu 13'üncü maddesinde düşük karbonlu ekonomiye geçiş, yeşil büyüme hedefleri ve yeni çevreci teknolojilerin desteklenmesinin amaçlandığı belirtilmekte. Bu anlamda madde 13 kapsamında yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğiyle mücadele için finansman sağlanması öngörülmekte. Fakat maddenin derinliklerindeki esasına bakacak olursak özel sektörü ve finans kuruluşlarının "yeşil" etiketli projelere yatırım yapmasını teşvik eden mekanizmalar içeriyor. Ancak bu finansman modelleri genellikle büyük sermaye gruplarına ve bankalara yeni kâr alanları açmak anlamına geliyor. Özellikle yeşil tahviller ve sürdürülebilir finans araçları kapitalist ekonominin doğa üzerindeki tahakkümünü finansallaştırarak yeni birikim alanları yaratıyor. Bunun sonucunda gerçek ekolojik dönüşüm yerine finansal ürünlerin ekolojiye duyarlı gibi sunulması söz konusu olabilir. Karbon piyasaları ve finansal araçlar doğayı korumanın değil, büyük sermaye gruplarının yeni yatırım alanları oluşturmasının bir aracı hâline gelebilir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

13'üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

14'üncü maddeye geçiyoruz.

14'üncü madde üzerinde söz talebi var mı?

PERİHAN KOCA (Mersin) - Var.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Buyurun Sayın Milletvekilim.

PERİHAN KOCA (Mersin) - Teşekkür ediyorum.

14'üncü madde, idari yaptırımlara ilişkin bir madde, ozon tabakasını incelten ve florlu sera gazlarının kullanımına dair yaptırımlar öngören bir madde.

İdari cezalar ve yaptırımlara ilişkin öncelikle şunu ifade etmek istiyorum: Ülkemiz, malumunuz, sermaye açısından bir vergi affı cennetine dönüşmüş durumda; aynı zamanda, teşvik ve faiz ödemelerinde de bir cennete dönüşmüş durumda patronlar ve patron dostları açısından. Her yıl merkezî bütçelerde de bu 3 başlık temelinde aslında bütçe görüşmelerinin yapıldığını görüyoruz. En son 2025 bütçesinde de bunu görmüş olduk, sermayeye ayrılan payın ne denli büyük olduğunu görmüş olduk; devamında, akabinde yapılan aflar ve teşvikler de cabası. Böyle bir ortam içerisinde sermayeye yönelik nasıl bir yaptırım ya da caydırıcılık olacağını açıkçası bizler merak ediyoruz. Somut anlamda bir planlama bu açıdan var mı? Mesela, iklim suçu işleyen Cengiz Holdinge bir yaptırım olacak mı? Milyarlarca liralık kıyakların döndüğü bir ortamın içerisinde denetimden uzak yaptırımların hiçbir caydırıcılığının olmayacağını bugünden öngörebiliyoruz. Bir sürü doğal alanın "Olumsuz ÇED" raporlarına rağmen yıkım

alanına dönüştürüldüğünü biliyoruz zira. Yine, yürütmeyi durdurma raporlarına, kararlarına rağmen yıkımların devam ettiğini sit alanlarında, yaşam alanlarında biliyoruz.

Yine, maddede florlu sera gazlarının kullanımına dair mesela somut bir ibare ve para cezası olarak 5 milyonluk ceza öngörülüyor ama bunun, böylesi bir meblağın bir sermaye grubu için herhangi bir caydırıcılığı olmayacağını da kâhin olmaya gerek yok, şimdiden görebiliyoruz. Yani idari ceza, yaptırım gibi görünen bir cezasızlık hukukuyla karşı karşıyayız. Bu cezasızlık hukuku kirletmenin yolunu açacak bir maddeyi bağrında taşıyor, kirletmeye teşvik edecek bir uygulama alanını bağrında taşıyor. "Nasil olsa ceza yok." diyerek şirketler ve sermaye grupları atmosferi dilediğince aslında kirletecekler, kirletme hakkını parayla alıp satabilecekler yani bunun da bir metaya dönüştürüldüğünü biz bu maddeyle çok net bir şekilde görebiliyoruz.

Hakeza, birçok maddede de ifade etmişim denetim mekanizmalarıyla ilgili, denetim mekanizmalarında özel sektör olduğu için, sermaye ve sermaye yanlısı gruplar olduğu için bu caydırıcılık noktasında da herhangi bir takibinin olmayacağını da olmayacağını da yaşadıklarımızdan, yirmi iki yıldır uygulanan hukuk biçimlerinden de biliyoruz. Çünkü gerçek bir denetimin olabilmesi için o mekanizmanın içerisinde bilim insanlarının olması gerekiyor, yurttaşların olması gerekiyor, sivil toplum kuruluşlarının olması gerekiyor, ekoloji örgütlerinin olması gerekiyor. Yoksa, bu idari yaptırımlara baktığımızda gördüğümüz üzere, bu denetim mekanizmalarında gördüğümüz üzere önümüze İklim Kanunu diye getirilen bu kanun ve madde bir yıkım kanununa kolayca dönüştürülecektir.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Söz talebi? Buyurun.

AVRUPA İKLİM EYLEM AĞI TÜRKİYE İKLİM VE ENERJİ POLİTİKALARI KOORDİNATÖRÜ ÖZLEM KATISÖZ - Teşekkür ederiz tekrar.

Bu cezaların caydırıcılığıyla ilgili bir karşılaştırma yapmak üzere bilgi vermek istedik. Mesela, bizim yasa teklifinde gördüğümüz 5 milyon TL, 50 milyon TL gibi sayılar var. ETS maliyetlerinin bir kömürlü termik santrale, ücretsiz tahsisat vesaire yapılmadığı durumda ve Avrupa Birliğinde belirlenen karbon fiyatlarının çok altında bir karbon fiyatı belirlenmesine rağmen 100 milyon euro civarında maliyetleri olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla, buradaki cezaların bir caydırıcılığı olmadığını ifade etmek açısından da önemli. Mesela Afşin Elbistan'a yapılacak ek ünitelerin sadece böyle 100 milyon euro civarında bir ETS maliyeti olacak, karbon emisyon maliyeti olacak. Bu yasa teklifindeki ceza miktarlarıyla karşılaştırıldığında aradaki orantısızlık görülebilir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Madde üzerinde 2 adet önerge var, sırasıyla okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 14'üncü maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde konuşmak isteyen var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Kanun teklifindeki idari yaptırımları öngören bu 14'üncü madde, ozon tabakasını incelten maddeler ve florlu sera gazlarının kullanımına dair yaptırımların getirilmesini öngörmekte. Emisyon Ticaret Sistemi'nde (ETS) tahsisatlarını teslim etmeyen şirketlere ceza uygulanması teklif edilmektedir. Burada öngörülen cezaların caydırıcılığı son derece düşük niteliktedir. Büyük sanayi şirketleri için bu tür cezalar faaliyetlerini sürdürme maliyetlerinin yanında düşük kalabilir. Örneğin, yüksek kâr marjına sahip bir fosil yakıt şirketi için 5 milyon TL ceza oldukça semboliktir. ETS kapsamında karbon kredisi alımına dayalı cezalar, büyük şirketlerin karbon salmaya devam etmesine olanak tanıyabilir. Bu, kirletme hakkı satın alma anlayışını güçlendirebilir. Ayrıca bu süreçlerle ilgili ciddi anlamda bir bağımsız denetim mekanizması eksikliği söz konusudur. Cezaların etkinliği büyük ölçüde denetim süreçlerinin şeffaflığına bağlıdır ancak kanunda bağımsız çevre kuruluşları veya bilim insanlarının denetim süreçlerine katılımına dair bir hüküm bulunmamaktadır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 14'üncü maddesinin Anayasa'nın 56'nıncı maddesine aykırı olması nedeniyle Komisyon görüşmelerinin durdurularak teklifin Anayasa'ya uygunluk açısından incelenmek üzere Çevre Komisyonu Başkanlığına tevdisini arz ve teklif ederiz.

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

İklim Kanunu Teklifi'nin 14'üncü maddesinin (ç) bendindeki 10'uncu fıkrasında sera gazı emisyonlarına ilişkin sınırlar ve yasaklar hakkında bu kanunun çerçevesi belirsiz olduğu için hangi durumlarda bu fıkranın işler hâde olacağı belirsizdir. Ayrıca faaliyet durdurulmadan önce eksikliğin giderilmesi için bir yılı aşmamak üzere süre verilebileceği gibi, süre verilmeden de durdurulabileceği ifade edilmiştir. Bir yılı aşmamak üzere süre verildiği takdirde süre zarfı içinde faaliyetin devamlılığı söz konusu olacaktır. Bu süreyle hukuka aykırılığın devamlılığının idare eliyle sağlanması söz konusu olmaktadır. Çevre Kanunu'na aykırı olarak faaliyet yürüten bir tesisin hukuka aykırı şekilde faaliyetine devam etmesine izin veren her bir düzenleme Anayasa madde 56'yla tanınan çevre hakkının ihlali anlamına gelecektir. Anayasa madde 56'yla çevre hakkı hem hak hem de ödev boyutuyla düzenlenmiştir. Yurttaşların ödevi yalnızca çevreyi kirletmeme ve bu bağlamda getirilen her türlü yasağa uyma şeklinde değildir. Asıl önemlisi, çevreyi bozucu faaliyetlere, bunları ister devlet ister özel kişiler yapsın karşı çıkmak ve daha da önemlisi, bu tür olası olumsuzlukları önlemek için zamanında görüş belirtilip ilgili karar ve eylemlerin bu yönde alınmasını sağlamaktır. Devletin ödevi ise ilk önce çevreyi bozucu politika, plan, program, karar, düzenleme ve eylemlerden kaçınmak, sonra da başkalarının bu tür faaliyetlerini önlemek için gerekli tedbirleri almaktır. Bu bağlamda, devlet, çevre hukukunun amacına uygun politika ve mevzuat geliştirmeli, bunların yerine getirilmesi için gerekli kontrol ve denetimi yaparak ihlaller karşısında da gerekli yaptırımları uygulamalıdır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

14'üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

15'inci maddede söz talebi? Yok.

1 adet önerge var, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 15'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Kanun teklifinde denetim ve yetkilendirme alanının düzenlenmesini öngören bu 15'inci maddeyle İklim Değişikliği Başkanlığının denetim süreçlerinden sorumlu olup gerektiğinde yerel teşkilatlar aracılığıyla incelemeler yapabilmesi sağlanmakta; bu anlamdaki denetim yükümlülükleri kapsamında şirketler, çevresel bilgiler ve sera gazı emisyon verilerini paylaşma zorunluluğuna tabi tutulmakta. Bu madde kapsamında yetkililer izleme sistemlerine erişim sağlayabilir ve emisyon miktarlarını analiz edebilirler.

Bu maddenin temel handikaplarının başında denetimlerin merkezî yönetimde toplanması gelmektedir. İlgili Başkanlığa aşırı yetki verilmesi şirketler üzerindeki kamu denetimini azaltabilir ve hükümetle güçlü bağları olan şirketlerin yaptırımlardan kaçınmasını kolaylaştırabilir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

15'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

16'ncı maddeye geçiyoruz.

16'ncı madde üzerinde söz talebi? Yok.

1 adet önerge var, önergeyi okutuyorum.

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 16'ncı maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

İlgili madde idari yaptırımların uygulanması ve tahsiliyle ilişkili fakat tahsisatlara dair kanunda herhangi bir ilke belirlenmediği için uygulama temelden eksik kalacaktır. Tahsisatlara dair üst sınırın belirlenmemiş olması, yıllar içerisinde bu tahsisatın durumdan duruma değişmesine sebebiyet verebilmekte, yaptırıma tabi kurum, kuruluş ve benzeri için caydırıcılık teşkil edememektedir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

16'ncı maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17'nci maddeye geçiyoruz.

17'nci madde üzerinde söz talebi?

Buyurun.

SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP (Bitlis) - Öncelikle, biz bu kanun teklifindeki 17'nci maddeye baktığımız zaman, maddenin şöyle bir içeriği var: Kanun teklifindeki madde İklim Değişikliği Başkanlığı, kanunun uygulanmasına ilişkin yeni düzenlemeler yapma yetkisine sahip olmasını, Çevre Kanunu ve diğer ilgili yasalarla uyumluluk sağlamasına dair düzenlemeleri içermektedir. Ancak bizim şöyle bir şerhimiz var bu maddeye dair, merkezleşmenin kanun kanundaki temelini oluşturan bu maddeyle yerel yönetimlerin yetkileri ve sürece katılımı göz ardı edilmektedir. Belediyeler ekolojik koşullara daha duyarlı olabilir. Tüm düzenlemelerin merkezî bir otoriteye bırakılması, her yerelin kendi koşullarında ortaya çıkabilecek ve çeşitli farklılıklar gösterebilecek yereldeki ekolojik sorunların ve bölgesel ekolojik dinamiklerin göz ardı edilmesine neden olabilir. Bu sebepten dolayı ayrıca bu düzenlemeyle birlikte şirketlere avantaj sağlayan düzenlemeler yapılabilir, bu anlamda tüm yetkileri tek elde toplayan Başkanlık yetkilerini kullanarak büyük sanayi kuruluşları için daha esnek kurallar getirilebilir ve emisyon azaltım hedeflerini erteleyebilir. Bu merkezleşme tarzı ve yöntemiyle birlikte yerelin iradesini kırma tehdidi ve riskiyle karşı karşıya kalınacağı için bu maddede böyle bir şerhimiz vardır.

Saygılar.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkür ediyoruz, sağ olun.

1 adet önerge var, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 17'nci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Kanun teklifindeki bu 17'nci madde, İklim Değişikliği Başkanlığı kanunun uygulanmasına ilişkin yeni düzenlemeler yapma yetkisine sahip olmasını, Çevre Kanunu ve diğer ilgili yasalarla uyumluluk sağlamasına dair düzenlemeleri içermektedir.

Merkezleşmenin kanundaki temelini oluşturan bu maddeyle yerel yönetimlerin yetkileri ve sürece katılımı göz ardı edilmektedir. Belediyeler, ekolojik koşullara daha duyarlı olabilir. Tüm düzenlemelerin merkezî bir otoriteye bırakılması, her yerelin kendi koşullarında ortaya çıkabilecek ve çeşitli farklılıklar gösterebilecek yereldeki ekolojik sorunların ve bölgesel ekolojik dinamiklerin göz ardı edilmesine neden olabilir.

Ayrıca bu düzenlemeyle şirketlere avantaj sağlayan düzenlemeler yapılabilir. Bu anlamda tüm yetkileri tek elde toplayan Başkanlık yetkilerini kullanarak büyük sanayi kuruluşları için daha esnek kurallar getirebilir ve emisyon azaltım hedeflerini erteleyebilirler.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

17'nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18'inci maddeye geçiyoruz.

18'inci madde üzerinde söz talebi?

Buyurun Sayın Milletvekilim.

İBRAHİM AKIN (İzmir) - Sayın Başkanım, 18'inci maddede aslında bir Çevre Kanunu değişikliğiyle ilgili bir düzenleme var. Bu düzenlemeyle aynı zamanda Emisyon Ticaret Sistemi arasında bir uyum sağlama çabası gözüküyor ancak orada özellikle EPIAŞ ile EPDK'nin arasındaki ilişki tanımlanmaya çalışılıyor. Burada bağımsız bir durumun hâlâ gözükmediğini özellikle başlangıçta da söylemiştik, bunu özellikle ifade etmek istiyoruz çünkü bu teşvik meselesi eğer bağımsız kurumlar tarafından yapılamazsa yaşadığımız durum aslında piyasanın, özellikle karbon piyahasının aklanmasına dönük bir yöntem geliştirilmesi söz konusu. Tam aksi bir durum yapılması gerekirken burada tamamen piyasanın ihtiyaçlarına göre yapılan bu düzenleme aslında pratik olarak bizim öngördüğümüz ekolojik tahribatı artıran, piyasayı özellikle önemseyen, bu piyasanın ihtiyaçlarına göre düzenlenen bir kanun teklifinin ifadesi gibi gözüküyor; bunun değiştirilmesi gerekiyor. Bu, aslında olmasa da Türkiye'deki mevcut ekonomik ve ekolojik hayatımızı olumsuz etkileyen, sistemin devamına tekabül eden bir sonuç üreteceğini ifade etmek istiyoruz. Bu, yeşili boyama, aklama sisteminin ortadan kaldırılmasını istiyoruz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Teşekkürler Sayın Akın.

1 adet önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 18'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Kanun teklifinde Çevre Kanunu'ndaki değişiklikleri öngören bu 18'inci maddeyle Emisyon Ticaret Sistemi'ne (ETS) uyum için çeşitli düzenlemeler yapılmakta, EPIAŞ ve EPDK'nin rolü tanımlanmaktadır. Burada ETS'ye öncelik verilmesi, doğrudan emisyon azaltımı yerine piyasa çözümlerini teşvik etmektedir. Bu anlamda piyasa bazlı mekanizmalar öne çıkarken doğrudan

emiyon azaltımı konusunda zorlayıcı hükümler bulunmamaktadır. ETS'nin doğru uygulanmaması durumunda karbon piyasaları büyük kirleticiler için bir yeşil aklama "greenwashing" aracına dönüşebilirler.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

18'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

19'uncu maddeye geçiyoruz.

19'uncu madde üzerinde söz talebi? Yok.

1 adet önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 19'uncu maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu

İbrahim Akın

Perihan Koca

Tunceli

İzmir

Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekeği okutuyorum:

Gereke:

İnsan doğa üzerindeki tahakkümünü güçlendiren pratikleri her geçen gün artmakta, bugün gelinen noktada ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Ekosistemlerin çöküşü, iklim krizleri ve biyolojik çeşitliliğin yok olması, insanın kendini doğadan soyutlayarak kurduğu hiyerarşinin sürdürülemez olduğunun en bariz göstergeleridir fakat bu kanunda bu detayları içerecek hiçbir nokta bulunmamaktadır. Bu bağlamda, bu kanun teklifi, tüm dünya varlıklarını kaynak olarak gören zihniyette ısrarcı olmakta, iklim değişikliğiyle mücadelede samimi bir içerik taşımamaktadır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici 1'inci maddeyi görüşüyoruz.

Madde üzerinde söz almak isteyen? Yok.

1 adet önerge var, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin geçici 1'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu

İbrahim Akın

Perihan Koca

Tunceli

İzmir

Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekeği okutuyorum:

Gereke:

ETS mekanizmasının altyapısının oluşması ve sistemin tam anlamıyla oturması Avrupa Birliğinde yaklaşık on yıla tekabül etmiştir. Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetleri hâlihazırda gecikmiş ve bu kanun teklifinde mekanizmaları netleştirilmemiş olduğu için belirlenmiş sürenin gerçekçi bir tarafı yoktur.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Geçici 1'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici 2'inci maddede 2 adet önerge var, sırasıyla okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan İklim Kanunu Teklifi'nin geçici 2'inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını ve diğer maddelerin buna göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederim. 26/2/2025

Hasan Toktaş

Bursa

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz isteyen? Yok.

Gerekeği okutuyorum:

Gereke:

Maddeyle, teklifin ikinci kısım birinci bölümü olan "İklim Değişikliği ile Mücadele Faaliyetleri" başlığının 5'inci ve 6'ncı maddeleri ile 7'nci maddesinin (4)'üncü fıkrasında belirtilen yerel iklim değişikliği eylem planlarının yürürlüğünün 2027'de başlatılması öngörülmektedir. İklim Kanunu Teklifi'nde temel planlama ve mevzuat uyum yükümlülüklerinin 2027 yılına ertelenmesi Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelede gecikmeye devam ettiğini göstermektedir. Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlar 2030'a kadar karbon emisyonlarını ciddi ölçüde azaltmayı hedeflerken Türkiye'nin gerekli adımları ancak 2027'de atmaya öngörmesi iklim krizinin aciliyetini göz ardı eden bir yaklaşımın sonucudur. Üstelik Cumhurbaşkanı ve Bakanlığa tanınan ek süre uzatma yetkileri mevcut hedeflerin daha da geciktirileceği anlamına gelmektedir. Bu durum, Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefine ulaşmasını ciddi şekilde riske atmaktadır.

İklim kriziyle mücadelede zaman en kritik faktörlerden biridir ve 2027'ye kadar beklemek ülkemizin küresel enerji dönüşüm sürecine ayak uydurmasını daha da zorlaştıracaktır. Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadelede yeni ertelemeler yerine ivedilikle somut adımlar atmalı ve yasal çerçeveyi en kısa sürede yürürlüğe koymalıdır. Bu gerekçelerle teklifin bu maddesi tekliften çıkarılmalıdır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin geçici 2'nci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Ayten Kordu

İbrahim Akın

Perihan Koca

Tunceli

İzmir

Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Sera gazı emisyonları azaltım faaliyetleri ile iklim değişikliğine uyum faaliyetleri için eylem planlarının hazırlanması ve uyarlanması için maddede üç yıllık bir süre belirtilmiştir. Sadece ticari faaliyetler içerisinde bir uyum beklentisi olduğu için yetersiz bir durum söz konusudur. İklim değişikliğine dair bütüncül bir esas dikkate alınması gerektiğinden kentsel altyapıya dair herhangi bir uyumdan bahsedilmemiş olması gibi durumların gözetimelemesi ve süreye dâhil edilmemesi ciddi bir eksiklikler.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Geçici 2'nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

20'nci maddeye geçiyoruz.

20'nci madde üzerinde söz talebi? Yok.

1 adet önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı İklim Kanunu Teklifi'nin 20'nci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz. 26/2/2025

Ayten Kordu

İbrahim Akın

Perihan Koca

Tunceli

İzmir

Mersin

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önerge üzerinde söz talebi? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Ekonomik büyümeyi her şeyin önüne koyan kalkınma vizyonu sonucunda doğa metalaştırılmış, piyasanın bir parçası hâline getirilmiştir. Geri dönüşmesi zor birçok yıkımın faili olan zihniyet, bu kanun teklifiyle mevzuatı ve uygulamaları sermayenin ihtiyaçlarına göre şekillendirmeye devam etmektedir. Hiçbir kamu yararı ilkesinin güdülmediği, ekolojik krizi derinleştirme görevini üstlenen kanun teklifi kabul edilebilir değildir.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

20'nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tekririmüzakere kapsamında 1 adet önerge var, okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 1 ve 2'nci maddelerinin İç Tüzük'ün 43'üncü maddesi uyarınca yeniden görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

Muhammet Müfit Aydın

Bursa

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Söz talebi var mı? Yok.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Kanun teklifinin 1 ve 2'nci maddeleri üzerinde verilen bir önergenin yeniden müzakere edilmesi gereği hasıl olduğu için anılan maddelerin yeniden görüşülmesi amaçlanmıştır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tekririmüzakere kapsamında 1'inci maddeyi tekrar görüşmeye açıyoruz.

Söz talebi var mı? Yok.

1'inci maddeyi tekrar oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tekririmüzakere kapsamında 2'nci maddeyi tekrar görüşmeye açıyoruz.

Söz talebi var mı? Yok.

1 adet önerge var, önergeyi okutuyorum:

Çevre Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2927) esas no.lu İklim Kanunu Teklifi'nin 2'nci maddesi (1)'inci fıkrasının (g) bendinde geçen "sera gazı emisyonlarına" ibaresinden sonra gelmek üzere "net sıfır emisyon salınımı hedefine uygun" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Gürsel Erol

Nimet Özdemir

Vecdi Gündoğdu

Elâzığ

İstanbul

Kırklareli

Semra Dinçer

Nermin Yıldırım Kara

Ankara

Hatay

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Önergeye konu maddeye ibare eklenmesiyle taraf olduğumuz Paris İklim Anlaşması'nda yer alan 2053'e kadar sıfır emisyon taahhüdünün yerine getirilmesi için emisyon salınımının düşürülmesi amaçlanmaktadır.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici 2'nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin maddeleri üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır; teşekkür ediyoruz.

Teklifin tümünü oylarınıza sunuyoruz: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, İç Tüzük'ün 45'inci maddesi uyarınca Komisyon raporunun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Başkanlık Divanı yanında Komisyonumuzu temsil etmek üzere Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz'ın özel sözcü olmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin tümünün oylanmasından önce, kanunun hazırlanmasında uygulanan usul ve esaslar çerçevesinde teklifin kanun tekniğine uygunluğunun sağlanması amacıyla Komisyon Başkanlık Divanına redaksiyon yetkisi verilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

SEMRA DİNÇER (Ankara) - Başkanım, muhalefet şerhi için salı gününe kadar süre isteyeceğiz.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Muhalefet şerhi için pazartesi gününe kadar...

SEMRA DİNÇER (Ankara) - Yok, salı günü akşama kadar muhalefet şerhi için... Ankara dışındaki vekillerimiz salı günü Ankara'ya gelmiş oluyorlar.

BAŞKAN MEHMET GALİP ENSARİOĞLU - Tamam, salı günü erkenden muhalefet şerhini verirseniz iyi olur.

Sayın Komisyon üyelerimiz, teklifin tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hayırlı olsun.

Sayın Komisyon üyelerimiz, katkılarınızdan, görüş ve fikirlerinizden dolayı çok teşekkür ediyoruz; elinize, emeğinize sağlık.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.59